

PRAŽSKÁ VYSOKÁ ŠKOLA PSYCHOSOCIÁLNÍCH STUDIÍ
PSYCHOLOGIE

Vliv sourozenecké konstelace na
žárliivost v partnerství

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Autor práce: Bc. Sylvie Kroupová
Vedoucí práce: Mgr. Jaroslav Jirman, PhD.

2016/2017

PRAGUE COLLEGE OF PSYCHOSOCIAL STUDIES
PSYCHOLOGY

Sibling constellation influence in
partnership jealousy

GRADUATION THESIS

Author: Bc. Sylvie Kroupová
Supervisor: Mgr. Jaroslav Jirman, PhD.

2016/2017

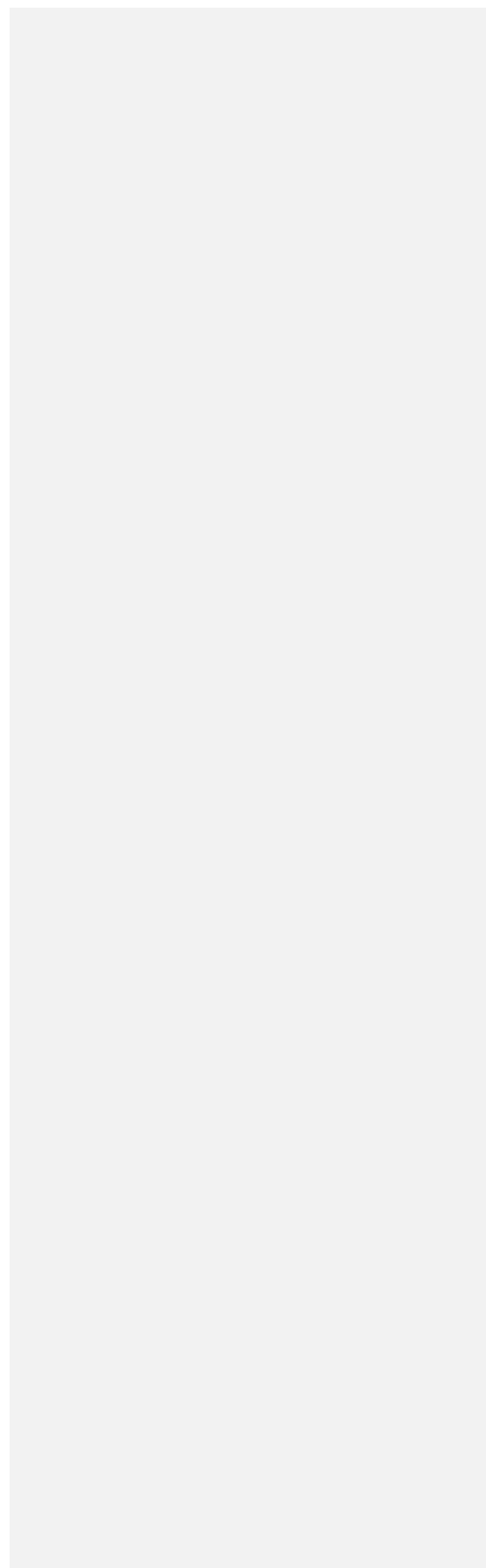
ESTNÉ PROHLÁŠENÍ

Já, níže podepsaný/á student/ka, tímto estn prohlašuji, že text mnou odevzdané záv re né práce v písemné podob i na CD nosi i je totožný s textem záv re né práce vloženým v databázi DIPL2.

Praha dne

.....
podpis studenta/ky

(Zadání vysokoškolské kvalifikační práce)

ABSTRAKT

Diplomová práce se zabývala vlivem sourozenecké konstelace na žárlivost v partnerských vztazích. Hlavní náplní práce je problematika rivalry sourozenců v důsledku sourozenecké konstelace a následné rodičovské výchovy. Dále se práce zabývá možností přenesení těchto zkušeností na žárlivost v partnerství. Dotazník zjistí, která sourozenecká kategorie je nejžárlivější a rozhovorem se doplní další faktory, jež mohly žárlivost ovlivnit.

Klíčová slova: žárlivost, partnerství, sourozenecká konstelace, sourozenecká rivalita

ABSTRACT

Dissertation dealt with the influence of sibling constellation on jealousy in relationships. The main thesis is the issue of sibling rivalry as a result of sibling constellation and the subsequent parent's education. The thesis deals with the possibility of transferring this experience to jealousy in a partnership. The questionnaire determines which sibling category is the most jealous and interviews to supplement other factors that could affect jealousy.

Keywords: jealousy, partnership, sibling constellation, sibling rivalry

Pod kování

Prohlašuji, že předložená práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracoval/a samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpal/a, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

V Praze dne .....

.....

(podpis)

OBSAH

ÚVOD.....	10
1 ŽÁRLIVOST A RIVALITA	12
1.1 Žárlivost v d tství.....	16
1.1.1 Sourozenecká rivalita.....	19
1.1.2 Efektivní výchova usm r ující žárlivost a rivalitu	23
1.2 Žárlivost v dosp losti	25
1.2.1 P í iny žárlivosti.....	29
1.2.2 Metody a strategie žárlivosti.....	34
1.2.3 Metody zvládnutí své žárlivosti	36
1.2.4 Metody zvládnutí partnerovy žárlivosti	38
1.3 Další faktory ovliv ující žárlivost.....	39
2 SOUROZENECKÁ KONSTELACE A ŽÁRLIVOST	41
2.1 D tská žárlivost a sourozenecká konstelace	41
2.2 Sourozenecká konstelace a žárlivost v partnerství.....	44
3 VÝZKUMNÁ ÁST.....	48
3.1 Cíle práce	48
3.2 Výzkumná otázka.....	48
3.3 Metody výzkumu	49
3.3.1 Kvantitativní výzkum	50
3.3.1.1 Dotazník.....	50
3.3.2 Kvalitativní výzkum	52
3.2.2.1 Rozhovor.....	52
3.4 Výzkumný vzorek	53
3.5 Postup vyhodnocení a interpretace výsledk	54
3.5.1 Kvantitativní analýza	54
5 ZÁV R	85
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	86
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOL	93
SEZNAM TABULEK.....	94
SEZNAM OBRÁZK	95
SEZNAM P ÍLOH.....	96

ÚVOD

Téma diplomové práce je vliv sourozenecké konstelace na žárlivost v partnerství. Téma žárlivost bylo mým cílem. Když jsem uvažovala o tom, v jaké souvislosti bych její ráda zkoumala, došlo mi, že bych chtěla zjistit, odkud pramení. Již dříve jsem slyšela o dávání žárlivosti do kontextu se sourozeneckým poádím narození, obzvlášť s drazem na „jediná kovskou žárlivost.“ A koliv byl m j p edpoklad, že výsledky skute n poukážou na jediná ky, chtěla jsem zjistit, zda jim není p íliš k ivd no.

Cílem bylo zjistit, zda sourozenecká konstelace podmi uje n jakým zp sobem rodi ovské chování. Nespravedlivé chování je p edpokladem pro rozvinutí nezdravé sourozenecké rivality, a jelikož je sourozenecký vztah jedním z prvních velmi úzkých vztah , v n mž si osoby nastavují a vymezují pravidla, testují se navzájem a prožívají mnoho emocí, výzkum testuje, zda se charakter sourozeneckého vztahu p enáší do pozd jšího partnerského vztahu. V hlavní roli figuruje p enos sourozenecké žárlivosti na žárlivost v dosp losti a dále nalézání podobnosti v sourozenecké rivalit , sout žení a boji o moc v sou asném partnerském vztahu. Žárlivost byla zkoumána multidimezionální škálou žárlivosti, p í emž rozlišovaly se t i dimenze žárlivosti; behaviorální, emocionální a kognitivní. Data získaná dotazníkem byla statisticky zpracována a na jejich základ se ur ily nejžárliv jší skupina v rámci sourozenecké konstelace.

Uv domovala jsem si, že sourozenecká konstelace nemusí být jediným faktorem podmi ujícím žárlivost v partnerství, proto byl v druhé ástí empirického výzkumu použit rozhovor jako metoda zjiš ující další okolnosti žárlivosti.

Náplní teoretické ástí byla jednak problematika sourozenecké rivality a dále žárlivost. První kapitola se na úvod snaží nastínit povahu žárlivosti u nejmenších d tí, což napovídá, že žárlivost není jen sociálním konstruktem, ale vrozeným vybavením každého tvora. Další kapitola uvádí do problematiky sourozenecké rivality, kde se vlastn bere a jak ji mohou rodi e zmírnit efektivní výchovou. Dále p ejdeme od d tské žárlivosti k žárlivosti dosp lých. Co m že být p í inou žárlivosti dosp lých, jak se s ní mohou nau it pracovat jak sami žárlivci, tak i jejich zoufalí partne i. Považovala jsem za nezbytné nastínit krom sourozenecké konstelace a výchovy rodi í vliv osobnostních charakteristik na žárlivost. To je mimo jiné i p edm tem rozhovoru ve výzkumné ástí. Teoretickou ást završuje pojednání o vlivu sourozenecké konstelace na žárlivost d tí i dosp lých.

Bylo hodně čerpáno z jednotlivých zahraničních zdrojů a výzkumů, nicméně často jsem se odkazovala na autory Gregory L. Whitea a Paul E. Mullen, kteří ve své knize „Žárlivost: teorie, výzkum a klinické strategie“ zmiňují žárlivost v celé své šíři. Z českých odborníků je to Tomáš Novák, na něhož se často odkazuji. V rámci tématu sourozenecké rivality pro mě byla inspirativní kniha „Další dítě v rodině“ od Catherine Dumonteil-Kremer.

1 ŽÁRLIVOST A RIVALITA

„Žárlivost neboli emulace je záporný emo ní stav projevující se úzkostí, která vyv rá z pocitu nejistoty a strachu z možné ztráty milované osoby“ (Hartl a Hartlová 2010, s. 700). Další definice, jejíž autory jsou White a Mullen (2006, s. 27) „komplex myšlenek, emocí a in , které jsou následkem ztráty i ohrožení sebeúcty a/nebo existence i kvality romantického vztahu“. Vnímaná ztráta nebo ohrožení vzniká vnímáním skute né nebo potenciální romantické náklonnosti mezi naším partnerem a (možná i imaginárním) rivalem“ (White a Mullen 2006). Volling et al. (2002) zmi uje n které autory (Izard a Plutchik), kte í navrhují, že žárlivost je smíšená emoce skládající se z hn vu, smutku, nebo strachu, ale Hupka ukázal, pom m p esv d iv , že jednotlivci mohou v situaci vyvolávající žárlivost poci ovat celou škálu emocí (cit. dle Vollling et al. 2002). Poci t takové konkrétní sm si emocí m že záviset na situaci (Blomquist 2014) a zam ení pozornosti jedince s ohledem na sociální trojúhelník (Volling et al. 2002). Jestliže se takový jedinec zam í nap íklad na ztrátu vztahu (Volling et al. 2002), pokud se vztah ztrácí pomalým vzdalováním se (Blomquist 2014), m že nejvíce pocítit smutek; pokud v jeho pozornosti dominuje zrada svého partnera, m že pocítit spíše hn v; a v p ípad obavy ze samoty bude prožívat úzkost nebo strach (Volling et al. 2002). Jak velkou kontrolu jedinec má nad situací, je dalším faktorem (Blomquist 2014). Hupka tedy nazna uje, že termín žárlivost nepopisuje emotivní zážitek, ale poskytuje vysv tlení tohoto emotivního zážitku. Základní emoce jsou dostate né pro popis pozorovaných emocionálních zážitk žárliivosti (Volling et al. 2002).

Žárlivost nastane, když skute ný nebo imaginární soupe ohrožuje hodnotný vztah, a to pro jedince p edstavuje v danou chvíli významnou výzvu pro snahu udržet vývoj tohoto vztahu. Žárlivost vyžaduje, aby partne i vyhodnotili hranice vztahu, zhodnotili vztahové zisky a náklady mezi partnery a vyhodnotili dynamiku v rámci vztahu (Knobloch et al. 2001). Žárlivost je strategie osobní moci ve vztazích, je užite ná a dost b žná, takže jsme jen z ídka ochotni p íjmout chladný pohled na to, co používáme (cit. dle Jealousy, Monogamy, and Power 2010). Jedna z funkcí žárlivosti m že sloužit jako stanovení hranice a snížení nejistoty (Blomquist 2014).

Žárlivost zahrnuje t i dimenze: behaviorální, kognitivní a emo ní a zabývaly se jimi nap íklad White a Pfeiffer s Wongem. Auto i se shodují v existenci multidimenzionality žárlivosti, avšak liší se v jejich teorii týkající se povahy základních prvk . White v model

je převážně racionální: říká, že žárlivé emoce vždy následují po kognitivním posouzení ohrožení. Teorie Pfeiffera a Wonga přesahuje toto rozumové zaměření a zahrnuje prvky, které se jeví jako iracionální. White říká, že ve většině případů emoce následují kognitivní zhodnocení. Naproti tomu, teorie Pfeiffera a Wonga zahrnují i případy, kdy se mohou emoce objevit jako podmíněné situací v důsledku určitého stimulu (Pfeiffer a Wong 1989).

White chápe žárlivé chování jako kognitivní a behaviorální strategie používané k vyrovnání se s emocionálním rozrušením. Pfeiffer s Wongem chápou chování jako zjišťující/ochranná opatření, které osoba používá, když je vnímána existence rivala, a už skutečného nebo imaginárního (Pfeiffer a Wong 1989).

Behaviorální žárlivost je frekvence, s jakou se člověk zabývá pátráním a ochranných chování, jako je dotazování a dohled nad jejich partnerem (Pfeiffer a Wong 1989).

Kognitivní žárlivost zahrnuje obavy, pochybnosti a nedůvěru ve věrnost partnera. Jinými slovy, kognitivní žárlivost představuje vliv podezření na rozvoj žárlivosti. Tato složka žárlivosti nastává, když se člověk dozví o ohrožení vztahu. Hrozba může být buď skutečná, nebo imaginární, ale utváří v obou případech vyhodnocení toho, v jakém rozsahu je osoba a její vztah v ohrožení. Poté tyto rekapitulace utváří kognitivní aspekt žárlivosti. Kognitivní žárlivost je poměrně intrapersonální, což znamená, že obecně existuje v mysli jedné osoby a nemusí být nutně významná u obou partnerů.

Emocionální žárlivost představuje afektivní reakci na skutečné i domnělé ohrožení vztahu. Emocionální žárlivosti je primárně reaktivní; vyskytuje se buď jako reakce na kognitivní zhodnocení nebo jako podmíněná emocionální reakce na ohrožení vztahu. Emocionální aspekt žárlivosti zahrnuje celou řadu různých pocitů, včetně úzkosti, nepohodlí, zlosti, strachu, nejistoty a rozrušení. Vzhledem k tomu, že emocionální žárlivost zahrnuje pocity a afekty, odráží tím, nakolik si osoba považuje daného vztahu. Tato složka žárlivosti je obecně interpersonální a pravděpodobně je na stejné úrovni u obou partnerů v rámci vztahu. Stručně řečeno, emocionální žárlivost zahrnuje, jak se lidé cítí v reakci na ohrožení vztahu (Knobloch et al. 2001).

Výsledky výzkumu ukazují, že emocionální žárlivost se pozitivně vztahuje k lásce, a naopak kognitivní žárlivost se k ní vztahuje negativně. Všechny komponenty jsou negativně vztaheny k náklonosti. Emocionální a behaviorální komponenty se negativně vztahují k spokojenosti (Pfeiffer a Wong 1989). Knobloch et al. (2001) dávají do souvislosti vznik kognitivní a emocionální žárlivosti se vztahovou nejistotou a intimitou, což jsou indikátory

vývoje vztahu. Vztahová nejistota je stupněm v ry ve vztah. Intimita, druhý ukazatel vývoje vztah , odkazuje na důvěrnost a emocionální charakter vztahu. Ve výzkumu se potvrdil předpoklad, že se vztahová nejistota silně vztahuje ke kognitivní žárlivosti, kdežto intimita má silné spojení s emocionální žárlivostí. Také, jak se očekávalo, vztahová úzkost má pozitivní vliv na emocionální žárlivost. Tyto výsledky říkají, že žárlivost je spojena se vztahy a individuálními charakteristikami (Knobloch et al. 2001).

Sexuální žárlivost je pro muže natolik silným komplexem emocí, že není s podivem, že zapříčiňuje násilí a vraždy proti manželkám, a to jako hlavní motiv všech těchto trestných činů. Jedna studie o vzorku 44 týraných partnerek uvedlo právě sexuální žárlivost jako důvod, proč je muž trýznil. Strach před mužovým hněvem je naopak příčinou vraždy těchto žen, které tak konají z důvodu pudu sebezáchovy. Sexuální žárlivost je nejvyšší v zemích Súdánu, Uganda a Indie. Jedna studie říká, že 74 z 300 mužů vrah zabíjelo kvůli sexuální žárlivosti. Tyto vraždy mohou být pokusem napravit si pověst, zvláště v polygammních společnostech, kdy se mnozí ostatní ženy bát rizika, že by dopadly stejně. Z evolučního hlediska tím muž vyřeší tzv. reprodukční škody, tedy sníží tím riziko, že by se následně staral o cizí potomstvo (Buss 2013).

Žárlivost jako osobnostní rys je znakem poruchy osobnosti (Matjková 2009). Chorobné žárlivosti říkáme odborným názvem zelomanie, emulační syndrom nebo Othellov syndrom (Novák 2009, s. 7). Taková osobnost je plně nedůvěřivá i svému protějšku, nedělá tedy rozdíl v pohlaví a žárlí na muže i ženy v partnerově okolí. Stačí sebemenší podezření. Stejně tak komunikuje-li partner s jinou osobou a vypadá při tom spokojeně. Neexistuje odpověď uklidňující jeho obavy a podezření. Naopak, snaha racionálního vysvětlení a sebeobhajoby často vyvolá nová podezření a „důkazy“ o nevěře (Matjková 2009).

Komunikace partner se neustále točí okolo tématu věrnosti. Žárlivec si u partnera neustále sleduje drobné detaily (Matjková 2009). Je schopen přesdílit své okolí o nevěře svého partnera a angažuje ostatní, aby mu ve slídění pomáhali (Matjková 2009). Scénky často vyústí v hysterický pláč a konzumaci alkoholu (Matjková). Jejich život je obtížný, protože, jak píše Matjková (2009, s. 54)“Jsou plní záští, zloby, vnitřního smutku, pocitů křivdy a ponížení.“ Pro muže je typičtější, že jsou jejich žárlivé výstupy propracovanější a zapojují do dění i své přátele. Žárlivé výstupy žen nejsou tolik intenzivní, ale zato probíhají déle. Pojmenování „stíhačky“ si zasloužilo k ehmé pohlaví proto, že je pro ně typická snaha doprovázet muže a dělat mu společnost při každé

příležitosti. Přestože žárlivec podezívá z nevěry, nepodmíní to v žádném případě jistotu, že je sám vinný (Novák, 2009).

Chorobná žárlivost se dá dle lit na žárlivost psychopatickou a žárlivost bludnou. K psychopatické žárlivosti přispívá často partner tím, že se snaží intrikami žárlivost vyvolat (například žena dle tajnosti, s kým byla venku na procházce). Takový lov k je tímto přesvědčen o své pravdě, avšak ponechává si ve skrytu duše naději, že tomu tak není. Na rozdíl od naprosto přesvědčené osoby s paranoidní psychózou. Tímto druhem žárlivosti je více zasažena mužská populace, a to až devítinásobně. Jedinec, který trpí bludnou žárlivostí, prožívá nepřiměřené emoce a o partnerovi smýšlí jako o nevěrníkovi, majícímu poměr s konkrétní osobou. Obsedantní žárlivost je pojem vytvořený pro situaci, kdy se žárlivost spustí poté, co dotyčná osoba spatří partnera s jeho eventuálně možným milencem. Retrogradní žárlivost znamená, že spouštěčem žárlivosti jsou partnerovy bývalé známosti, se kterými měl partner poměr před současným vztahem (Plzák 2006).

Odborníci se zabývají otázkou, zda tkví podstata žárlivosti ve vrozených biologických mechanismech nebo zda se jedná o výsledek naší kultury. Nedávné pokroky v analýze DNA ukázaly, že sexuální monogamie do značné míry v přírodě neexistuje, což tvrdí například Barash a Lipton (cit. dle Jealousy, Monogamy, and Power 2010) a žárlivost je tedy obecně chápána v akademických kruzích (například Sharpsteen, Stenner a Rogers, White a Mullen) spíše za výsledek kultury než biologický jev (cit. dle Jealousy, Monogamy, and Power 2010). Nicméně, tato znalost neproniká skrz povdomí ve společnosti, a žárlivost a monogamie jsou obecně považovány za biologické a nevyhnutelné, jak vidíme psáno v žurnalistice (jako například je v článku uveden například Barash a Barash 2005; Martell 2003; Stephens 2007) a populární psychologii (opět v článku zmíněn například Barash a Lipton 2001, Buss 2000; Espejo 2007, Rodgers 2002), (cit. dle Jealousy, Monogamy, and Power 2010).

Žárlivost je mnohdy dávána do spojitosti se slovem rivalita. Slovo rivalita má původ v latinském „rivalis“, což znamenalo v dřívějších dobách právo využívat vodní tok. Aby osoba získala toto právo, musela podstoupit smlouvu vyjednávání a podniknout velké úsilí, aby obstála před ostatními lidmi, usilujícími též o právo na vodní tok. Bylo potřeba ostatní porazit, nebo všem se práva (moci, teritoria) dostat nemohlo. Odtud odvozené slovo rivalita tedy znamená soupeření, přičemž podmínkou je, že rivalové soupeření vnímají emocionálně. Kromě soupeření o moc, teritorium a právo byl pojem vztažen i na soupeření o partnera nebo jinou milou osobu. Rivalita je definována vztahem dvou osob a pocity jako například

žárlivost a závist (Oehler 2007) Sourozenská rivalita je termín pro agresivní, závistivé a hašte ivé vztahy mezi sourozenci (pohádky o t ech bratrech, o Popelce), nedo ešené sourozenské konflikty a rivality z d tství mohou v dosp losti vést k touze po moci jako psychopatologickému mechanismu neoby ejné síly, s mimo ádným emocionálním doprovodem (Hartl a Hartlová 2010, s. 503). Žárlivá rivalita je specifický druh rivality. Z rivality asto vznikne závist a ze závisti se následn vyvine žárlivost a všechny tyto pocity se za nou navzájem ovliv ovat. Jsou-li d ti p ítomny slovn nevyjád ené rivalit mezi rodi i, kterou p esto d ti vycítí, má to na jejich psychický vývoj nepochybn negativní dopad, nebo se na n p enese. Soupe ení není typické jen pro ur itou v kovou kategorii, p esto je ta d tská rivalita oproti rivalit v dosp losti více tolerována (Oehler 2007).

1.1 Žárlivost v d tství

Žárlivost tedy není jev, který by se vyskytoval až v dosp losti, a to proto, že d ti jsou vybaveny citlivostí a vnímavostí v í emocím (Dumonteil-Kremer 2015). Komplexní kognice nejsou nezbytné k vyvolání alespo primitivní formy žárlivosti u d tí. Jak se ale dít vyvíjí, sociální a kognitivní faktory nabývají na d ležitosti (Harris 2004). I když d ti nemají jasnou p edstavu o dynamice mezilidských vztah , mají nedílnou inherentní p edstavu o citovém poutu, které existuje mezi matkou a d ítem. Mimoto, základní emoce, které tvo í žárlivostní odpov dí, byly pozorovány u d tí mladší ty m síc (Pineda et al. 2012). Dumonteil-Kremer (2015) uvádí, že je dokonce možné, že d ti vytuší mat ino t hotenství, a to d íve, než je mu tato informace sd lena. Dále na základ této vrozené citlivosti d tí z ejm vytuší mat inu nevoli v í staršímu sourozenci vzhledem k novorozen tí (Dumonteil-Kremer 2015).

Ze spousty výzkum vyplývá, že velmi malé d ti jsou citlivé na ztrátu rodi ovské pozornosti.

Jak ve svém lánku Volling et al. (2002) píše, n kolik studií dokumentuje, že i d ti ve v ku jednoho roku byly citlivé na mate skou pozornost zam enou sm rem k panence velikosti kojence (tedy studie Harta, Fielda, Delvalleho, a Letourneaua, 1998), dále v í novorozenému d íti (Volling et al. Vypichují Case, Haywarda, Lewise, a Hursta, 1988), nebo nerodinným vrstevník m (Case et al, 1988; Masciuch & Kienapple, 1993). Zdá se

tedy, že už kojenci jsou citliví na ztrátu pozornosti od rodičů, a už je tato ztráta ve vztahu k panence, vrstevníku nebo sourozenci (cit. dle Volling et al. 2002).

V souladu s teoriemi, které popisují emoční a kognitivní vývoj, kojenci vykazují s rostoucím věkem trvalý nárůst kapacit nutných k vyjádření žárlivosti. Studie Pineda et al. (2007) zkoumala longitudinální žárlivost dětí na vzorku deseti kojenců, a to ve věku jejich osmi měsíců a dosažení dvanácti měsíců, přičemž se očekávalo, že žárlivostní reakce se v průběhu těchto dvou období zesílí. Dvojice matka-dítě byly vystaveny dvěma situacím, ve kterých byla matka požádána, aby ignorovala dítě a věnovala se úkolům. V kontrolní skupině se matka věnovala kuchařce (nesociální soupeř) a v experimentálních podmínkách matka věnovala pozornost panence (sociální soupeř). Behaviorální reakce (pohled směřovaný k matce, průměrný až vysoký arousal vybuzení, negativní citové rozrušení a pohyb směrem k matce) během přítomnosti obou podnětů (panenka a kniha) byly nahrávány a později kódovány vyškolenými výzkumnými pracovníky za použití kódovacího programu. Stejný postup následoval při druhém setkání matky a dítěte ve výzkumu. Žárlivostní odezvy během obou setkání byly tedy charakterizovány 1) pohledem směřovaným k matce 2) průměrný až vysoký arousal vybuzením 3) negativním citovým rozrušením a pohybem směrem k matce za přítomnosti panenky. Dvakrát opakované měření (jednou použita kniha a jednou panenka) a dvojité měření na základě věku dítěte (dítě staré 8 měsíců a dítě staré 12 měsíců) bylo prováděno za přítomnosti těchto tří faktorů. Nezjistily se žádné jevy vzájemného působení těchto faktorů "pohled směrem k matce a pohyb směrem k ní". Zjistil se však vliv faktoru vybuzení $F(1,9) = 6,342, p < 0,05$. Kojenci obou věkových skupin vyjádřili vyšší vybuzení (arousal) během přítomnosti panenky, než tomu tak bylo za přítomnosti knihy. Kojenci byli citově negativněji rozrušeni za přítomnosti panenky než u knihy (u osmiměsíčných kojenců byla tato citová rozrušenost výraznější) (Pineda et al. 2012).

Volling et al. (2002) upozoruje na Dunna, 1988; Dunna & Kendricka, 1982 a jejich prohlášení, že batolata a děti předškolního věku byly během výzkumu velmi citlivé na interakce mezi jejich rodiči a sourozenci a často se snažily tyto probíhající interakce narušit. U předškoláků ovlivňuje žárlivost tzv. sociální trojúhelník. Kanadští výzkumníci Sonia Masciuch a Kim Kienapple zjistili, že čtyřleté děti žárlily více, na kontakt matky s vrstevníkem, než komunikovala-li s mladším dítětem. U dětí mladších čtyř let se neprokázalo, že by měla žárlivost vztah k věku rivala. Vystává však otázka, zda jsou tyto projevy skutečným projevem žárlivosti, anebo zda se jedná o nespecifikovanou úzkost

(Harris, 2004). Během pozorování sociálních triád se zjistilo, že starší i mladší dítě vyjadřovalo žárlivost (tj. smutek, úzkost), v nově narozené rodině pozornost směřoval k sourozenci, na rozdíl, když bylo samo dítě v interakci s rodičem.

Dále se zjistily vývojové rozdíly v žárlivosti u starších i mladších. Starší děti dokázaly během žárlivosti lépe zaměřit pozornost a pokračovat ve hře (Volling et al. 2002). Na druhou stranu není nic neobvyklého, když se starší dítě dostane do regrese. Jako příklad mohou uvést, že přestože už není nějakou dobu kojeno, může po tom zatoužit po pozorování, jak matka kojí mladšího sourozence. Stejně tak se může opět dožadovat laktace s mlékem. Smyslem toho je touha po pocitu bezpečí a je-li matkou uspokojena, ztrácí dítě velmi rychle o tyto regresivní činnosti zájem (Dumonteil-Kremer 2005).

Akolizace v chování rodičů po příchodu dalšího dítěte do rodiny jasně popisují úzkost dítěte, zdá se, že žárlivost stačí vyvolat jednoduše tím, jak zaměřit pozornost na jiný objekt. Jako příklad předkládá Hart a kolegové na Texas Tech University (1998) výsledky zkoumání, kdy jediná dítěti mladší šest měsíců ukázala negativnější mimiku než obvykle (svinuté obočí, pokleslé rty), pokud byly jejich matky v probu jejich přítomnosti v interakci s živoucí panenkou (mající více znaků opravdového dítěte), než když se tak matky chovaly k neživé panence (více připomíná neživou hračku). V jiné studii se vypořádávalo, že se osmiměsíční dítě pokusilo slovně a fyzicky rozptýlit matku, s cílem přerušit její interakci matky s druhým dítětem (Harris 2004).

Žárlivost u malých dětí se často bagatelizuje, a to přesto, že minimálně každé druhé dítě žárlí na svého nového sourozence. Dítě, které najednou začalo být konfliktní, může být žárlivé dítě, mající pocit, že je přehlíženo rodičem na úkor sourozence. Je všeobecně dokázáno, že lidé spíše snesou kritiku, nežli ignoraci (a navíc si dítě tímto způsobem snaží otestovat, zda jej mají rodiče skutečně rádi (Novák 2008). Větší tendenci žárlit budou mít děti, které jsou srovnávány s „úspěšnějším sourozencem“ a jsou tak vysoce frustrovány. Vysílají-li rodiče ve výchovných signálech, že budou mít dítě rádi ne za to, jaké je, ale „nic za nic“, podporují v něm žárlivost (Novák 2009, s. 101). Spojencem staršího dítěte je často otec, jehož funkcí bývá postarat se o zábavu pro své děti. Pokud v tomto ohledu otec dobře funguje, je to velmi vhodné (Dumonteil-Kremer 2005). Dvojčata na sebe příliš nežárlí, spíše vytvářejí koalici v rámci ostatních sourozenců. Pokud však tato situace nastane, je rivalita komplikována vzhledem k obtížnému nalezení odlišnosti, o kterou by se soutěžilo (Oehler 2007).

Žárlivost mezi sourozenci není ve věcnosti považována za nic zvláštního ani podivného. Kromě sourozeneckého rivalství však existuje i žárlivost mezi rodičem a dítětem. Novák (2008) píše, že dítě má ve vztahu k rodiči pociťovat negativní emoce jako žárlivost a dokonce nenávisť, které si vybíjí ve své fantazii. Tento jev je známý již spoustu let, zabýval se jím intenzivně Sigmund Freud a nazval jej Oipidův komplex (i.e. Elektin komplex). Dítě má erotický zájem ve vztahu k rodiči opačného pohlaví, a proto je rodič stejného pohlaví rival, který by měl zemřít. Nedojde-li k proživení tohoto komplexu, nastává komplex Jokastin. Dle Freuda se jedná o přirozený vývoj, který vymizí v určitém věku (Novák 2008). Patologická žárlivost na rodiče v pozdějším věku už může být závažným problémem.

1.1.1 Sourozenecká rivalita

„Sourozenecká rivalita je termín pro agresivní, závistivé a haštečivé vztahy mezi sourozenci“ (Harl a Hartlová 2010, s. 503). Důležitá žárlivost je nejvýraznější mezi sourozenci. A protože většina dětí po celém světě má alespoň jednoho sourozence, je důležité se touto tematikou zabývat. Sourozenecké vztahy nemají vždy klidný průběh, což má kořeny již v naší historii, kdy nejstarší dítě mělo, oproti jeho mladším sourozencům, výsadní postavení, což se odráželo zejména v nároku na dědictví. Tento fakt měl vliv na nenávisť mezi sourozenci. Avšak na druhou stranu vznikalo v těchto dobách mezi sourozenci silný vztah, který často mezi dětmi a rodiči chyběl (Dumonteil-Kremer 2005).

Je vysoce pravděpodobné, že sourozenecký vztah bude trvat déle než jakýkoli jiný vztah v jejich životě a bude jeho nedílnou součástí. V raném dětství se sourozenecké vztahy vyznačují třemi charakteristikami: 1) silná emocionalita bez zábrán, a už pozitivní, negativní nebo ambivalentní 2) intimita, jako důsledek intenzivního trávení společného času 3) individuální pojetí kvality vzájemného vztahu 4) rivalita, moc a kontrola, soupeření a žárlivost na základě věkového rozdílu (Howe a Recchia 2014).

Teprve nedávno vědci začali zkoumat sourozenecké vztahy jako významný aspekt raného rodinného prostředí. Kořeny zájmu o sourozenecké vlivy mají souvislost se zjišťováním dopadu na vývoj dítěte v rámci nespravedlivě sdíleného prostředí, tedy prostředí, které je odlišné pro děti vyrůstající v těžké rodině. Rozdílné zkušenosti dětí v těžké rodině mohou být často větší než zkušenosti dětí z různých rodin. Tyto rozdíly, a už zdánlivé i skutečné, mají významné důsledky pro individuální psychosociální soběstačnost.

vývojových fázích v určitých oblastech (Rauer a Volling 2007). Může se však stát, že se rodiče dle kladně snaží zacházet s dětmi rovnocenně, ale děti mají na rodinnou situaci jiný pohled a výchova se jim zdá nespravedlivá. Negativní důsledky se přesto objevit mohou. Pravděpodobným důsledkem této vnímané nespravedlnosti ze strany rodičů je sourozenecká žárlivost a rivalita (Rauer a Volling 2007).

Adams (2012) ve své diplomové práci zmíní uje Bringlea a Williamse, kteří roku 1979 zjistili, že dispozice k žárlivosti rodičů má vliv na dispozice k žárlivosti svých dětí. Freud považoval sourozeneckou žárlivost za normální, nepatologickou. Patří sem tedy i ta sourozenecká. Dítě v takovém případě zažívá emoce, jako je smutek nad ztrátou rodiče kvůli příchodu sourozence, a už je to ztráta domova lázeň reálná. Dále dítě prožívá v sourozenci hnev, má tendenci souperit a jeho já zažilo hošké narcistické zranění. V kombinaci s oedipovským (elektiným) komplexem poskytují tyto dšské zkušenosti základní stavební kámen žárlivosti v dšství. V případě jen nepatrné žárlivosti došlo v dšství k velmi silnému potlačení těchto pocitů, které byly přesunuty hluboko do nevědomí (Freud 1992)

Na žárlivost se často dívá jako na výsledek rozdílného zacházení rodičů s dětmi, kdy je s jedním dítětem zacházeno preferenčně, dostává se mu více lásky a je méně kontrolováno ve srovnání se znevýhodněným dítětem (Rauer a Volling 2007). Naproti tomu, Dumonteil-Kremer (2005) považuje za nesmysl přikládat prvotní příčinu útoku na mladšího sourozence žárlivosti. Starší dítě si na mladším dítěti vybíjí pškové, která se mu samotnému během výchovy dšly a dšjí. Autorka dále píše, že to, co se zdá být projevem žárlivosti, se dá vysvětlit jen snahou dítěte, aby byly zachovány všechny jeho potřeby nedotčené, tak jako tomu bylo doposud. Neúspěšně pak spojit s přítomností mladšího sourozence a tím tak vznikají negativní pocity v mladšímu dítěti (Dumonteil-Kremer 2005).

Mají děti dšvod žárlit na novorozence? Výzkum skutečně potvrdil, že se rodiče jeví jako méně pozitivní ve své interakci s prvorozeným dítětem, jsou k němu méně hraví a mají s ním větší konflikty (Harris 2004). Rodiče mají často mylnou představu, že starší dítě nemá tolik potřebu mazlení se, pozornosti a zájmu. Netuší, že je prvorozenému přívětivější, chovají-li se k němu jako k malému, než pokud je mu dšrazována pozice staršího a samostatnějšího (Dumonteil-Kremer 2005). Dále je známo, že rodiče s dalším dítětem ubírají na přítomnosti, požadavcích a zákazech. I to je jedna z věcí, co se starším dítětem nelíbí a považují to za nespravedlivé (Leman 1997). Přítomnost dítěte, že je

milováno, je dle UNESCO jedno z šesti nezbytností pro uspokojivý a nerušený vývoj. Aby nedošlo k ohrožení pocitu lásky, je potřeba, aby rodiče uměli lásku spravedlivě rozdělovat mezi své děti. Avšak nebývá to lehký úkol, protože sourozenecký vztah je proložený nejen nákloností a láskou, ale také rivalstvím a snahou utnout pro sebe co nejvíce (Novák a Dvořáková 2008).

Rodiče se často diví, jak je možné, že jejich starší dítě, které tolik prosilo o sourozence, nyní namísto radosti - žárlí. Malé dítě totiž často touží po tom, co vidí, avšak nejsou ještě natolik vyvinuty, aby bez zkušenosti zhodnotily, jaké následky ponесou za taková splnění. Podle autorky rodiče nastiňují dítěti nereálné představy o jeho nadcházejícím sourozenci. Dítě je pak překvapené, že si s miminkem nemůže hrát tak, jak mu slibovali, a s nelibostí naopak zjišťuje, že je miminko přikládána větší pozornost, zájem a láska. Narodí-li se sourozenec dítěti ve věku tří let a rodiče jej dají do školky, zesílí tím v dítěti již tak pochopitelný pocit vyloučení (Dumonteil-Kremer 2005).

Faber a Mazlich (2009) vytvořily na jednom ze svých seminářů téma sourozenecká žárlivost a rivalita zajímavou situací, kdy se mluví účastníci vžít do situace, kdy jejich manžel či manželka přivede domů nového partnera. Následně mluví účastníci zapisovat, jaká by byla jejich reakce, kdyby jim bylo hubováno, že nového manžela či manželku svého partnera nemají rádi, že je přece má oba rád stejně apod. Výsledek dopadl zcela podle očekávání, tedy že by se účastníci snažili novému rivalovi způsobit bolest jak psychickou, tak fyzickou. Tyto emoce pak Faber a Mazlich (2009) porovnávali k tomu, co prožívají děti po příchodu nového sourozence. Na základě následného rozhovoru se pracovalo s tím, co by chtěli účastníci od partnera dostat za podporu, aby se s frustrujícími záležitostmi lépe vyrovnali. Mezi takovou podporu patřila například možnost promluvit si o svých pocitech, ujistění o nevymizení jeho citů nebo empatické pochopení. Autorky uvádějí tyto potřeby jako totožné s potřebami dětí.

Narodí-li se miminko do rodiny, v níž je již dítě ve věku asi tří let, nastane často nesmyslné srovnávání „bezproblémového a hodného“ mladšího dítěte s „nezvladatelným“ starším. Je potřeba si uvědomit, že takové starší dítě prochází obdobím, kdy si chce dokázat svou moc nejen jinými prostředky, což utváří právě tento kontrast v chování dítěte. Přestože dítě chce svým chováním rodiče zaujmout a upoutat jejich pozornost, paradoxně se mu, k jeho úžasu, dostává opaku (Dumonteil-Kremer 2005).

Konflikty, které nastanou v následujících letech mezi sourozenci, vyvolávají v rodičích tenzi a vynaloží velkou snahu, aby konflikt co nejrychleji a nejrázněji ukončili.

Přítomnost konfliktu je ve zdravých vztazích naprosto nezbytná pro vytvoření atmosféry a jeho potlačení nejde jednak nahromadit emoce ze sebe uvolnit, navíc se děti nemají možnost naučit řešit a zpracovávat konflikty s druhými lidmi (Dumonteil-Kremer 2005).

Adams (2012) upozorňuje na tvrzení Kleina a Winnicotta, že sourozenecká žárlivost má podle některých autorů veliký vliv na osobnostní rozvoj. Rodiče mohou být tedy uklidněni v tom, že sourozenecká rivalita má své klady, mezi něž patří například rozvoj kreativity dítěte a učení se prosazování před druhými ve sportu. Jedinými výhodami jsou tyto výhody ochuzeni, chybí jim tedy bojovnost a jistota (Oehler 2007). Stejnou stránkou žárlivosti je, že osoby žárlivé na svého sourozence mohou ostatní vidět spíše jako konkurenty a potenciální nepřátele než jako zdroje podpory a v důsledku toho se více zaměřují na sebe než na ostatní ve snaze udržet své sebevědomí (Rauer a Volling 2007).

Leman (1997) píše, že sourozenci opačného pohlaví spolu tolik nesoupeří, proto se často může stát, že místo dvou rivalů máme dva prvorozené. Autor předpokládá nejvyšší rivalitu mezi dvěma chlapci. Čím kratší v časový rozestup mezi nimi je, tím bude rivalita vyšší. Jsou-li od sebe v časovém směru jen málo, může se stát, že mladší bratr předhání staršího po fyzické stránce a tím dosáhne rivalita a žárlivost svého vrcholu. Dívky spolu tolik nesoupeří, ale což je u nich typické, že malá dívka žárlí na svého otce a každá si na něj nárokuje individuální časový prostor. Kombinace bratr a sestra je dle Lemana z hlediska rivality a žárlivosti nejméně náročná, neboť chlapec brzy přejde na to, že malá sestra pro něj nepředstavuje nijak velké ohrožení z hlediska jeho pozice moci a v ideálním případě k němu zaujme ochránčivé postoje (Leman 1997). Problematické může být vztah mezi bratrem a sestrou, nebo mezi chlapci a dívky jsou určité rozdíly v chování. Chlapci jsou obecně zlobivější co do kvantity i kvality. Možná proto jsou tyto roztomilé holky daleko více rozmazlovány než chlapci (Novák a Dvořáková 2008, s.23) a ti obecně na mladší sestry nejvíce žárlí.

Ukotvit sourozenecký vztah komplikuje nástup do školy, nebo škola dítěti seskupuje do věkových kategorií a vzniká věková nadřazenost. Ve škole vládne soutěživá atmosféra, a tak tedy vzhledem k tomu, že jsou děti značnou část dne ve škole, přenesou toto chování i na sourozence doma do rodiny (Dumonteil-Kremer 2005).

1.1.2 Efektivní výchova usmírující žárlivost a rivalitu

V předchozí podkapitole bylo popsáno, jak složitý může být sourozenecký vztah a je tedy nelehký úkol rodičů vypořádat se s touto situací. Naštěstí se dá s pomocí efektivních výchovných metod zajistit, aby došlo k co nejméně zárlivosti mezi sourozenci.

V následující podkapitole se budou věnovat pozornost autorům, kteří se touto problematikou zabývají.

Jako první zmíním Lemana (1997), který píše, že prvorozené dítě bylo navyklé, že se na něj v rodině soustředí všichni členové rodiny. Nyní je tedy nelehký úkol přijmout a akceptovat nového malého člena rodiny, který, jak brzy pozná, narušil tento dosud samozřejmý chod domácnosti. Avšak existují takové metody, které pokud rodiče dodrží, mohou zmírnit žárlivost staršího sourozence k novorozenému dítěti. Leman (1997) doporučuje pečlivou přípravu dítěte na příchod sourozence, tedy především jej připravit na změny, které nastanou. Ujistit dítě, že nové miminko neznámá, že by se změnila láska k němu. Po příchodu je vhodné zapojovat dítě do starání se o sourozence, úměrně tomu, co ve svém věku dokáže a stejně tak se může dítě podílet na rozhodování – může vybrat hračku pro miminko, barvu oblečení, do kterého se obleče apod. Souhlasí Leman (1997) doporukuje úmyslnou strategii proti žárlivosti vůči sourozenci, a to tu, aby rodiče nepřipomínali privilegia a schopnosti dítěte. Tímto způsobem můžeme docílit, že nebude tato rodinná změna pro dítě tolik traumatická, nebo si nebude tolik připadat tzv. „sesazeno z trnu“, méně cenné. A už se ale rodiče snaží sebevíc, vždy bude dítě určitý dopad situace cítit a dítě spolu s ním soupeřit. Mladší dítě se již velmi brzy rozhodne, zda bude se starším sourozencem soupeřit anebo vyklidí pole a zaměří se na úplně jinou oblast, ve které by vynikal a tím se vyhnul rivalství. Pokud se rozhodne pro variantu „jít do boje“, může tak dlat bu otevřeně anebo skrytým způsobem. Může jít o případ, kdy starší dítě neplní požadavky a hodnoty rodičů (například úspěchy ve škole) a tak se mladší co nejvíce snaží toto místo naplnit a tím „sesadit sourozence“ (Leman 1997).

Všeobecně je zabývaný předpoklad, že se mají rodiče chovat rovnocenně ke všem dětem. Pokud se rodiče chovají ke svým dětem odlišným způsobem, tedy jsou ke každému jinak vztahující, požadují po nich odlišnou zodpovědnost, jinak je kontrolovat, budou sourozenecké vztahy pravděpodobně konfliktní, méně přátelské – ale jen tehdy, pokud tyto rozdíly vnímají děti jako nespravedlivé (Howe a Recchia 2014).

Rodiče musí naučit děti odreagovat vztek správným, nenásilným způsobem (Faber a Mazlich 2009). Rodiče nemají popírat negativní pocity dítěte vůči sourozenci, ale

empaticky jej pochopit, pomoci mu představit si ve fantazii, že problémová situace se sourozencem probíhá jinak. Rodičům lze doporučit, aby své negativní pocity odřeagovaly pomocí kresby, na hru nebo za přítomnosti rodiče, nebo například dopisem. Namísto hrubého chování a nadávek mohou rodiči využít dítěti asertivních technikám. Děti často prožívají zármutek, když se rodinné návštěvy rozplývají nad mladším dítětem a staršímu nevěnují pozornost. Dle autorek je namísto promluvit si o tom s návštěvníky v ústraní a vysvětlit jim vše potěšně. Dítěti je dobré poskytnout empatické pochopení a sdělit mu, že dává takovou pozornost v nově i jemu. Když k situaci dojde, mohou si v žertu vymýšlet tajná znamení (Faber a Mazlich 2009). Rodiče se mají při konfliktu s dítětem vyvarovat jakéhokoliv srovnávání se sourozencem, namísto toho definují problém nebo popíší vlastní emoce. Stejně tak pokud chtějí rodiče dítě pochválit, neshazují své druhé dítě, které v tom dosud zastává. Jsou-li děti rozdílně úspěšné ve školním prospěchu, není od věci kontrolovat jim žákovskou knížku odděleně, nebo což je velkým úspěchem pro jedno dítě, druhému nedělat sebemenší námahu a dochází tím k degradaci toho méně úspěšného. Autorky dále radí, že ve výchově více dětí je potřeba dbát i na jedinečnost jeho osobnosti. Je potřeba brát ohled na jejich specifické potřeby, zděrazňovat, co je pro ně na každém z nich jedinečné a má je tedy pro to ráda. Nastane-li situace, kdy je jedno dítě agresivní vůči tomu druhému, doporučují autorky nevsímat si dítěte, které zaútočilo a zaměřovat se a vnovat čas bolavému místu ublíženého dítěte. Agresor by neměl být trestán stejným způsobem a je potřeba, aby si o něm sourozenec neutvářel představy zlého surovce (Faber a Mazlich 2009). Přesto je obvyklou reakcí rodiče fyzický trest. Protože však nemá malé dítě dostatečnou sebereflexi, automaticky přisoudí vinu za svou bolest sourozenci, což jen posune jeho nevráživost o žebříček výš. Rodič by měl být pozorný a zabránit ránavás následným komentářem o nevhodnosti takového chování. Souasn by měl rodič citlivě vnímat, co starší dítě tolik rozhodilo, co se v něm děje. Někdy lze pozorovat zvláštní chování staršího, který citlivě hledí miminko a následně jej plácne. Dumonteil-Kremer (2005) si to vysvětluje tak, že dítě kopíruje pro něj nepochopitelné chování rodiče, kdy po mazlení, laskavosti a přítivosti přijde náhle rána a ono ještě nechápe důvod, čím se provinilo. (Oehler 2007)

1.2 Žárlivost v dosplosti

Žárlivost je jevem, který zcela nikdy nevymizí s rostoucím věkem. Dospělí lidé žárlí buďto pro důležitost, anebo žárlivost může být součástí jejich osobnosti, což znamená, že se projevuje velmi často pro každou důležitost. Podle teorie, že čím je člověk starší, tím se jeho vlastnosti osobnosti, obzvláště pak ty negativní, zvyrazňují, (Novák 2008) by platilo, že se bude žárlivost s věkem prohlubovat. Dospělý žárlivý jedinec pravděpodobně trpí tímto znakem osobnosti již v dětství. Nyní se však ubírá žárlivost jiným směrem a pozornost se přesouvá od svých rodičů nejprve k partnerovi a ve vzácnějších případech i svým dětem.

Goldman (2009) píše, že groteskní aspekt celé záležitosti je, že muži a ženy často divoce žárlí na ty, o které opravdu nestojí. Proto není jejich pobouření láska, ale důsledek domýšlivosti a závisti. Dále autorka tvrdí, že žena, přestože muže nikdy nemilovala a nesnažila se lásku udržet, v okamžiku, kdy přichází soupeřka, za ně bránit svůj "majetek" nejrozumnějšími, mnohdy až krutými prostředky. Je zřejmé, že taková žárlivost není výsledkem lásky. Na základě výšetování v těsných případech žárlivosti se konstatuje, že čím méně jsou lidé naplněni velkou láskou, tím více násilná a zavrženíhodná je jejich žárlivost.

Žárlivost vůči partnerovi je zcela běžná mezi muži i ženami. Mezipohlavní rozdíly v žárlivosti jsou však poměrně výrazné a zabývá se jimi hojně výzkum. Ženy i muži žárlí stejně často i stejně intenzivně (Buss 2013), přesto jen mezi nimi existuje velmi významný rozdíl. Muži budou vždy spíše žárlit, dopustila-li by se partnerka sexuální nevěry, kdežto ženu více trápí citová nevěra muže – potvrdila to jedna studie, ve které muži a ženy volily, která z těchto dvou nevěr je více zraňuje a ubližuje jim. Ve výsledku 83 % žen potvrdilo citovou nevěru jako nesnesitelnější, kdežto pouze 40 % mužů. Se stejnými závěry dopadla další studie, ve které se zjišťovala fyziologická nepohoda jako důsledek nevěr, za pomoci měření pulzu, vodivosti kůže a stahování svalů vyvolávajícího vrásky v oblasti obočí. Dále muži žárlí, srovnává-li je partnerka s jejich sokem a žena nesnese, tráví-li protějšek svůj volný čas s jinými ženami, debatuje-li se soupeřkami a dojde-li k líbání (Buss 2013).

Zjistilo se, muži i ženy jsou citliví na specifické znaky rivala. Mužské a ženské preference pro hlas a obličej protějšku mohou předurčovat, že ženy typicky femininní a muži maskulinní mohou být vnímáni jako více ohrožující intrasexuální konkurenti. Při studii

vlivu těchto znaků na preference, kdo by měl doprovázet partnery na víkendový výlet, a na žárlivost v reakci na imaginární flirtování se zjistilo, že muži i ženy dávali přednost partnerovým společníkům opačného pohlaví, kteří měli méně mužský / ženský hlas. Stejně tak reagovali při žárlení na imaginární flirtování. Ženy, ale ne muži, jejichž obličej byl hodnocen jako typicky ženský, byly hodnoceny jako nežádoucí spolucestující pro jejich partnery a stejně tak se jimi cítily více ohroženy, než muži s nimi jejich partner flirtovat. Také se zjistilo, že kdo hodnotil muskulinní muže a femininní ženy jako více atraktivní, sám hodnotil tyto znaky jako hrozbu ve vztahu k jeho partnerovi (O'Connor a Feinberg 2011).

Ženy v dospělosti zažívají vůči své rivalce ambivalentnější pocity než muži, kteří budou k sokovi chovat daleko jasnější negativní pocity. Z psychoanalytického hlediska totiž pociťuje malý chlapec ke své matce sexuální lásku, avšak v této mu brání strach z otce, ke kterému za ně cítit nenávisť. Stejně pocity zažívá i dívka vůči své matce, avšak ta je schopna zažívat k matce jako rivalce i lásku (White a Mullen, 2006).

Dále se výzkum hojně zabývá tím, který druh žárlivosti (emocionální, kognitivní a behaviorální) převládá u daného pohlaví. Například jeden výzkum zkoumal pomocí multivariální analýzy rozptylu (MANOVA) rozdíl mezi muži a ženami v kognitivní, emocionální a behaviorální žárlivosti, mají-li právě partnerský vztah. Zjistilo se, že ženy prožívají více emocionální žárlivost, kdežto muži behaviorální žárlivost. Co se týče kognitivní žárlivosti, nezjistily se mezipohlavní rozdíly (Southard a Abel 2010).

Probandi, kteří právě nemají partnerský vztah, uvádějí vyšší emocionální žárlivost, u ostatních typů žárlivosti to však už neplatilo. U žen se zjistilo, že počet předchozích vztahů má vliv na všechny typy žárlivosti. Aune a Comstock (1997), dospěli k celkovému zjištění, že žárlivost roste s délkou vztahu, což může být následkem toho, že výrazy žárlivosti jsou považovány za méně vhodné na začátku vývoje vztahu, ve srovnání s dalšími fázemi vztahu. V souvislosti s tímto výsledkem studie zjistila, že se u mužů vyskytuje vztah mezi délkou současného vztahu a behaviorální žárlivostí. To může být odvozeno z hlediska evoluční teorie, že čím více člověk investuje do partnera, tím více může ztratit. To znamená, že zvýšení mužských projevů žárlivosti mohou být pokusy ujistit se, že investice do partnerky nebyly zbytečné. Ženy, které mají větší množství partnerských vztahů, vykazují vyšší úroveň kognitivní a behaviorální žárlivosti, bez ohledu na to, zda momentálně mají nějaký vztah (Aune a Comstock 1997).

Pro mladší i starší muže je sexuální nevěra více stresující než emocionální nevěra, než tomu mají ženy v jejich věku. To, že muži žárlí na sexuální vztah a ženy na

emocionální zůstává i ve starším věku, ale tento mezipohlavní rozdíl se s věkem zúží. Ve studii Shackelforda et al. (2004) se zjistilo, že starší generace mužů a mladší generace mužů nevykazovala významné rozdíly v žárlivosti napříč různými typy nevěr. Pro starší ženy je oproti mladším ženám sexuální nevěra partnera více stresující než emocionální nevěra (IJzerman 2014). Pokud jde o vztahové zkušenosti jako spouštěč žárlivosti, Murphy et al. (2006) nezjistil rozdíly v distresu na základě emocionální versus sexuální nevěry mezi ženami, které vážný vztah právě měly i nikoliv. Nicméně, podobné srovnání mužů, kteří mají vážný vztah, vykazují vyšší žárlivost na sexuální nevěru. Autoři naznačují, že tyto výsledky ukazují, že romantický vztah může vyvolat žárlivé mechanismy u mužů, avšak tyto mechanismy mohou být u žen aktivovány dlouho předtím, než prožívá romantický vztah. U žen byla hlášena vyšší hladina emocionální a behaviorální žárlivosti, a už právě měly vážný vztah, i nikoliv. Zatímco žárlivé mechanismy u žen mohou být aktivovány dlouho předtím, než prožívá romantický vztah, vztahové zkušenosti, konkrétně spousta minulých vztahů, může zvýšit tendence ke kognitivní a emocionální žárlivosti. Evolučně, ženy mají vyšší riziko ztráty zdrojů v důsledku ztráty partnera; Proto poprvé například, kdy žena zažila ztrátu partnera, může zvýšit její tendence k žárlivosti a jejich projev v budoucnu (Southard a Abel 2010).

Podle Goldman (2009) je součástí žárlivosti žen závist. V důležitějších aspektech byla totiž fyzická krása žen jedinou oblastí, se kterou měla žena navrch před jinými ženami ve snaze získat muže. Proto je i dnes fyzická krása hodnotou, na kterou ženy dnes žárlí a zároveň hrozbou (Goldman 2009). S tím souvisí zjištěný fakt, že ženy, jejichž věk je vyšší než věk partnera, mohou mít problém se žárlivostí vůči mladším ženám, nebo jsou plně pochybností vůči sobě ve vztahu k „mladým a krásným“ soupeřkám (Kopiva et al. 1998, s. 25). U mužů je, podle Goldmanové (2009), součástí žárlivosti domýšlivost. Některí odborníci mají názor, že žárlivci svými scénkami testují, kolik toho ještě ten druhý vydrží a bude je mít i nadále rád, v podstatě jako to dělají dříve (Novák 2009, s.102).

Ve výzkumu se zjistili další pozoruhodné vlivy na žárlivost žen. Tím prvním, zmíněným ve článku Gearyho et al. (2001) je Gaulin (1997) s jeho kolegy, kteří zjistili, že ženy prožívají distres z emocionální nevěry partnera více během období zvýšeného rizika neplovnosti než v období menstruace. Dále došli k závěru, že vysoká hladina estradiolu souvisí s emocionální žárlivostí. Geary a spol. (2001) se pokusili studii zopakovat, avšak s trochu pozmeněnými podmínkami. Studie ukázala, že ženy užívající hormonální

antikoncepci inklinovaly více k sexuální žárlivosti než jiné ženy a jejich emo ní reakce na nevrhu byly intenzivnější. Ve druhé studii, 47 žen bylo hodnoceno čtyřikrát v měsíci. Schéma odpovědi na partnerskou nevrhu se neměnila podle týdne menstruačního cyklu, ale významné vztahy mezi hladinou estradiolu a žárlivou reakcí byly získány v době s vysokým rizikem neplodnosti. Důsledky, alespoň pro ženy, jsou, že žádné vyvinuté psychologické, emo ní nebo behaviorální dispozice týkající vztahů souvisejících s reprodukcí nejsou potenciálně tvořeny estradiolem, a že použití syntetických hormonů může narušit tento vztah (Geary 2001).

Dalším zvláštním faktorem, majícím vliv na žárlivost žen, jsou antikoncepční pilulky. Ženy, které používají hormonální antikoncepci, vykazují vyšší úroveň žárlivosti. V jedné studii se zkoumalo, zda bude mít s tímto jevem souvislost i hladina syntetického estrogenu a progestinu v orálních kombinovaných antikoncepčních pilulkách. Celkem 275 žen posuzovalo svou žárlivost a výsledky se hodnotily pomocí ANOVA. Ukázalo se, že vyšší hladina estrogenu (ethinylestradiolu) má vztah k vyšší úrovni žárlivosti, kterou si ženy popisovaly. Nicméně, nenašel se žádný vztah mezi celkovou dávkou progestinu v antikoncepci a uvedenou hladinou žárlivosti. Proti očekávání výsledek se potvrdilo, že v těchto vztazích, nálada, dávka progestinu v pilulkách neměly na výsledky hladiny ethinylestradiolu vliv. Test pro interakci mezi položkami subškál žárlivosti (reaktivní, povlastovací, a úzkostlivá žárlivost) neměl signifikantní výsledky. Hladina ethinylestradiolu tedy nemá žádný vliv jednotlivé druhy žárlivosti, ale na celkovou žárlivost (Cobey et al. 2001).

Mají muži a ženy důvod žárlit na svůj protějšek? Muži cítí a projevují ke svým přítelkyním dvakrát více sexuální touhu, než tomu má opačné pohlaví. Buss (2013) uvádí, že Bleskeová ve svém výzkumu navíc zjistila, že sexuální touha mužů vůči kamarádkám není jiná na základě toho, zda tyto muži mají stálou partnerku či nikoliv. Co se týče žen, mají špatný odhad v tom, zda jsou sexuálně přitahovány svým kamarádem, mohou si tedy nevědomky nevěštinout, že se je snaží získat. Přesně opačný efekt je u mužů (Buss 2013).

Jak jsem psala na začátku kapitoly, dospívá-li někdy žárlivost na své děti. Jedná tak rodič, který si přejde po narození dítěte odstranit a zanedbávat. Dále je žárlivost vůči dítěti typická například u narcistické osobnosti rodiče. Narcistická osobnost se vyznačuje závistí, a proto dochází až k absurditám, kdy má-li rodič pocit, že jeho dítě v něčem převyšuje, bude na něj žárlit a snažit se jej srazit. Nemusí se pochopitelně hned jednat o patologické osobnosti.

Dostíhají rivalita mezi dospívající dcerou a matkou, kdy matka žárlí na dceru, která je přívětivější, mladší nebo si více rozumí s jejím mužem, který vnuje dceři více pozornosti

(Novák 2008, s.24). Nastává otázka, zda existuje propojenost v těchto pocitech. Zda rodiče žárliví na své děti, žárlil jako dítě na své sourozence. Zda dítě, žárliví na své rodiče, žárliví na sourozence apod. (Novák 2008).

1.2.1 Příčiny žárlivosti

Nejistá láska se během vývoje vztahů začíná vyvíjet. Na začátku vztahu je bušení srdce a zpocené dlaně, husí kůže jako nervové vzrušení při pouhém pomyslení na milovaného a zasténání, někdy i síla telefonování. Později, když nejistý mileneček investoval více citů ve vztahu a má více co ztratit, nejistá láska se projevuje jako žárlivost. Nastává obsedantní zaujetí, kde se právě milovaný nachází, vyřizává otázky, nutkání hledat usměvavé dívky kazy nebo vyhledávání autů určitých osob v ulici. Ztrácí se důvěra a vzájemný respekt. Takový člověk dostane obvykle od partnera košem, na němž se už neprojevuje ztráta energie, chuti do života, pocity prázdna. Stává se období snahy získat milovaného zpět s obdobími klenů a nenávisti. To vše vychází z deprese (Hindy et al. 1989).

Žárlivé chování jako takové nevznikne jen tak bez příčin. Žárlivé chování je druhem sociálního chování. Takové chování ovlivňuje jednak momentálně přítomné podmínky, dále genetika a v neposlední řadě psychické struktury jako jsou postoje, hodnoty, skupinová dynamika rodiny, vztahy v rodině, úlohy role v rodině, způsob zpracování problémů (Oehler 2007). Žárlivost lze také pojímat jako rys osobnosti. Smékal píše, že na utváření rysů osobnosti se podílí faktory dědičnosti, prostředí, a výchova. Na podmínky těchto faktorů je dítě velmi citlivé v jednotlivých obdobích. (Smékal, s. 411, 2009). Pomocí učení se nápodobou, imprintingem, identifikací se vzory a sociálním učením získá dítě postoje a zkušenosti, které se projevují do dospělosti. (Smékal 2009, s. 413). Dle interakční teorie Bowerse (1973) a Magnussona (1976), kterou Smékal ve své knize zmíní, pak tyto rysy osobnosti v interakci se situací ovlivní emoci a chování. Dané chování je buďto způsobeno rysem osobnosti a prostředí koriguje daná situace anebo je chování důsledkem situace a odlišuje se od chování druhých osob vnitřní výbavou (Smékal 2009 s. 424) Jediněc mohl tedy žárlivost jako rys osobnosti zdědit genetickou cestou, osvojit si postoje a prostředí vychovatel, které podporují rozvoj žárlivosti („všichni chlapi jsou nevěrní“). Každé dítě je jinak citlivé, vnímavé na různé citové zážitky. Citlivé zážitky mohou ovlivňovat další vývoj. Dáno do souvislosti s tématem této diplomové práce, dalo by se tedy předpokládat, že zkušenost intenzivní žárlivosti vůči sourozenci

m že být pro dané dítě takovým zážitkem, který se přenesení do dospělosti a bude ovlivňovat další vztahy. Výsledkem mnoha výzkumů bylo zjištění, že deti srouzskou žárlivostí v rámci sourozenci ovlivňuje sourozenecké vztahy.

Na nejobecnější úrovni, podle evolučního hlediska je v nás část žárlivosti zakotvena již od narození. Zatímco bylo dosud pohlíženo na romantickou žárlivost jako na patologický jev, evoluční psychologové spatřují její význam v udržení závazku a podpoření reprodukčního úspěchu. Jedna vlivná evoluční teorie tvrdí, že muži a ženy vyvíjejí odlišné žárlivostní systémy, jako výsledek odlišných rodičovských postojů – tzv. rodičovská investiční teorie. Muži jsou citliví na sexuální nevěru a ženy na emoční nevěru (Fussell et al. 2011). Z evolučního hlediska je jednou z nejvážnějších obav samců nejistota otcovství, což samci vyřešili neinvestováním svých zdrojů a sil do potomstva, krom samotného zplodění. Mají totiž obavy z plýtvání svých sil, které přijdou na zmar na úkor svého rivala (Buss 2013).

Sexuální žárlivost jsou emoce jako reakce na ohrožení sexuálního vztahu a mohou následně na popud těchto emocí vyvolat aktivity zaměřené proti touto ohrožení. Podvedená osoba může být například ve větší ostražitosti, zda není podváděna ještě nevěrou s jinými osobami nebo může výrazně stoupnout agrese. Sexuální žárlivost znamená pociťovat osoba, která pozoruje anebo nabyde dojmu, že se o jejího partnera zajímá někdo druhý anebo například, že sám partner naznačuje zájem. Muž může dále hrozit ztráta statusu a pověsti, nebo muž, který byl podváděn svou ženou, byl odpradávně společensky znemožněn a ztrácel atraktivitu pro své potenciální nové partnerky. Možná proto bylo v historii lidstva tolerováno zabití nevěrné ženy a jejího milence. Dokonce ještě do roku 1974 v Texasu nebylo trestné dopustit se vraždy, pokud si manžel partnerku přivlastnil intimním stykem ve vlastním domě. Takové zákony ještě platí v různých kulturách, a už jsou to nejznámější domorodé kmeny anebo některé oblasti Blízkého a Středního východu. Dále říkají odborníci přes evoluci, že žena žárli z důvodu obav o hmotné zabezpečení sebe a svých dětí, odešel-li by muž za jinou ženou, se kterou by měl vlastní děti (Buss 2013).

Žárlivé chování ovlivňuje osobnost člověka. Jako nejtypičtější příklad se uvádí nižší sebevědomí a sebeúcta (Novák 2009). Podle Freuda může být žárlivost ovlivňována mimo jiné nevědomými pohnutkami. Má na mysli žárlivost založenou na povědomí o vlastní nevěře v partnerovi nebo na touze podvést jej. Takovou žárlivost Freud nazýval podle vzniku „projekční“ (Freud 1992).

Co se týče sociální roviny pítin žárlivosti, konkrétní vztah v rodině, které, jak bylo psáno výše, mají vliv na utváření žárlivosti: v literatuře o rodinných systémech je žárlivost viděna jako emocionální reakce na nevyjasněné hranice nebo situaci, v níž si rodinní příslušníci nejsou jisti, jaké mají členové rodiny role a úkoly (Blomquist 2014). Soupeřivé chování rodičů dítě vnímá, kóduje tuto zkušenost do struktury svého já a později tuto osvojenou rivalitu využívá v kontaktu se svými partnery. Vzorce rivality, aplikované v dospělosti, se velmi podobají těm, kterou zažívali v dětství. Scénář soupeřivého chování mezi rodiči a dětmi je později přenesen do interakce mezi danou osobou a autoritou (Oehler 2007). Podobně, žárlivost lze spatřovat v přátelství nebo romantických vztazích jako reakce na nejistotu spojenou s mírou závazku a odpovědnosti, které si vzájemně dluží. Tato funkce žárlivosti má být nejvýznamnější ve vztazích, ve kterých zvláštní očekávání a úroveň závazku nejsou dobře definovány, jako je „*vztah romantické lásky, který není výlučný*“ (exklusivní romantický vztah je definován tím, že dotýká všechny emocionální, sexuální a romantické závazky s radostí poskytuje jen svému protějšku. Výlučný romantický vztah lze také pojímat jako absenci podvádění druhého mentálně, emocionálně, fyzicky, jako by pár byl v manželském svazku, přestože není). Dalším vztahem, ve kterém zvláštní očekávání a úroveň závazku nejsou dobře definovány, je „*cross-sex friendship*“ (platonický vztah mezi mužem a ženou, kteří spolu nemají sexuální vztah. Podtypy se liší na základě toho, zda každá strana cítí přitažlivost vůči protějšku, nebo zda cítí, že o ni má ten druhý zájem). Cross-sex friendship mohou vytvářet problémy pro účastníky, pokud jeden nebo oba chovají nebo někdy chovali romantické city vůči dalším osobám. Vyjádřením žárlivosti a vyhodnocením reakce partnera má být jednotlivce získat jasnější porozumění významnosti jeho vztahu a doprovodné očekávání (Blomquist 2014).

Teorie emocionálního vývoje považují emoce, jako jsou žárlivost, hanba, i rozpaky za složité emoce, na rozdíl od základních emocí, jako je smutek nebo strach. Složité emoce jsou prožívány až poté, co se vyvinuly určité emoční a kognitivní procesy (například jedinec musí mít láskyplná pouta k lidem a vyvinuté self.). Na této nejzákladnější úrovni kognitivních procesů, aby byla žárlivost vůbec spuštěna, jedinec musí vnímat, že partner zaměřil pozornost na jinou osobu (Blomquist 2014). Podle autorky je žárlivost, jako negativní kognitivní, emocionální nebo behaviorální reakce vyvolána zhodnocením partnerova aktuálního nebo předpokládaného zájmu o jinou osobu nebo podezřením, že má partner vztah s jinou osobou, která je považována za vetelce. Kromě toho, žárlivost má být

vzniknout kvůli implicitnímu nepříznivému sociální srovnávání a domnělému odmítnutí (Blomquist 2014)

Lazarovu teorii kognitivního hodnocení můžeme aplikovat na vznik žárlivosti jako emoce. Podle této teorie, emoce vznikne „subjektivním posouzením významu vnějších podnětů, které probíhá ve dvou etapách“ (Plháková 2004, s. 426): V první etapě osoba vyhodnotí, zda je situace ohrožující. Tedy v tomto případě, je-li nablízku potenciální rival jako možnost ohrožení, narušení, ztráty vztahu. Po takovém zhodnocení se často za neosoba bránit nevdanými strategiemi jako je racionalizace a popření svých obav. Může se ovšem dostavit i známá strategie „fight or flight“. V druhé etapě člověk posuzuje rozsah hrozby a to, zda má možnost použít úspěšné strategie na svou obranu. (Plháková 2004, s. 426). Pokud jedinec vyhodnotí, že je situace ohrožující, může dojít k vysoké hladině žárlivosti, s různou mírou hněvu, strachu a smutku. Záleží, zda jedinec situaci vyhodnotil dále jako neohrožující a beznadějnou, tedy hrozí reálné nevěry ze strany partnera (Blomquist 2014).

Dle ABC teorie emocí Alberta Lazaruse, která tvrdí, že emocionální vzrušení vzniká na základě subjektivního posouzení významu vnějších podnětů v rámci primárního hodnocení a sekundárního hodnocení, bude žárlivost o to intenzivnější, doprovází-li situaci, která žárlivost vyvolala, iracionální postoje a pesimismus („bude mě i nejbližší příležitost chtít podvádět, protože to dělává všude. Bude mě chtít za tu ženu vymástit a opustit mě, bez ohledu na nepříjemnosti atd.“) (Plháková 2004, s. 426).

Atributivní teorie emocí Bernarda Weinerja říká, že pokud by osoba vyhodnotila, že si za danou situaci může sama („partnerka si tě všimá jiného muže místo mne proto, jsem se jí tu celý večer nevěnoval), budou negativní pocity intenzivnější a dominovat bude stud. Pokud osoba přikládá vinu druhému („partner je nenapravitelný nevěrník“), bude pociťovat spíše hněv (Plháková 2004, s. 428).

Žárlivost nelze pozorovat jen na základě vnějšího chování, ale pomocí moderní technologie můžeme registrovat určité specifické projevy mozkové činnosti. Je známo, že silné sociální vazby zajišťují jednak naplnění základních lidských potřeb, jakož i potřeby vyššího řádu, jako je emocionální blízkost. Zdravé vztahy souvisí s fyzickou a psychickou pohodou. To znamená, že ochrana těchto sociálních vazeb představuje důležitou evoluční výhodu a mohou tedy být v člověku vrozeně programovány. Studie zkoumající souvislost mezi neurálními strukturami v mozku a citovým prožíváním zjistily, že fyzická bolest a

Naformátováno: Barva písma: Text 1

negativní emoce jako důsledek sociálního vyloučení zaujímají v mozku stejné oblasti. To znamená, že sociální situace jako je pocit vyloučení (což je základ žárlivosti), jsou pociťovány bolestivě (Blomquist 2014).

Mozkové aktivity měně podle scénáře emoční i sexuální nevrty ukazuje, že existují na základě pohlaví oddělené neuropsychologické reakce podle typu nevrty. Základní kámen této teorie byl položen pomocí dichotomiích otázek s nucenou volbou, kdy respondenti hodnotili, která ze dvou druhů nevrty je pro ně více stresující. Zatímco tyto výsledky byly v souladu s teorií JSIM, byla široká variace v procentech u mužů, pro které byla sexuální nevrta více stresující než ta emocionální. Ve dvou metaanalýzách bylo rozptí od 12 % do 76 %, s průměrem 46 %. To svědčí pro kulturní rozdíly a rozdíly uvnitř pohlaví (Fussell et al. 2011). Ve výzkumu se zjistilo, že muži a ženy vykazovali odlišnou aktivaci mozku v reakci na dva typy nevrty. Muži se během těchto situací aktivovala amygdala a hypotalamus, ženám zase posterior superior temporal sulcus (Takahashi et al. 2006).

Kromě role určitých mozkových oblastí předpokládají biologické předstupy, že žárlivost, jako vnitřní nejistota, souvisí s nedostatkem hormonu, jehož funkcí je kontrola emočně podbarvených pocitů (Novák 2009).

Akoliv se hromadí studie, že muži opatrněji rozdují spermie, a zapojují psychologické a behaviorální strategie jako odpověď na ženinu nevrty, tedy ohrožení soubě spermii, teprve nedávno se začaly studovat nervové koreláty psychologické soubě spermii. Pokud opatrně rozdulení spermii souvisí s vnímáním nevrty, pak dvě nedávné studie navrhly mozkové struktury, které mají za následek nervové řízení fyziologických odpovědí důležitých pro adaptivní problémy soubě spermii (Shackelford a Goetz 2012).

Mužská sexuální žárlivost vyprovokována hrozbou ztráty partnerky je často uváděným motivem v případech domácího násilí. Dominantní samci makak rhesus také agresivně reagovali na hrozbu ztráty výlučnosti páření. Devíti dominantním opicím samcům bylo vstříknuto [(18) F]-fluorodeoxyglucose [(18) F]-FDG) a potom vystaveno jedné ze dvou podmínek: stav "výzvy" ve kterém byli svdky potenciální sexuální interakce mezi jejich samičí družky a samičího muže a stav kontroly, ve kterém byla družka přítomna bez konkurenčního samce. Po uplynutí doby vstřebání látky [(18) F]-FDG mozkem, byli dominantní samci pomalí a nevrzoušení. Byly odebrány krevní vzorky a regionální cerebrální metabolismus glukózy byl měřen pomocí pozitronové emisní

tomografie. Samci, kteří vykazovali v těši zvýšení testosteronu v plazmě ve stavu výzvy, projevíli mnohem v těši agresi a v těši aktivaci v centrální šedé hmotě středního mozku, mozkové oblasti bohaté na androgenní receptory. Stav výzvy byl spojen s aktivací v pravém superior temporalis sulcus a pravé amygdaly, což by mohlo mít souvislost se zvyšováním sociální ostražitosti a respektive úzkosti. Sexuální žárlivost u mužů, související s ohrožením soutěže spermií, je také často doprovázena chováním bdělosti a úzkosti a mohla by mít podobu v podobné neuronové síti, která zde byla popsána (Rilling et al. 2004). Protože je amygdala vysoce stimulována androgenními receptory, lze odvodit, že rostoucí bdělost a úzkost díky partnerině, by mohla následně aktivovat systém navržený tak, aby jednal v situaci rizika partnerině. Výzkumníci zjistili, že rostoucí hladina testosteronu, když družka kopuluje s jiným samcem v jejich přítomnosti. Tento nervový systém může být u mužů aktivován dříve, než postihnou nebo mají podezření na nevěru partnerky (Shackelford a Goetz 2004).

Alternativou k JSIM je sociálně-kognitivní popis žárlivosti Harrise, který navrhuje, že dlouhé období závislosti vedlo spíše k univerzálnějším, než sexuálně specifickým mechanismům žárlivosti u mužů a žen. V souladu s tím spíše, než by šlo o pohlavní rozdíly, jakékoliv mezipohlavní rozdíly v žárlivosti se objevují v důsledku proximálních mediátorů, jako je například ohrožení sebepečetí (které se liší mezi pohlavími i uvnitř daného pohlaví), vliv kulturních norem a rozmanité sexuální role (Fussell et al. 2011).

1.2.2 Metody a strategie žárlivosti

Žárlivost je tedy něco, co pociťuje zraněných partnerů v těšina jedince alespoň jednou v životě. Vyhodnotí-li osoba, že je situace příliš vážná, začne ji nějakým způsobem řešit. Pokud je cílem těchto osob totožný, ne všechny způsoby jeho dosáhnutí mají lidé shodný.

Chování k pociťující žárlivost je motivováno určitými kroky, aby zabránili těmto osobám narušit hodnotný vztah s partnerem. Smyslem těchto kroků je obnovit sociální vazbu mezi jím a partnerem a dále zvýšit svou přítelovost. Partner má pochopit, že jeho zájem a chování ke těmto osobám je nepřijatelné. Paradoxně, některé způsoby chování mohou mít opačný efekt a partner se ještě více odcizí. Vše záleží na tom, jaký způsob chování žárlivost spustila, a mimo jiné, jaké sociální dovednosti byly využity v průběhu tohoto chování. Dále hraje roli, zda si je partner takového chování vědom a jakým způsobem chování protijde (Blomquist 2014).

Ti studie (Sheets et al. 1997) zkoumaly možné dopady toho, snaží-li se osoba vyvolat žárlivost u svého protějšku a dále se studie zabývaly žárlivými projevy v romantických vztazích. První studie zjišťovala motivaci vyvolat žárlivost u svých partnerů, přičemž užívala nepřímých metod. Zjistilo se, že vyvolání žárlivosti je cíl specifický a primárně se používá ve snaze udržení si partnera. Většina účastníků dané studie rovněž uvedla, že se pokusili vyvolat žárlivost u partnera, aby dosáhli určitého cíle. V navazující studii byl zkoumán očekávaný účinek vyvolání žárlivosti z perspektivy žárlivého partnera. Tady výsledky naznačují, že vyvolání žárlivosti pravděpodobně neposobí na vztah užitečně; vyvolává totiž mezi partnery boje. A konečně, tato studie se zabývala dlouhodobou spojitostí mezi žárlivostí a stabilitou vztahu. A koliv se zjistila pozitivní korelace mezi žárlivostí a stabilitou vztahu, tato asociace nebyla významná, pokud se partner snažil zajistit si partnerovu věrnost a kontroloval její. Autoři výzkumu usuzují, že zatímco žárlivost sama o sobě není v přímé souvislosti se stabilitou vztahu, reakce osoby na žárlivého partnera může být (Sheets et al. 1997).

K partnerovi se chováme v podstatě stejně jako k našim věcem – dáváme ve veřejném prostoru najevo, že je náš. Děláme se to varováním rivala, představením partnera jako svého, dotyky na veřejnosti, šperky pro partnera. Tyto způsoby jsou daleko účinnější, používá-li je muž pro udržení partnerky. Ženy se totiž zamlouvá takové viditelné projevy závazku. Neustávat v bdělosti a hlídat je dalším prostředkem užívaným oběma pohlavími pro udržení partnera. Je to snaha ukrývat ho před potenciálními soky, tedy minimalizovat seznamování partnera s představiteli téhož pohlaví, snažit se zabránit partnerovi chodit na společenské akce, ve kterých se to hemží potenciálními konkurenty a bránit mu ve vzájemné konverzaci (Buss 2013).

V historii se objevovaly někdy až extrémní formy snahy vyhnout se nevěře. Tak například Japonci svazovali nohy svým ženám, aby neměly možnost dostat se k jiným mužům, aby omezili jejich možný kontakt s cizími muži a v Indii v 16. století byli otroci bohatých mužů kastrováni, a dokonce přišli o genitál. V Africe je to například clitoridectomie, která má zamezit pohlavní slast a infibulace, kdy je žena zašita, aby do svatby nepřišla o panenství, anebo se provádí v případech, kdy se manžel musí na delší dobu vzdálit (Buss 2013).

I v naší vyspělé kultuře platí, že žárlivci jsou často agresivní, a už v rivalovi i partnerovi. Cíl je jasný – zastrážit. Žárlivec zesměšňuje před partnerem svého rivala, čímž skutečně, užíval-li tuto taktiku přímě, klesá riziko nevěry, nebo klesá

atraktivita rivala v očích partnera. Muži často ji zastrašují rivala násilím, vandalstvím a hrozbou. Svým partnerkám hrozí dvojnásobně více muži ženatí anebo ti, kteří s ženou požívají do budoucna (Buss 2013).

Každý reaguje na situace vyvolávající žárlivost jinak. Někdo se může cítit vysoce dotčen a se vztyčenou hlavou od partnera odejde. Často však lidé využijí své taktiky, aby si partnera udrželi a soka porazili. Jednou z těchto záchranných taktik je uspokojit partnera v tom, po čem ve vztahu touží anebo čeho se dožadoval při jejich prvních kontaktech. Tato taktika se ve výzkumu ukázala jako vhodná a efektivní. Co se týče žen, jsou zaměřeny na citovou stránku a touží po projevech lásky, ochotě být jí nápomocny. Dobrou taktikou je tedy nepřestat anebo právě zařít v těchto projevech vůči ženě. Podezíraný partner je kontrolován samotným partnerem nebo přítelkyní – neekvanými návštěvami do zaměstnání, nabouráváním se do osobních věcí apod. Dále se ukázalo, že následnou nejúčinnější taktikou jsou materiální dary a drahé investice. To muži mají jiné preference, a proto ženy při žárlení volí taktiku investování do své krásy a péči o vzhled. Některé taktiky žárlivých partnerů znepokojují jejich důstojnost. Může to být plácnutí, snaha navodit druhému pocity viny či priznání své závislosti vůči partnerovi, odevzdání se a podřízení se. Co se týče tohoto podřízení a odevzdání se, je zvláštní, že jsou muži daleko submisivnější. Taktika záměrného vyvolání žárlivosti jako oplátka, mají dvakrát větší účinnost pro ženy než pro muže. Ženy, které se pokusí o tuto taktiku, dopadnou často s přesným výsledkem, než zamýšlely. To, zda ženy budou úmyslně vyvolávat žárlivost, záleží na tom, zda se cítí v tomto vztahu zavázané více než jejich partneri. Až 50 % žen, mající dojem, že z jejich strany je závazek větší, budou navozovat žárlivost, zatímco z žen, které podobný pocit nemají, to udělá jen 26 %. Důvodem, proč tak jednájí, je snaha otestovat stabilitu vztahu, upevnit jej, zjistit souhlasný zájem o ženu, vyvolat v ní touhu vlastnit (Buss 2013).

1.2.3 Metody zvládnutí své žárlivosti

Žárlivost není vzácně se vyskytujícím chováním, je však obtížnější jak pro samotného žárlivce, tak pro jeho partnera. Mnohými je tato vlastnost velmi opovrhována, čímž byl známý odborník na manželské vztahy Plzák (2012, s. 119). Má například názor, že je pro muže nezbytností, mít svůj osobní prostor mimo svou ženu (včetně rodiny) a považuje za neodpuštělné, že některé ženy pro svou žárlivost tento fakt opomíjí. Podle něj jsou osoby,

upírající partnerovi jeho soukromí, charakterem sobci, nedvěřivci a slaboši. Muži, kteří žárlí na kamarádky své přítelkyně, dělají dle Plzáka chybu, neboť v jejich vzájemných diskuzích vidí pro partnerský vztah značné výhody (Plzák 2012, s. 163). Je skutečně mnoho důvodů, proč se snažit zmírnit svou žárlivost. Následně se tedy zaměřím na některé z jiných metod, jak zvládnout svou vlastní partnerovu žárlivost.

Na této nejobecnější filozoficky orientované úrovni se v článku Jealousy, Monogamy, and Power slovo potěba vztahuje jen k nezbytnostem k přežití (například vzduch, potrava, teplo). Ostatní je jen bažení. Žárlivost jako strach ze ztráty či nedostatku zmírníme tehdy, budeme-li se vyhýbat v souvislosti s ní slovům, že „nic co potěbujeme“ (Jealousy, Monogamy, and Power 2010).

Naše kultura se zdá být závislá na těchto základních přešedních o vztazích, které tím zároveň vytvoří žárlivost i u těch dobře pěstovaných lidí. Odhalování a překonávání těchto přešedních je nejužší způsob, jak se vypořádat s žárlivostí. „Pokud má můj partner opravdu miluje, neměl by mít žádnou touhu po intimním nebo sexuálním vztahu s nikým jiným“. Tento postoj lidí je založen na přešedění, že emocionální nebo milostný zájem o někoho jiného znamená, že budu milován méně. Je to stejně absurdní jako představa, že mít druhé dítě je známkou toho, že rodiče už přestali mít tolik rádi své první dítě. Postoj dále pramení z představy, že sex a láska jsou totéž a splní stejné potřeby. „Kdybych byla dobrou partnerkou, neopustil by mě partner kvůli druhé ženě. Neměl by k tomu totiž žádný důvod, neboť by byl spokojený. První přešedění je méně zhoubné to, že jiné odpovědný partnera. Druhé přešedění zasahuje do problematiky sebeúcty, která úzce souvisí se vznikem žárlivosti. „Je to nemožné milovat více než jednu osobu najednou“ (McCullough a Hall 2003). Podle autor článku je tento postoj opět založen na teorii nedostatku lásky, která říká, že mám jen omezené množství schopnosti poskytování lásky. Všechny tyto víry jsou napojeny na prvotní strach ze ztráty a opuštění, nicméně jsou nepodložené (McCullough a Hall 2003).

Více konkrétní metody představuje Matjková (2009, s. 55), která tvrdí, že bychom-li žárlivce zmírnit svůj problém, má se vyhnout myšlenkám, když píše partnerovi, že je nevěrný, a namísto toho má jasně definovat, co mu právě bývá hlavou a jak se u toho cítí: „Jsem nervózní, že je partnerka už půl hodiny v obchodě. Bojím se, že mi lže a je s ním jakým mužem.“ Dále je potřeba redukovat sebedestruktivní myšlenky, ve kterých se mu okolí vysmívá, že mu je žena nevěrná, je tedy slaboch a k němu. Dalším krokem je ukládat si úkoly po malých krocích, kdy se bude snažit nejprve nezavalovat ženu

dotrnými otázkami – po dvaceti minutách by měla p ejit ta nejvtší úzkost, pramenící z podez ení, že žena práv provádí la n co, co nemá. Další dny, až zvládne tyto úkoly, si stanoví nové cíle – například poušt t ženu s kamarádkami do kina. Za splněné úkoly se osoba může odměnovat.

Autor článku zmiňuje teorii Dossie Easton, která tvrdí, že pomocí "timeout techniky je možno mírnit žárlivé reakce. Lovk má tendenci reagovat na žárlivou situaci silnou emocí, například žalem, hněvem, panikou apod. Tato technika však doporučuje odejít z místa a alespoň patnáct minut trávit as sám takovou činností, která uklidní. Nelze určit, která činnost je ideální, nebo danému jedinci subjektivně vyhovuje něco jiného. Může to být činnost aktivnější jako je tanec anebo pasivnější, například luštění křížovky. Základní myšlenkou je, že tyto silné emoce pochází z dřívějšího traumatu v životě, ke kterému amygdala vyvinula danou odpověď. Je-li trauma opětovně spuštěno, masivní dávka adrenalinu a stresových hormonů připravuje naše tělo na boj nebo útěk. To se stane na nevhodné úrovni důvě, než si lovk všimne, co se děje. Pokud lovk zvolí timeout techniku, během níž se hormony vypustí ze systému, vrátí se systém do normálu a žárlivá reakce je daleko mírnější. S každým takovým úspěšným zvládnutím dochází k rekválifikaci amygdaly a teoreticky je možné, že se budou reakce postupně snižovat. (neznámý autor 2009).

1.2.4 Metody zvládnutí partnerovy žárlivosti

Pestože je nejvtší podíl efektu zvládnutí žárlivosti na daném jedinci, i partner může přispět k takovému úspěchu. Avšak se žárlivostí ve vztahu jako vážným partnerským problémem si partneři žárlivce většinou neví rady. Matjková (2009, s. 55) doporučuje, když partner spustí žárlivou scénu, umožnit mu prostor na vypovídání se, co ho trápí. Nereagovat však a nenechat se vtáhnout do rozhovoru nad věnostmi skrze žárlivé otázky. Smyslem toho všeho je často potěba ujistění, že je milován, a práv proto je nutné namísto ujištění o věnosti promluvit o svém citu k partnerovi – například: „Miluji tě, záleží mi na tobě, je mi s tebou dobře“. Pokud partner dává, že neslyší a stojí si za svým přesvědčením o nevěnosti, je potěba změnit téma a k tomu přivodnému se již nevracet (Matjková 2009, s.53).

Může nastat i situace, kdy za ne být partner nepřiměřeně žárlivý, přestože se u něj doposud takové chování nevykytovalo. Vysvětlením může být duševní onemocnění,

projevující se nep esným vyhodnocováním d ní a následnou paranoiou. Pokusy zmírnit žárlivost se uskute ují t emi druhy intervence: psychoterapie, poradenství a dále je možno využít léky proti úzkosti, nebo žárlivost je mnohdy popisována jako úzkost z potenciální ztráty partnera. Léky se tedy nasadí v pro žárlivce zát žové situaci, jako je odjezd na služební dovolenou apod. (Kop iva et al. 1998).

1.3 Další faktory ovliv ující žárlivost

P edchozí podkapitola se v novala metodám p ekonání žárlivosti. Mohou však existovat p ekážky, které zabra ují takovému úsp šnému zvládnutí, a jsou to osobnostní charakteristiky, které se žárlivostí korelují. Tyto charakteristiky je d ležité zmínit mimo jiné pro to, že se tato práce zabývá vlivem sourozenecké konstelace na žárlivost, avšak skute ná p í ina m že tkvít v níže zmín ných charakteristikách jedince, což je nezbytné zohlednit.

Žárlivost byla považována dlouho za osobnostní charakteristiku, stejn tak jako je osobnostní charakteristikou nap íklad nejistota a nízké sebehodnocení, a to mnohými známými osobnostmi, mezi n ž se adil Mead a Sullivan. P estože žárlivost vyvolala zájem u mnohých sociálních a osobnostních psycholog v uplynulých desetiletích, systematických výzkum , kte í by se zabývali osobnostními prom nnými souvisejícími se žárlivostí, není mnoho. Žárlivost se dávala do souvislosti nejvíce s osobnostní prom nnou „sebehodnocení“, avšak výsledky se dostávaly ěsto do rozpor . Buunk (1997) píše, že se v ad studií vyskytla u t chto dvou prom nných negativní korelace, a jako p íklad uvádí: Bringle, 1981; Jaremko & Lindsey, 1979, a dále zmi uje výsledky jiných studií, ve kterých se žádná korelace neobjevila: nap . Buunk 1982, Study 1; Mathes & Severa; 1981, White, 1981. Dále se studie lišily ve výsledcích na základ pohlaví, tedy n kdy se objevila souvislost mezi sebeúctou a žárlivostí jen mezi muži: nap . Buunk, 1986, a v jiných studiích pouze u žen: Buunk, 1982, Hansen, 1985 (cit. dle Buunk, 1997).

Studie zkoumající žárlivost pomocí NEO-PI-R a ty škál (Bringleova sebesopuzující škála žárlivosti, Hupkova škála romantické žárlivosti, the White habit and relationship jealousy scale, Buunkova škála žárlivosti) na vzorku 231 student zjistila signifikantní vztah mezi žárlivostí a neurotismem, žárlivostí a úzkostí, stydlivostí, pozitivními emocemi a d v rou. Nepotvrdil se vztah mezi žárlivostí a dimenzí extraverte

NEO-PI-R a vztah mezi žárlivostí a otevřeností, stydlivostí, pívativost byly irelevantní (Xiaojun 2002).

Co se týe jiného výzkumu, všechny formy žárlivosti byly více charakteristické pro jedince s vyšší úrovní neuroticismu, sociální úzkostí, tuhostí a nepátelstvím, a to jak pro muže i ženy (Buunk 1997).

Jedna studie Mahanta (1983), kterou ve své práci zmíuje Adams (2012) zjistila, že žárlivost mla vztah i k psychotické úrovni, a koliv výzkumný vzorek se skládal jen z malého vzorku adolescentních chlapc .

Souvislosti mezi žárlivostí, osobností a bezpečnou vazbou byly zkoumány na vzorku 100 holandských mužů a 100 holandských žen, p í emž se ve výzkumu rozlišovaly tři typy žárlivosti: reaktivní žárlivost (negativní reakce na emocionální nebo sexuální touhu partnera v í prot íšku), preventivní žárlivost (snaha, aby se zabránilo intimnímu kontaktu partnera s t etí osobou), a úzkostná žárlivost (obsedantní úzkost, nevolnost a obavy z možnosti nevrny partnera). V rámci žádného druhu žárlivosti se neobjevil vztah k egoismu a dominanci. Významn korelovaly všechny druhy žárlivosti s neurotismem, sociální úzkostí, tuhostí a nepátelstvím. Pouze u žen nízká sebeúcta korelovala se žárlivostí. U všech tří typů žárlivosti, respondenti úzkostn -ambivalentní bezpečnou vazbou žárlili více než ti s vyhýbavou bezpečnou vazbou. Respondenti s bezpečnou vazbou žárlili nejmén (Buunk 1997).

2 SOUROZENECKÁ KONSTELACE A ŽÁRLIVOST

Rodinné vztahy mohou mít výrazný dopad na životy jednotlivců. Sourozenci a rodiče mohou působit k naučení dítěte způsobem, jak komunikovat s ostatními, jak se vypořádat se žárlivostí, a tak dále. Rodinné zkušenosti a pořadí narození (tedy sourozenecká konstelace) byly teoretizovány jako faktory formování osobnosti a utváření jedinečných vlastností. Předpokládá se, že jsou sourozenci vychováni společně, rozdíl způsoben jiným pořadím narození mohou vytvořit jiný pohled na život.

McGuirk a Pettijohn II. (2008) upozorují na významnou teorii osobnosti Alfreda Adlera, který roku 1927 spustil zájem veřejnosti o pořadí narození dětí v rodině a následný vliv těchto okolností na utváření osobnosti. Domníval se, že každé pořadí narození podmiňuje jednu osobnostní rys. Prvorozené děti jsou často vnímány jako v dědi, kteří dodržují pravidla. Dále autorky odkazují na dalšího velkého v psychologii, Franku J. Sullowayovi, který tvrdí, že prvorození jsou ambiciózní, s rodičovskou autoritou se ztotožňují a respektují ji a dále mají spíše vyšší sebevědomí. Prostřední děti se mohou cítit přehlíženy, a tak se snaží najít si svou pozici v jiné rodině. McGuirk a Pettijohn II. (2008) dále uvádějí názory A. Adlera a Alana E. Stewarta, že prostřední děti mohou usilovat o spravedlnost ve snaze udržet si náskok před mladším sourozencem a držet krok se starším sourozencem. Gfroerer se přiklání k názoru, že prostřední děti jsou často tvrdí klidu v rodině. Nejmladší děti jsou často vnímány jako rozmazlené a mají tendenci být více svobodomyšlné, sociální a kooperativní než prvorození (Sulloway, 1996). Jediná děti jsou vnímány jako rozmazlené, protože je na ně zaměřena exklusivní pozornost. Mohou soustředěně odrážet některé rysy prvorozených a benjamínků. Mohou být v dědi a zároveň v centru pozornosti. Adlerova teorie má určitě empirické omezení, nebo má spíše povahu archivního výzkumu oproti řízeným metodám. Pořadí narození může být důležité pro pochopení rozvoje žárlivosti, nebo pořadí narození předurčuje charakter osobnosti. Mezi charaktery osobnosti, dávající se do souvislosti se žárlivostí, patří například bezpečná vazba, nízké sebevědomí a emoční závislost (cit. dle McGuirk a Pettijohn II. 2008).

2.1 Důležitá žárlivost a sourozenecká konstelace

Je všeobecně známo, že sourozenci v sobě pociťují žárlivost, a na základě toho se k sobě často nechovají přátelsky. Ve více výzkumech se zjistilo, že takové vzájemné

chování sourozenců se může lišit na základě pohlaví dítěte a jejich pořadí narození. Avšak dle výzkumu ohledně chování malých dětí ke svým sourozencům si navzájem odporují.

Jak píše Dunn (1983), Whitingova mezinárodní studie zjistila, že u starších dětí nebyly mezipohlavní rozdíly v chování vůči mladším sourozencům. Mladší sourozenci ve věku dvou až tří let vyžadovali větší ochranu, pomoc a útěchu od sester než od bratrů, zvláště pokud jednalo-li se o konstelaci sestry-sestra. A to přesto, že autor nezjistil mezipohlavní rozdíly v chování starších bratrů a sester. Dunn (1983) píše o Abramovitchovi, který zjistil, že k osmnáctim měsícům mladšímu sourozenci byly přítivější starší sestry než starší bratři, avšak tento rozdíl časem vymizel, když mladší sourozenec dovršil věk tří let. Dále se Dunn nezapomněl zmínit o Lambově pokusu, kdy prvorozené dívky předškolního věku projevovaly více prosociálního chování k mladšímu sourozenci než prvorození chlapci, a kolikrát se mladších sourozenců více dotýkali. Dunn a Kendrick píše, že dívky se o mladšího sourozence staraly pevněji první tři týdny. Kojenec byl často méně negativní ke starším sestrám než ke starším bratrům. Starší bratři se o mladší bratry starali daleko méně než starší sestry o své mladší bratry. V jedné kanadské studii byli mladší sourozenci agresivnější ke staršímu sourozenci opačného pohlaví. Veliké rozdíly mezi studiemi mohou být způsobeny vlivem různých věkových skupin probandů, jiného sociálního zázemí a jinými technikami výzkumu (Dunn 1983).

Rodiče jsou často pevně přesvědčeni, že děti nemají důvod žárlit, nebo se k nim chovají rovnocenně a mají je stejně rádi. Přesto jsou výzkumy, které potvrzují opak. Na odlišné chování rodičů vůči svým dětem má často vliv, zda jsou děti rozdílného pohlaví. Dále vznikají rozdíly v chování rodičů vůči dětem na základě odlišného věku dítěte. Dunn (1983) píše, že některé studie ukazují, že matky tráví více času s prvorozenými dětmi než s později narozenými, a jako příklad uvádí Hiltona (1967) nebo Rothbarta (1971). Jiné, Dunnem zmíněné studie (Lasko 1954, Bryant a Crockenberg, 1980) popisují matky více starostlivé, v případě potřeby o druhorozené děti. Bryant tvrdí, že prvorození oproti druhorozeným dostávají více pozornosti, jsou-li s matkou bez přítomnosti sourozence. Avšak za přítomnosti sourozence dostává více pozornosti druhorozené dítě (cit. dle Dunn 1983). Další důvody vzájemnému žárlení plynou z úrodnosti pozice v rámci sourozenecké konstelace. Prostřední dítě to nemá lehké, nebo má důvod žárlit na výsady jak staršího, tak i mladšího sourozence. Starší dítě má právo na více výhod a povolení, zatímco mladší dítě je více rozmazlováno a opeřováno. Na prostřední dítě se často nedostává dostatek pozornosti po jedné z těchto stránek a může si připadat odstraněný. Nejmladší

dítě může žárlit na schopnosti, znalosti a dovednosti starších sourozenců, za což jsou chváleni, avšak on se s nimi ještě nemusí měřit. Dále může pociťovat závist vůči sourozenci kvůli jejich menšímu množství zákazů a omezení, díky kterým se může cítit méně cenný (Leman 1985). Je obvyklé, že se mladší a starší sourozenec snaží zamezit vzájemné rivalitě tím, že se zajímají o zcela odlišné aktivity (Novák 2009).

Zmírnit žárlivost mezi sourozenci znamená chovat se ke všem spravedlivě, což ovšem, dle Lemana (1985) neznamená zacházet s nimi stejně, ale dle jejich potřeb. Novák (2009) píše, že spíše, než vliv sourozenecké konstelace na žárlivost, ji ovlivňuje dojem dítěte, že je odstrkováno a pocítí zájem rodičů a zbytku rodiny. Prvorození chlapci trpí v tomto směru obvykle nejvíce. Je zajímavý jev, že děti žijící s více sourozenci, nežárlí tolik, jako děti vyrůstající pouze s jedním takovým „rivalem“. Není zcela známo, jak to mají se žárlivostí (pre)pubertální děti, zda jsou již dostatečně psychicky vybaveny, aby uměly žárlivost lépe zvládat. Na které chování, jako hádky, rvačky a nadávky, nemusí nutně znamenat žárlivost, nýbrž adaptivní strategii na odřeagování různých emocí. Avšak rodiče velmi neradi pozorují u svých dětí žárlivost a snaží se jí nejrychleji prostědky zamezit. Neměly-li děti tyto pocity vyjádřit, může se projevit vývojová regrese dítěte, psychosomatika nebo únik do svého vnitřního světa. Je všeobecně známo, že reagování na agresi potlačí agresi, ji následně navyšuje. Práv proto žárliví děti, které uhdí sourozence, nemáme tímto způsobem potrestat (Novák 2009).

Sourozeneckou žárlivost jako sociální cit zkoumala studie Vollinga et al. (2002), ve vztahu k charakteristikám dítěte a rodiny. Jako výzkumný vzorek posloužilo šedesát rodin s šestnácti dětmi batolaty a jejich sourozenci předškolního věku. Bylo potěeba vyvolat žárlivost dítěte za přítomnosti rodičů a sourozence. Kvalita manželského vztahu (myšleno láska a péče o vztah) byl obzvláště silný prediktor schopnosti starších sourozenců regulovat žárlivé reakce během interakce s matkou a sourozencem. Žárlivost druhorozených je spojována s temperamentem dítěte, zatímco žárlivost prvorozeného s emoční inteligencí dítěte. Děti, které bylo konfrontováno se situací vyvolávající žárlivost jako první, projevovalo na konci experimentu větší afektivní a behaviorální abnormality vůči sourozenci (Volling et al. 2002).

Efekt sourozenecké konstelace roste se soutěživostí mezi členy rodiny a naopak klesá, je-li mezi sourozenci věkový rozdíl větší než pět let (Novák 2009).

2.2 Sourozenská konstelace a žárlivost v partnerství

Pestože není myšlenka vlivu sourozenské konstelace na žárlivost v dosplosti zcela neznámá, výzkum na toto téma není příliš mnoho. Mní se, že se zkušenosti z dětství odrážejí v psychice dospělého. Pokud tedy děti v rámci určité sourozenské konstelace zažívají větší žárlivost vůči sourozenci, je možné, že se prožitky žárlivosti přenesou do partnerských vztahů v dosplosti?

Argument Buunka (1997) k teorii přenesení žárlivosti prvorozených do dosplosti zní, že prvorozené dítě mělo před příchodem sourozence výsadní postavení a náhle se muselo rozdělit o lásku a pozornost rodiče s mladšími sourozenci. Tato zkušenost snížila práh žárlivosti. Naproti tomu, z evolučního hlediska se zdá, podle Betziga, že rodiče více investovali svůj materiál a nehmotné zdroje do prvorozených potomků. Později narození museli tedy o zdroje soutěžit. Museli vynaložit snahu, aby se jim dostalo od rodiče více lásky a pozornosti. Později narozené dítě tímto způsobem přeneslo do dosplosti, že je za každých okolností potřeba získat a udržet lásku druhého člověka (Buunk 1997). Později narození a jedináci mohou být ve vztazích žárliví, protože nejsou zvyklí, aby se přesunula pozornost směrem od nich na další děti. V pozdějším partnerském vztahu se mohou obávat, že ztratí svého partnera kvůli někomu jinému (McGuirk a Pettijohn II. 2008). Další argumenty související s tématem přináší Verena Kastová, která tvrdí, že emoce jako žárlivost a rivalita „mají kořeny ve vztazích k rodiči a sourozenci a později se přenesou na další blízké osoby“ (Oehler, 2007, s. 131). Sourozenská žárlivost v předškolním věku souvisí s nižší kvalitou sourozenských vztahů v dalších letech (Howe a Recchia 2014).

Souasný výzkum zkoumá vliv pozdní narození na žárlivost v souvislosti s osobnostními charakteristikami a bezpečnou vazbou (Buunk 1997).

Vědci tvrdí, že výzkumné práce, zabývající se mechanismy zvířat, které vedou k sourozenskému soupeření a soutěžení by mohly pomoci nalézt klíče k povodě žárlivosti u lidí, nebo sourozenská žárlivost a rivalita je v přirozeně prozřeným jevem (Harris 2004).

V oblasti lidského výzkumu na dané téma, White a Mullen (2006) zjišťovali subjektivní názor respondentů na svou žárlivost. Tyto informace dávali do souvislosti se sourozenskou konstelací. Zjistili, že prvorození si nepřisuzovali větší žárlivost než ti, kteří byli narozeni v druhém i třetím pořadí. Stejně tak Kosins, který na vzorku vysokoškolských studentů a klientů terapie zkoumal souvislost dětské sourozenské

rivality a žárlivosti v dospělosti, nedospěl k potvrzení hypotézy. White a Mullen (2006) uvádí Stetse, který dospěl k ekvapivému zjištění, že se nelišila intenzita žárlivosti mezi studenty, pacienty terapeutických ambulancí a pacienty, kteří byli hospitalizováni na psychiatrii. Na závěr autora konstatuje, že žárlivost není primární emoční porucha. Terapeuti, zabývající se a léčící žárlivost svých pacientů, by žárlivosti pokaždé neměli přičítat narušené vztahy v rodině, v etně sourozeneckých konfliktů. Omezením této studie byl menší počet osob. Nicméně, studie dle autora ukazuje, že bychom mohli pohlížet na přímý utváření žárlivosti z hlediska individuálních zdrojů, jako je například sebeúcta.

Co se týče samotné výzkumné otázky vlivu sourozenecké konstelace na žárlivost v partnerství, předvýzkum Buunka (1997) neukázal souvislost mezi pořadím narození a žárlivostí. Následně výzkum provedl na celém vzorku probandů, přičemž sourozenecké pořadí bylo nezávisle proměnnou a tři druhy žárlivosti figurovaly jako závislé proměnné. Výzkum poskytl statisticky významné výsledky, že prvorození se ukázali méně žárliví než druhorození. Aby se však vyloučila možnost, že se sourozenci liší v osobnostních charakteristikách, které by byly skutečnou příčinou rozdílné žárlivosti, nejprve byla MANOVA provedena se sourozeneckým pořadím jako nezávislé proměnné, a všechny osobnostní proměnné figurovaly jako závislé proměnné. Statisticky významný rozdíl v osobnostních charakteristikách prvorozených a později narozených se ukázal jen v rámci egoismu. Egoismem významně více disponovali prvorození. Avšak egoismus nekoreloval s žádnou z žárlivostních proměnných. Proto autor usoudil, že osobnostní proměnné nemohou být zodpovědné za efekt sourozeneckého pořadí na žárlivost. MANOVA s egoismem jako kovariací ukázala, že úrovně pořadí narození vyšly $p < 0,05$, pro reaktivní žárlivost $p < 0,01$, pro přivlastňovací žárlivost $p < 0,01$ a pro úzkostnou žárlivost $p < 0,05$. Nicméně, jev pořadí narození je relativně nový nález, je tedy potřeba provést další analýzy, aby se vyloučila možnost dalších alternativních vysvětlení (Buunk 1997). Nejdůležitějším zjištěním této studie bylo, že druhorození žárlí více než prvorození z hlediska všech tří druhů žárlivosti, a dále vodem nebyly osobnostní rozdíly, pohlaví a bezpečná vazba. Jediná cíci byli o něco málo méně žárliví než prvorození. Zjištění, že jediná cíci byli o něco méně žárliví, než prvorození, podporuje teorii, že zkušenosti exkluzivní lásky, pozornosti a vysoké péči vedou k nižší úrovni žárlivosti mezi prvorozenými (Buunk 1997).

Studie McGuirka a Pettijohna (2008) zkoumala vztah mezi pořadím narození a postoji a styly v romantických vztazích. Předpokládalo se, že pořadí narození (nejstarší, střední, nejmladší, jedináček) ovlivní způsob uvažování o svém chování ve vztazích. Sto

vysokoškolák obou pohlaví zodpovědlo otázku ohledně žárlivosti, svých postojů k lásce, vlastní styly lásky a romantické vztahy. Participantů narození jako prostřední děti vykazovali signifikantně vyšší žárlivost než prvorození a nejmladší vykazovali signifikantně vyšší žárlivost než nejstarší. Výzkum předpokládal, že nejvíce žárlivé budou prostřední děti, následně nejmladší a pak prvorození. Tyto předpovědi jsou založeny na výzkumu Buunka (1997), ve kterém bylo zjištěno, že později narození byli v romantických vztazích více žárliví než prvorození, přičemž autor provalil předpovědný vliv osobnostních rozdílů, rozdílů v bezpečné vazbě, pohlaví a profesní úrovni otce. Nejstarší děti zmírňují svou žárlivost tím, že si najdou oblast, ve které budou vynikat a naopak se vzdávají toho, v čem nejsou dobré. Naučí se například sobě v rámci soutěžení, a později svou zkušenost uplatňují v partnerských vztazích. Ve vztazích mohou být jistější a cítit se méně ohroženi, nebo mají pozitivní zkušenost úspěchu při překonávání žárlivosti v sourozenci (McGuirk a Pettijohn II. 2008).

Láska rodičů, pocívaná dítětem, podmiňuje vývoj citovosti a je základem pozdějších partnerských vztahů (Dvořáková 2007).

Jeden výzkum zjistil, že pokud sourozenci dostávali stejnou lásku a náklonost od svých rodičů, žárlili na sebe navzájem rovnoměrně, měli vyšší sebevědomí, bezpečnou vazbu a prožívali méně úzkosti v romantických vztazích. Pokud však sourozenci dostávali lásku nerovnoměrně, pak si upřednostňované dítě utlačované dítě utvářelo negativní pojetí sebe i druhých, což se v budoucnu projevilo větší úzkostí v romantickém vztahu.

Výsledky tedy naznačují, že zkušenosti v rámci rodiny mohou být zvláště důležité pro pozdější zdravé fungování v romantickém vztahu (Rauer a Volling 2007). Výzkum, dávající do souvislosti žárlivost a rodinnou situaci, uskutečněn roku 1989 a proveden Hindy, Schwarzem a Brodským zjistil velmi zajímavý objev, že se u mužů objevila značně silnější spojitost mezi současnou žárlivostí a rodinnou situací (White a Mullen 2006). Romantická žárlivost, která se výrazně liší na základě odlišné bezpečné vazby (úzkostný bezpečná vazba podmiňuje nejvyšší žárlivost v romantických vztazích), nevykazovala korelaci s traumatem v dětství, jak se předpokládalo ve výzkumu (Yumbul et al. 2010).

McGuirk a Pettijohn II. (2008) ve svém úvodním článku zmíní Knox a Sporkowskiho, kteří identifikovali romantickou lásku a realistickou lásku jako dva základní přístupy k lásce. Romantická láska je charakteristická tendencí věřit, že "opravdová láska přichází pouze jednou," láska je jediným měřítkem hodnoty manželství" a "láska na první pohled." Realistická láska byla definována jako protiklad k

romantické lásce, „klidnější, pevnější a více uklidňující druh lásky“. Předpoklad výzkumu zněl, že nejstarší děti budou nejčastěji vyznávat realistickou lásku, za nimi budou umístěny prostřední děti. Jediná dcera a nejmladší děti se budou přiklánět k romantické lásce. Sulloway tvrdí, že možnou příčinou, že nejstarší děti prožívají realistickou lásku, je, že jsou dříve vystaveny odpovědnosti v životě. Také možná pozorovaly romantiku ve vztahu svých rodičů více, jako mladší sourozenci. Starší děti mají větší šanci vidět u rodičů realistickou lásku a mladší děti tu romantickou, protože manželské páry mohou projít vývojovými změnami ve svém pojetí lásky. Autoři článku zmiňují, že Knox (1970) zjistil, že páry seždané méně než 5 let často přijmou realistickou lásku. Takový manželský pár totiž elí výzvu k zakládání rodiny a domácnosti. Mladší sourozenci jsou často chráněni členy rodiny, čímž si vytvoří idealizovaný pozitivní pohled na svět, bez realistické zodpovědnosti (cit. dle McGuirk a Pettijohn II. 2008).

3 VÝZKUMNÁ ÁST

Teoretická ást diplomové práce se zabývala r znými aspekty žárlivosti. Druhá ást teoretické ásti byla zam ena na sourozeneckou konstelaci a žárlivost. Zejména je nutno p ipomenout podkapitolu „vliv sourozenecké konstelace na žárlivost v partnerství“, nebo práv tímto sm rem se ubíral tento výzkum.

3.1 Cíle práce

- Teorie k výzkumným otázkám nejsou jednotné a ada výzkumník se ve svých výsledcích zcela liší. Výzkum si tedy dává za cíl dojt k výsledku, na základ n hož bychom se mohli p iklán t k n kterému z nabízených východisek.
- Na základ výzkumu chceme zjistit, zda je skute n možné, že sourozenecké konstelace jsou jedním z d ležitých rodinných faktor , podílejících se na spokojenosti v partnerském život .
- Cílem je zjistit, zda sourozenecké konstelace m že mít vliv na utvá ení osobnosti (tedy v tomto p ípad , zda m že sourozenecká konstelace (spolu)vytvá et želivecký rys osobnosti).
- V souvislosti s výše zmín nými cíli chceme zmapovat situaci, atmosféru a vztahy rodin s danou sourozeneckou konstelací d tí.

3.2 Výzkumná otázka

Výzkumná otázka vychází z p edpokladu vztahu mezi rodinným prost edím p vodní rodiny a partnerstvím v dosp losti a zní;

„Má sourozenecké po adí vliv na žárlivost v partnerském vztahu?“

Na základ výzkumné otázky je potřeba stanovit hypotézu neboli návrh vztahu mezi zkoumanými proměnnými. Jak již bylo uvedeno, studií na toto téma bylo již několik, avšak hypotézy se mezi jednotlivými výzkumníky lišily. Tento výzkum se přiklonil k následující hypotéze;

H1: „Sourozenecké prostředí má vliv na žárlivost v partnerském vztahu.“

H2: „Skupina jedináček je nejžárlivější.“

Vzhledem k tomu, že se žárlivost zkoumala pomocí multidimensionálního dotazníku žárlivosti, jenž zkoumá tři formy žárlivosti (behaviorální, emocionální a behaviorální),

H3: „Jedináčky jsou nejžárlivější ve všech formách žárlivosti.“

V rámci kvalitativního výzkumu budeme získávat informace na základě druhotných výzkumných otázek;

Výzkumné otázky zaměřené na oblast pvdní rodiny

„Chovali se rodiče vůči svým dětem nespravedlivě?“

„Jakým způsobem se projevovale nespravedlivé chování rodičů vůči jednomu dítěti na úkor sourozence?“

„Jaké následky má /má nespravedlivé chování rodičů vůči svým dětem na vzájemné vztahy?“

„Vykazovali členové rodiny žárlivé chování (jakým způsobem)?“

Výzkumné otázky zaměřené na oblast souasných partnerství

„Jakým způsobem se projevuje souasná žárlivost vůči partnerovi?“

„Z čeho podle probanda pramení souasná žárlivost?“

Další výzkumné otázky

„Projevovale se v průběhu života i vůči jiným lidem ve svém okolí?“

3.3 Metody výzkumu

Výzkum byl rozdělen do dvou částí, a to na kvantitativní a kvalitativní část. Důvodem tohoto rozhodnutí byla snaha získat statisticky podložená data, které jsem považovala

za dležitě ovít metodou rozhovoru, pro vyhnutí se zkreslení na základ
nezmíněných vedlejších vlivů.

3.3.1 Kvantitativní výzkum

Výzkum odstartoval kvantitativní částí výzkumu, která se „zabývá získáváním údajů o
etnosti výskytu něho, co již proběhlo nebo se dle je právě nyní. Účelem
kvantitativního výzkumu je získat měřitelné číselné údaje. Aby byly naplněny
podmínky shromáždění údajů a mohli jsme získat statisticky spolehlivé výsledky,
pracujeme s velkými soubory respondentů v procesu formálního dotazování, například
údaje získáváme pozorováním frekvence určitých jevů nebo analýzou sekundárních
údajů.“ (Kozel 2006, s.120).

Cílem kvantitativního výzkumu bylo pomocí multidimenzionálního dotazníku
žárlivosti (viz. níže) získat data ohledně rozložení žárlivosti ve čtyřech výzkumných
skupinách. Na základě subjektivních výpovědí probandů usuzujeme, která ze skupin se
jeví jako nejžárlivější. Cílem bylo zjistit, zda jsou nalezené mezi-skupinové rozdíly
statisticky signifikantní.

3.3.1.1 Dotazník

Probandům byla předložena multidimenzionální škála žárlivosti (MJS), což je dotazník
neboli „metoda hromadného získávání údajů pomocí písemných otázek“ a dotazníky
můžeme dle lit., a) podle formy otázek na položky otevřené-nestrukturované, nebo
uzavřené-strukturované; lze použít i položky škálové; b) podle účelu lze dle lit. na
zkoumání názoru, postojů, zájmů i vybraných znaků, dimenzí osobnosti pro
diferenciální diagnózu“ (Hartl a Hartlová 2010).

Součástí dotazníku byly 4 otázky týkající se anamnestických údajů; sourozenecké
pohlaví, věk, vzdělání. Další, tedy 5. otázka se ptala, zda se proband
subjektivně považuje za žárlivého (odpověď typu ano/ne)

MJS, jejíž autory jsou Susan M. Pfeiffer a Paul T.P. Wong obsahuje celkem 24
položek, které proband subjektivně posuzuje na Likertově škále. Právě tento dotazník
považují za optimální proto, že se ptá na žárlivost v celé své komplexnosti, a

nezahrnuje, jako jiné dotazníky žárlivosti, jen jednu dimenzi. Dotazník zjišťuje myšlenky související se žárlivostí (kognitivní dimenze), prožívání žárlivosti (emocionální dimenze) a projevy chování v situaci, kdy prožívá žárlivost (behaviorální dimenze). Testy se často soustředí pouze na kognitivní dimenzi (např. cítím se velmi úzkostně, jde-li partner ve společnosti jiných žen). Avšak pokud by proband dosáhl v takovém testu vysokého skóre, nemusí na okolí působit jako žárlivá osoba, nebo pokud behaviorální stránce nedává na sobě nic znát. Posouzením všech tří dimenzí se tedy vyhneme situaci zkreslení a opomíjení důležitých faktů.

Každá dimenze obsahuje osm položek, na které odpovídá proband pomocí sedmibodové škály;

- kognitivní škála: Jak často máte tyto myšlenky? (1=vždy, 7=nikdy)
- emocionální škála: Jak byste emočně reagoval na následující situace? (1=velmi potěšen, 7=velmi rozrušen)
- behaviorální škála: Jak často zaujmete toto chování? (1=nikdy, 7 = vždy)

Bylo zjištěno, že tyto tři subsškály reprezentují tři dimenze jako základní prvek celkové žárlivosti a jen mírně mezi sebou korelují.

Reliabilita jako vnitřní konzistence-Cronbachovo Alfa, kognitivní, emocionální, a behaviorální dimenze byla dle autorů 0,92, 0,85 a 0,89 (Pfeiffer & Wong, 1989).

Podle studie Elphinston et al. máme k dispozici tabulku průměrných skóre mužů a žen. Tento vzorek probandů se skládal ze 199 mužů a žen ve věku 18 - 60let.

Tabulka 1. Průměrné skóre mužů a žen

Typ	Možný rozsah
Kognitivní žárlivost	5-35
Emocionální žárlivost	6-42
Behaviorální žárlivost	6-42

3.3.2 Kvalitativní výzkum

Dále sehrál důležitou roli kvalitativní výzkum. „Zatímco se kvantitativní výzkum ptá „Kolik?“, kvalitativní výzkum zkoumá „Proč?“, „Z jakého důvodu?“ Kvalitativní výzkum pátrá po příčinách, proč něco proběhlo nebo se děje právě nyní. Účelem je zjistit motivy, mínění a postoje vedoucí k určitému chování. Využíváme k tomu hloubkové nebo skupinové rozhovory a projektivní metody“ (Kozel 2006, s. 120). V této části výzkumu se již pracovalo jen se skupinou, která se na základě výsledků získaných v dotazníku, ukázala jako ta nejžárlivější. Tito respondenti byly celkem ty i osoby, které splňovaly kritérium žárlivosti a byly ochotny a motivovány dále spolupracovat. Kvantitativní data poskytla užitečné informace a ukázala cestu, kudy směřovat dále, avšak bez snahy hlubšího pochopení a doptávání souvislostí pomocí rozhovoru by výzkum mohl skončit ve slepé uličce. Cílem rozhovoru bylo tedy zjistit, zda daná skupina dominuje žárlivostí na základě faktorů sourozenecké konstelace a tento jev se žárlivostí probandů ve skutečnosti vůbec nespojuje.

3.2.2.1 Rozhovor

V rámci kvalitativního výzkumu byla zvolena metoda polostrukturovaného rozhovoru. Byl zvolen jako optimální varianta, neboť je potřeba zjistit informace týkající se, podle mého názoru, důležitých oblastí. Zároveň mají probandi dostatečný prostor sdělit vše důležité.

Rozhovor proběhl se čtyřmi respondenty patřícími do skupiny, která se ukázala v rámci kvantitativní statistiky jako nejžárlivější. Tito respondenti měli v rámci vyplnění MJS skóre vyšší, než je norma (viz. tabulka výše) a na otázku 5 odpověděli kladně (tedy považují se subjektivně za žárlivé). Tyto osoby dobrovolně souhlasily, že jsou ochotny pokračovat ve výzkumu formou polostrukturovaného rozhovoru.

Před samotným rozhovorem proběhla snaha o nastolení uvolněné atmosféry. Aby proband netrpěl obavami a nedělal si otázky a samotný výzkum, byl obeznámen se zaručením anonymity, s cílem výzkumu, průběhem rozhovoru. Dále byl proband upozorněn, že bude rozhovor nahráván v souvislosti s nezbytností následující práce s daty a jejich zpracování. Jeden proband s tímto způsobem rozhovoru nesouhlasil,

proto byl nakonec nahrazen probandem, kterého způsob zaznamenávání dat nerušil a neobtěžoval.

3.4 Výzkumný vzorek

Kvantitativní část výzkumu měla za cíl získat statisticky významná data ohledně výskytu žárlivosti ve čtyřech skupinách; jedináci, prvorození, druhorození a benjamínci. Bylo potřeba, aby každou skupinu zastupovalo alespoň padesát probandů.

Probandi byli získáni metodou snůhové koule, dále prostřednictvím dotazníku zveřejněného na sociálních sítích, studenti středních škol starší osmnácti let (tedy 3.-4. ročníky GUH, SSPHZ-UH), rozslání dotazníků bývalým spolužákům ze střední školy a základní školy (nyní ve věku 23-24 let).

Podmínkou byl věk probandů, který se měl pohybovat v rozmezí 18-25 let. Důvodem, proč byli vybráni mladší účastníci, byla snaha mít jistotu, že je daná osoba dostatečně vyvážená a není ovlivněna vývojem danou emoční nestabilitou. Dále má účastník již utvořené a ukotvené stálé hodnoty, postoje ohledně partnerství, morálky a vykazuje relativně stálé vzorce chování, jednání a reakcí na frustraci. V neposlední řadě je taková osoba schopna sebereflexe. Starší osoby nebyly vybrány vzhledem k riziku intervenujících proměnných. Cílem bylo zamezit riziku faktorů jako odlišnosti související s věkem (například jiný způsob smýšlení, více zkušeností, odlišnosti v sebereflexi, odlišné hodnoty) a rozdílnou výchovou.

Další podmínkou bylo mít v současnosti stálého partnera, aby bylo subjektivní posuzování sebe sama reálnější a vyhnuli jsme se zkreslení způsobené fantaziemi a domněnkami. Není jisté, že jsme schopni u bývalých či imaginárních partnerů adekvátně posoudit, jak bychom se zachovali či cítili v dané situaci, nebo v ní s nimi necítíme totéž, co za doby jeho existence.

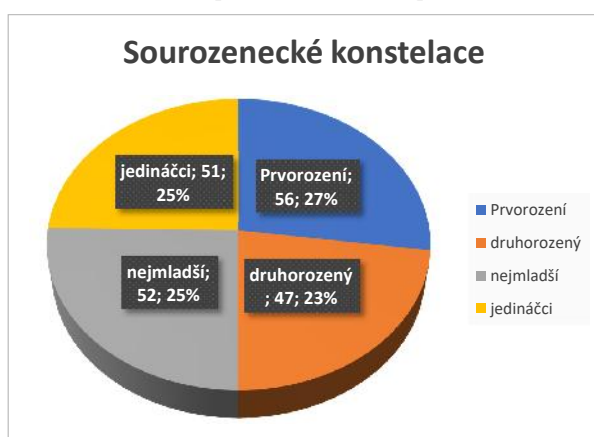
Podle výzkumného vzorku byl následující; skupinu jedináct tvořilo 51 osob, skupinu prvorozených 56 osob, skupinu prostředních dětí 47 osob a skupinu nejmladších dětí 52 osob. Ukázalo se být nejobtížnější situací sehnat skupinu prostředních dětí, nebo většina českých domácností má pouze dvě děti.

3.5 Postup vyhodnocení a interpretace výsledk

3.5.1 Kvantitativní analýza

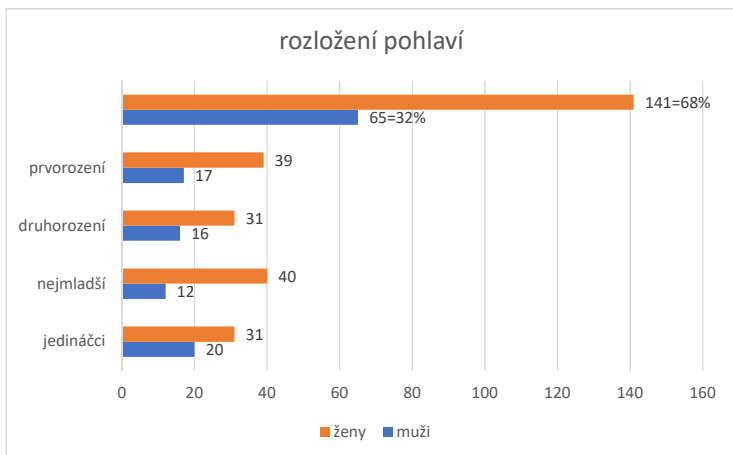
Výzkumný vzorek

Graf . 1 rozložení respondent v rámci skupin sourozenecké konstelace

Graf . 1 ukazuje výsledky kvantitativní analýzy, které znázor ují rozložení respondent v jednotlivých skupinách. To znamená, že skupinu jediná k tvo ilo 51 osob, skupinu prvorozených 56 osob, skupinu prost edních d tí 47 osob a skupinu nejmladších d tí 52 osob.

Graf . 2 rozložení pohlaví respondent

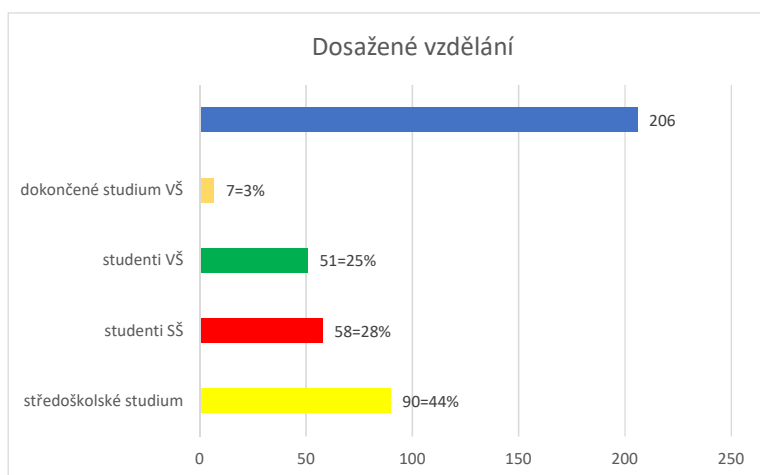
Graf . 2 ukazuje výsledky kvantitativní analýzy, které znázorňují rozložení respondent z hlediska pohlaví. To znamená, že ve skupině jedináček bylo 31 žen a 20 mužů, skupinu prvorozených tvořilo 39 žen a 17 mužů, skupinu prostředních dětí 31 žen a 16 mužů a skupinu nejmladších dětí tvořilo 40 žen a 12 mužů. Dohromady je výzkumný vzorek složen ze 141 žen (tzn. 68%) a 65 mužů (tzn. 32%).

Tabulka . 2 Věk respondent

Věk	18-20	21-23	24-25	průměrný věk
Muži	23	27	15	21,81
Ženy	48	52	41	21,85
dohromady	71	79	56	21,83

Graf . 3 udává pohled o věkovém rozložení respondentů. Z tabulky lze vyčíst oboje pohlaví zastupuje nejvíce osob v rozmezí 21-23 let (konkrétně 3 muži mají 21 let, 8 mužů 22 let a 16 mužů 23 let a což se týká žen, 1 žena má 21 let, 11 žen má 22 let, 40 žen má 23 let). Naopak nejmenší zastoupení tvoří skupina ve věku 24-25 let (muž je 10 ve věku 24 let a 5 ve věku 25 let, ženy je 38 ve věku 24 let a 3 ženy ve věku 25 let). Skupinu mužů ve věku 18-20 let tvoří 4×18letí muži, 9×19letých mužů a 10×20letých. V této skupině je 5×18letých žen, 39×19letých žen a 4×20letých žen. Průměrný věk mužů, žen i celého výzkumného vzorku dohromady je 21,8 let.

Graf . 3 Dosažené vzdělání respondent

Graf . 4 ukazuje v tšínové zastoupení proband , kte í studují anebo mají dokon ené st edoškolské vzd lání. Velký podíl student SŠ vyplývá ze zp sobu sb ru dat v míst st edních škol. Stejn tak pom rn po etná skupina student VŠ vyplývá z množství známých kontakt bývalých spolužák ZŠ, SŠ, VŠ, kte í byli ochotni vyplnit dotazník. Žádné zastoupení nezaujímal probandi s odborným vzd láním i základním vzd láním (d vodem m že být malá motivovanost t chto osob vypl ovat výzkumné dotazníky na sociálních sítí, dále dotazníky nebyly rozdány na u ilištích, jako tomu bylo u st edních škol. N kolik dotazník vypln ných probandi zastupující danou skupinu muselo být z analýzy vylou eno, nebo nespl ovali stanovené podmínky, jako je v k a stálý partner).

Vyhodnocení multidimenzionálního dotazníku žárlivosti

Cílem praktické ásti bylo statisticky porovnat behaviorální, emocionální, kognitivní a celkovou žárlivost na základ sourozenecké konstelace. Respondenti byli rozd leni do 4 skupin dle sourozenecké konstelace: nejstarší, prost ední, nejmladší a jediná ek. Míra jednotlivých typ žárlivosti byla zjiš ována pomocí dotazníku, kdy respondenti bodov hodnotili míru své žárlivosti v mnoha r zných situacích. Odpov di na každou otázku (situaci) byly kódovány na škále 1-7, kde 1 znamenala nejnižší míru žárlivosti a 7 nejvyšší

míru žárlivosti. Celkem dotazník obsahoval 24 otázek, z nichž 8 se týkalo behaviorální žárlivosti, 8 emocionální žárlivosti a 8 kognitivní žárlivosti. Celková míra jednotlivých druhů žárlivosti potom byla vyjádřena jako součet kódů získaných z dané skupiny odpovědí. Behaviorální žárlivost tedy byla pro každého respondenta vyjádřena součtem kódů pro otázky 1-8, emocionální součtem kódů pro otázky 9-16 a kognitivní součtem kódů pro otázky 17-24. Jednotlivé součty se tedy mohly pohybovat mezi hodnotami 8 a 56, kde 8 znamenala nejnižší míru žárlivosti (kódy všech 8 otázek rovny 1) a 56 nejvyšší míru žárlivosti (kódy všech 8 otázek rovny 7). Dále byly vyjádřeny součty pro celkovou žárlivost na základě kódů všech 24 otázek. Tyto součty se mohly pohybovat mezi 24 (24x1) a 168 (24x7).

Takto vytvořené součty pro 3 druhy žárlivosti a celkovou žárlivost byly porovnávány na základě sourozenské konstelace. Základní metodikou pro porovnání 4 skupin hodnot je Analýza rozptylu (ANOVA). Předpokladem této metody je normální rozdělení srovnávaných výběrů a homogenita jejich rozptylu. Nejdříve bylo otestováno normální rozdělení pomocí Shapiro-Wilkova testu. Výsledky jsou uvedeny v následující tabulce.

Tabulka 3. Testování normálního rozdělení: Shapiro-Wilkův test

tabulka p-hodnot		sourozenská konstelace			
		nejstarší	Prostřední	nejmladší	jediná
žárlivost	behaviorální	0,06	0,045 *	0,053	0,24
	emocionální	0,054	0,07	0,00 *	0,02 *
	kognitivní	0,00 *	0,00 *	0,00 *	0,00 *
	celková	0,03 *	0,29	0,13	0,36

Všechny testované hypotézy byly vyhodnoceny pomocí p-hodnoty. Pokud byla p-hodnota nižší než 0,05, byla nulová hypotéza zamítnuta, pokud vyšší než 0,05, nulová hypotéza zamítnuta nebyla. Nulovou hypotézou Shapiro-Wilkova testu je, že daný výběr má normální rozdělení hodnot. Pro každý druh žárlivosti bylo normální rozdělení zamítnuto alespoň pro jednu skupinu (p-hodnoty nižší než 0,05 jsou označeny hvězdičkou). Z toho plyne, že předpoklad normálního rozdělení není pro naše data splněn a ANOVU nelze použít. V úvahu dále přicházel Kruskal-Wallisův test, který předpoklad normality nevyžaduje.

Předpokladem Kruskal-Wallisova testu je homogenita rozptylu, tj. přibližně stejné rozptýlení hodnot v rámci 4 srovnávaných skupin. Tento předpoklad byl testován pomocí Levenova testu. Výsledky jsou uvedeny v následující tabulce.

Tabulka . 4 Testování homogenity rozptylu: Leven v test

	Žárlivost			
	behaviorální	emocionální	Kognitivní	celková
p-hodnota	0,72	0,30	0,00 *	0,03 *

Nulovou hypotézou Levenova testu je, že rozptyly jsou homogenní. Pro behaviorální a emocionální žárlivost nebyla nulová hypotéza zamítnuta (p-hodnoty vyšší než 0,05). Tyto druhy žárlivosti tedy byly srovnávány pomocí Kruskal-Wallisova testu. Pro kognitivní a celkovou inteligenci byla homogenita rozptylu zamítnuta (p-hodnoty nižší než 0,05). Pro tyto druhy žárlivosti byl použit Mediánový test, který p edpoklad homogenity rozptylu nevyžaduje.

Výpo ty byly provedeny v programu STATISTICA 10 CZ.

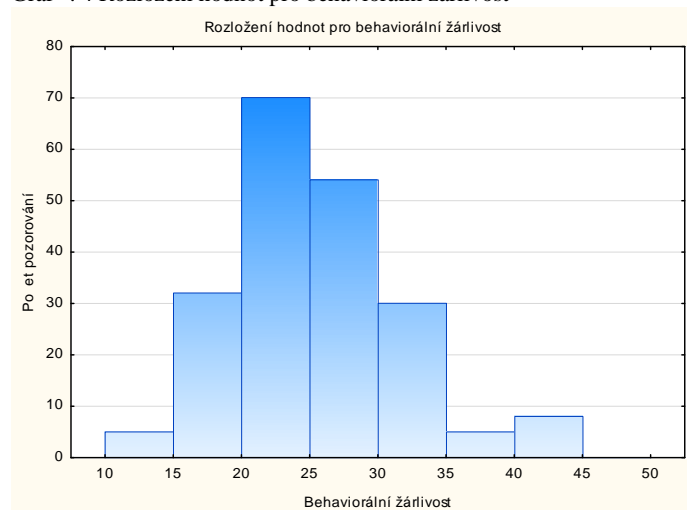
Hypotézy

H_0 : Behaviorální žárlivost nezávisí na sourozenecké konstelaci.

H_1 : Behaviorální žárlivost závisí na sourozenecké konstelaci.

Hodnoty sou t pro behaviorální žárlivost jsou uvedeny v následujícím histogramu.

Graf . 4 Rozložení hodnot pro behaviorální žárlivost

Jak bylo e eno, sou et kód se mohl pohybovat mezi 8 a 56, kde 8 znamená nejnižší míru behaviorální žárlivosti a 56 nejvyšší míru. Nejvíce respondent m lo sou et mezi 20 a 25,

konkrétně 70 respondentů. Druhý nejširší interval byl 25 až 30 s více než 50 respondenty, dále následovaly intervaly 15 až 20 a 30 až 35 s přibližně 30 respondenty. Součty nižší než 15 vyjadřují velmi nízkou míru žárlivosti, počty vyšší než 35 vyjadřují poměrně vysokou míru žárlivosti, se vyskytly minimálně.

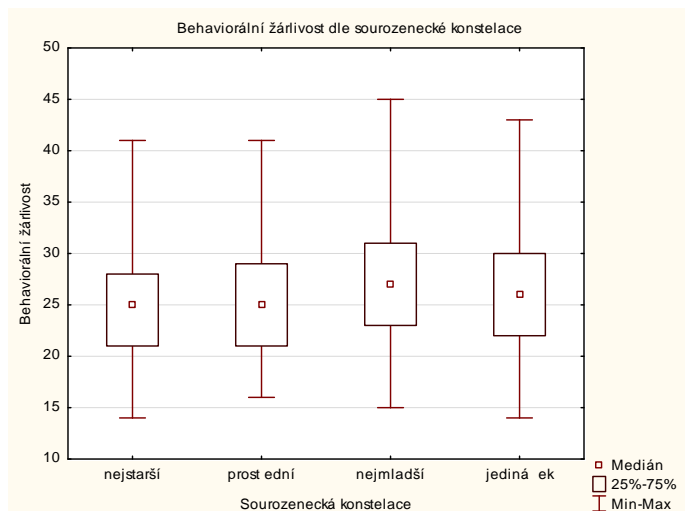
Porovnání těchto hodnot pro sourozence nejstarší, prostřední, nejmladší a jedináky bylo provedeno pomocí Kruskal-Wallisova testu. Jeho výsledky, spolu se základními popisnými charakteristikami jsou uvedeny v následující tabulce.

Tabulka 5. Srovnání behaviorální žárlivosti – Kruskal-Wallis v test

číselná charakteristika	sourozenecká konstelace			
	nejstarší	prostřední	Nejmladší	jedináček
dolní kvartil	21	21	23	22
medián	25	25	27	26
horní kvartil	28	29	31	30
p-hodnota	0,11			
rozhodnutí o H_0	Nezamítáme			

Všechny 4 sourozenecké skupiny mají přibližně stejné hodnoty dolního kvartilu, mediánu i horního kvartilu. Nejvyšší hodnoty mají nejmladší sourozenci, nicméně rozdíl od ostatních skupin není výrazný. Kruskal-Wallis v test vyhodnotil rozdíly jako statisticky nevýznamné, neboť p-hodnota 0,11 je vyšší než 0,05 a znamená **nezamítnutí** nulové hypotézy. **Nebyla prokázána závislost míry behaviorální žárlivosti na základ sourozenecké konstelace. Rozdíly mezi sourozeneckými konstelacemi nebyly pro behaviorální žárlivost vyhodnoceny jako statisticky významné.** Situaci můžeme ještě posoudit na základě krabicového grafu.

Graf . 5 Behaviorální žárlivost dle sourozenecké konstelace

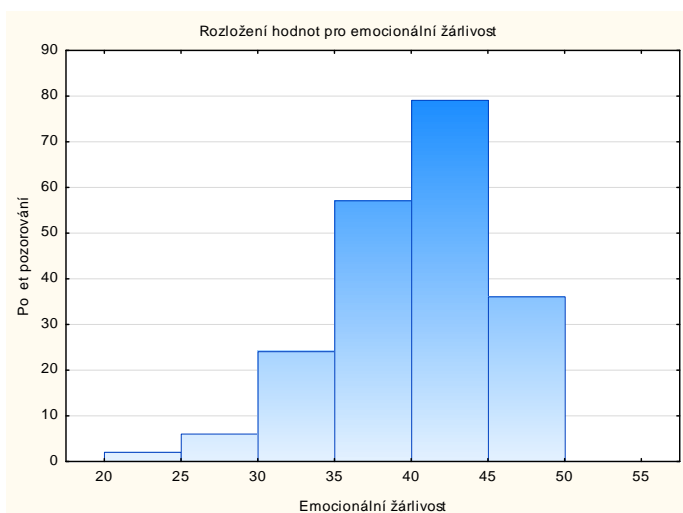
Krabicový graf pro každou srovnávanou skupinu dle sourozenecké konstelace zobrazuje medián, kvartily, minimum a maximum. Lze pozorovat, že rozdíly mezi skupinami jsou skutečně minimální.

2H₀: Emocionální žárlivost nezávisí na sourozenecké konstelaci.

2H₁: Emocionální žárlivost závisí na sourozenecké konstelaci.

Rozložení hodnot součtu pro emocionální žárlivost je zobrazeno pomocí histogramu.

Graf . 6 Rozložení hodnot pro emocionální žárlivost

Emocionální žárlivost vykazuje vyšší hodnoty než behaviorální žárlivost z předchozí hypotézy. Nejvyšší intervaly jsou 40 až 45 a 35 až 40. Vzhledem k tomu, že hodnoty se pohybují obecně mezi 8 a 56, je prostřední možná hodnota 32. Lze tedy konstatovat, že většina respondentů vykázala vysoké hodnoty emocionální žárlivosti. Pro cíl práce je dále třeba srovnání dle skupin sourozenecké konstelace, které bylo provedeno pomocí Kruskal-Wallisova testu. Výsledky jsou uvedeny v následující tabulce.

Tabulka . 6 Srovnání emocionální žárlivosti – Kruskal-Wallis v test

číselná charakteristika	sourozenecká konstelace			
	nejstarší	prostřední	Nejmladší	jediná sestra
dolní kvartil	37	38	40,5	38
medián	39	41	44	41
horní kvartil	43	43	46,5	44
p-hodnota	0,00 *			
rozhodnutí o H ₀	Zamítáme			

V tomto srovnání nejmladší sourozenci vykazují nejvyšší hodnoty obou kvartilů i mediánu, přičemž rozdíl je vyšší než při porovnávání behaviorální žárlivosti. Kruskal-Wallis v test vyhodnotil rozdíly mezi skupinami jako statisticky významné, neboť nulová p-hodnota znamenala **zamítnutí** nulové hypotézy. **Byla prokázána závislost emocionální žárlivosti**

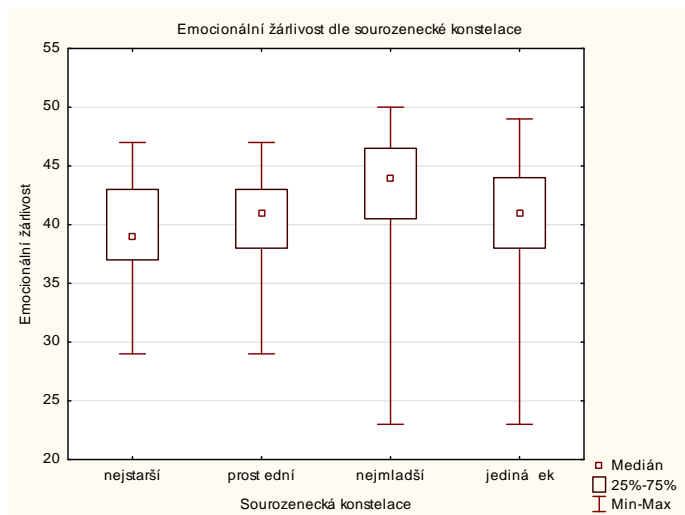
na sourozenecké konstelaci. Pro posouzení, které dvojice skupin se od sebe významně liší, bylo provedeno vícenásobné porovnání.

Tabulka . 7 Vícenásobné porovnání: emocionální žárlivost

tabulka p-hodnot		sourozenecká konstelace			
		nejstarší	prost ední	nejmladší	jediná ek
sourozenecká konstelace	nejstarší	-	1	0,00 *	1
	prost ední	1	-	0,01 *	1
	nejmladší	0,00 *	0,01 *	-	0,052
	jediná ek	1	1	0,052	-

P-hodnotu nižší než 0,05 jsme dostali pro dvojice nejmladší-nejstarší a nejmladší-prost ední. Lze tedy interpretovat, že **nejmladší sourozenci mají statisticky významně vyšší míru emocionální žárlivosti než sourozenci prost ední a nejstarší.** Mezi ostatními dvojicemi nebyl nalezen statisticky významný rozdíl, by dvojice nejmladší-jediná ek nebyla od prokázání rozdílu daleko (p-hodnota t sn nad 0,05). Situaci dokládáme krabicovým grafem.

Graf . 7 Emocionální žárlivost dle sourozenecké konstelace

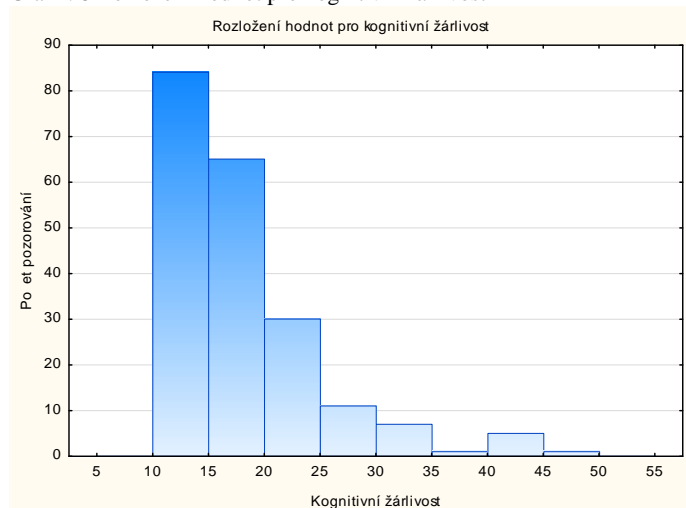

3H₀: Kognitivní žárlivost nezávisí na sourozenecké konstelaci.

3H₁: Kognitivní žárlivost závisí na sourozenecké konstelaci.

Hodnoty sou t pro kognitivní žárlivost byly zobrazeny pomocí histogramu.

Graf . 8 Rozložení hodnot pro kognitivní žárlivost

Kognitivní žárlivost vykazuje výrazn nížší hodnoty než behaviorální a emocionální žárlivost. V tšina respondent byla charakterizována hodnotami mezi 10 a 20, což odpovídá odpov dím na p íslušné situace p ibližn kódem 2 (8x2=16). Míra kognitivní žárlivosti je tedy pro v tšinu respondent nízká. Vyskytly se i extrémní p ípady s hodnotami vyššími než 40. Pro které skupiny se tyto p ípady vyskytly, bude patrné z krabicových graf ů uvedených níže.

Srovnání kognitivní žárlivosti na základ sourozenecké konstelace bylo provedeno pomocí Mediánového testu, tak jak bylo vysv tleno výše.

Tabulka . 8 Srovnání kognitivní žárlivosti – Mediánový test

íselná charakteristika	sourozenecká konstelace			
	nejstarší	prost ední	Nejmladší	jediná ek
dolní kvartil	14	13	16	14
medián	16	15	19	16
horní kvartil	21	18	25,5	21
p-hodnota	0,03 *			
rozhodnutí o H ₀	Zamítáme			

Op t lze konstatovat, že nejmladší sourozenci vykazují nejvyšší hodnoty íselných charakteristik. Mezi ostatními skupinami nejsou výrazné rozdíly. Mediánový test srovnání ohodnotil p-hodnotou 0,03, která je nižší než 0,05. Nulovou hypotézu tedy **zamítáme**.

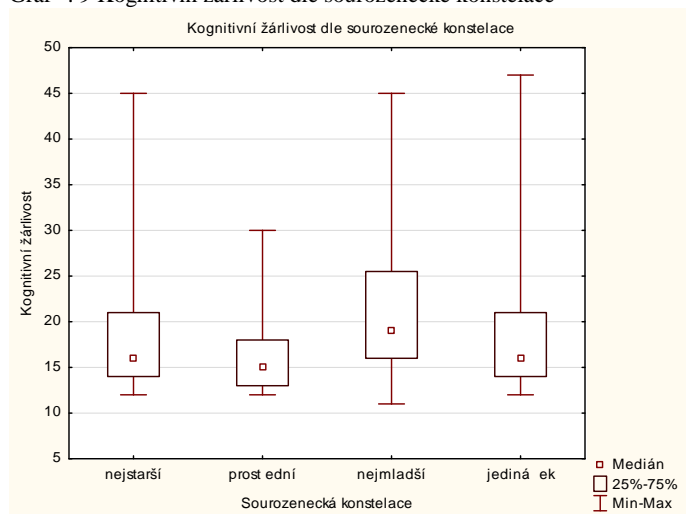
Byla prokázána závislost kognitivní žárlivosti na sourozenské konstelaci. Pro porovnání všech dvojic bylo použito vícenásobné porovnání.

Tabulka . 9 Vícenásobné porovnání: kognitivní žárlivost

tabulka p-hodnot		sourozenská konstelace			
		nejstarší	prost ední	nejmladší	jediná ek
sourozenská konstelace	nejstarší	-	0,64	0,07	1
	prost ední	0,64	-	0,00 *	0,93
	nejmladší	0,07	0,00 *	-	0,06
	jediná ek	1	0,93	0,06	-

Na základ p-hodnot byl nalezen statisticky významný rozdíl pro dvojici nejmladší-prost ední. **Nejmladší sourozenci tedy mají statisticky významn vyšší míru kognitivní žárlivosti než prost ední sourozenci.** Pro ostatní dvojice nebyl statisticky významný rozdíl prokázán, by pro dvojice nejmladší-nejstarší a nejmladší-jediná ek vyšly p-hodnoty jen drobn vyšší než 0,05.

Graf . 9 Kognitivní žárlivost dle sourozenské konstelace

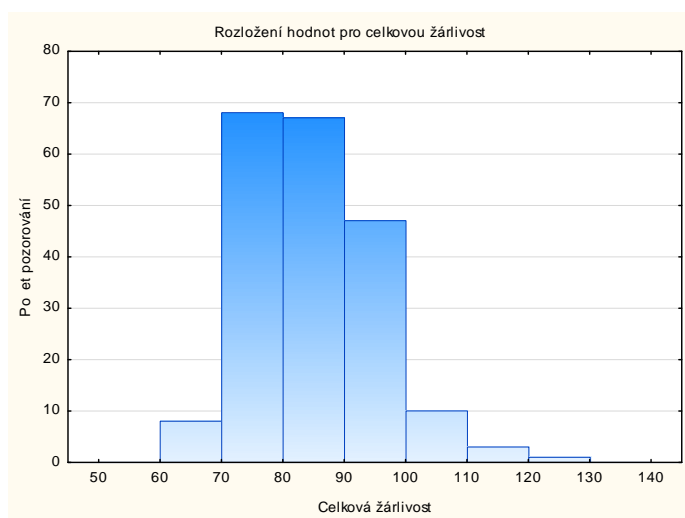
Z krabicového grafu lze pozorovat, že nejmladší sourozenci mají sou ty kognitivní žárlivosti skute n nejvyšše položeny. Naopak nejnižší hodnoty vykazují prost ední sourozenci. Vyše zmín né extrémní hodnoty (sou et vyšší než 40) se vyskytly u všech skupin krom prost edních sourozenc .

4H₀: Celková žárlivost nezávisí na sourozenecké konstelaci.
 4H₁: Celková žárlivost závisí na sourozenecké konstelaci.

Na závěr byla porovnána celková žárlivost jako součet tří jedlých žárlivostí. Hodnoty se mohly pohybovat mezi 24 (=24x1) a 168 (=24x7) a jejich rozložení v rámci datového souboru je uvedeno pomocí histogramu.

Graf . 10 Rozložení hodnot pro celkovou žárlivost

Většina respondentů měla součet celkové žárlivosti v intervalu 70 až 100. 70 je přibližně odpovídá kódům 3 (24x3=72), 100 je přibližně kódem 4 (24x4=96). Dá se tedy říci, že většina respondentů odpovídala pro průměrně okolo prostředních kódů zvolené sedmibodové škály. Vyskytli se však i respondenti se součtem vyšším než 120, což odpovídá průměrně odpovědi vyšší než 5 (24x5=120) a tedy vysoké celkové žárlivosti.

Srovnání celkové žárlivosti bylo provedeno pomocí Mediánového testu.

Tabulka . 10 Srovnání celkové žárlivosti – Mediánový test

číselná charakteristika	sourozenecká konstelace			
	nejstarší	Prostřední	Nejmladší	jediná
dolní kvartil	76	76	83,5	80
Medián	81	80	91	84
horní kvartil	89	87	97	92
p-hodnota	0,00 *			
rozhodnutí o H ₀	Zamítáme			

Nejmladší sourozenci mají výrazně vyšší hodnoty úsebných charakteristik než ostatní skupiny. Druhé nejvyšší hodnoty byly zaznamenány u jedináka. Mediánový test ohodnotil toto srovnání p-hodnotou 0, což je nižší než 0,05 a nulová hypotéza tedy byla **zamítnuta**.

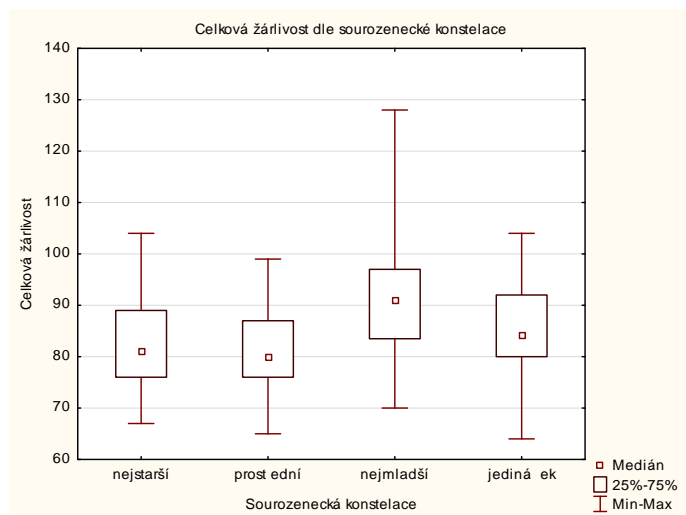
Byla prokázána závislost celkové žárlivosti na sourozenecké konstelaci. Následující tabulka obsahuje výsledky vícenásobného porovnání všech dvojic.

Tabulka . 11 Vícenásobné porovnání: celková žárlivost

tabulka p-hodnot		sourozenecká konstelace			
		nejstarší	prost ední	nejmladší	jediná ek
sourozenecká konstelace	nejstarší	-	1	0,00 *	0,71
	prost ední	1	-	0,00 *	0,35
	nejmladší	0,00 *	0,00 *	-	0,07
	jediná ek	0,71	0,35	0,07	-

Tabulka obsahuje 2 p-hodnoty nižší než 0,05 a to pro dvojice nejmladší-nejstarší a nejmladší-prost ední. **Nejmladší sourozenci tedy mají statisticky významně vyšší míru celkové žárlivosti než nejstarší a prost ední sourozenci.** Mají taky vyšší míru žárlivosti než jedináci, nicméně tento rozdíl se statisticky nepodařilo prokázat (p=0,07). Situaci dokladuje krabicový graf.

Graf . 11 Celková žárlivost dle sourozenecké konstelace

Poznámka:

1, U konstelace byly v datech dvě devítky – vy azeno.

3.5.2 Kvalitativní analýza

Ke zpracování dat získaných z rozhovorů byla užitá zakotvená teorie. Jak uvádí Hendl (2005, s. 125), přestože název této techniky odkazuje k teorii, ve skutečnosti se jedná o „strategii výzkumu a zároveň způsob analyzy získaných dat...cílem výzkumu...je návrh teorie pro fenomény v určité situaci, na niž je zaměřena pozornost výzkumníků.“ Tímto způsobem tedy vzniká nová teorie vysvětlující zkoumané jevy.

V rámci zakotvené teorie provádí výzkumník kódování získaných dat: „Kódování v zakotvené teorii představuje analytické operace, které rozbíjejí data do fragmentů – indikátorů – a ty potom rozazují k příslušným konceptům...tyto koncepty jsou dále kategorizovány – slučovány na základě nějakého jednotícího kritéria. Kategorie vzešlé z kódování jsou potom dále ošetřovány jako proměnné a představují základní stavební kameny budoucí teorie.“ (Švaříček, Ševčíková a kol., 2007, s. 91)

Kódování je rozděleno do tří fází, k nimž patří otevřené kódování, axiální kódování a selektivní kódování. V rámci otevřeného kódování jsou vztahy z rozhovorů rozděleny do malých celků, které jsou následně seskupovány do jednotlivých subkategorií, a to na základě stejného významu, které tyto části výroků mají. Subkategorie jsou dále sdružovány do větších kategorií, kterým je na konci této fáze přidán název (Strauss a Corbinová, 1999, s. 44-47).

V axiálním kódování jsou spojovány „subkategorie s kategoriemi do souboru vztahuje určité podmínky, jevy, intervenující podmínky, strategie jednání, interakce a následky. Velmi zjednodušený model vypadá takto: (A) PŘÍNĚNÉ PODMÍNKY (B) JEV (C) KONTEXT (D) INTERVENUJÍCÍ PODMÍNKY (E) STRATEGIE JEDNÁNÍ A INTERAKCE (F) NÁSLEDKY.“ (Strauss a Corbinová, 1999, s. 72).

V poslední fázi, kterou představuje selektivní kódování, je hledána centrální kategorie (tj. kategorie, pod kterou spadá co nejvíce kódů a která je těžko dostatečně abstraktní) a k ní jsou vztaheny kategorie ostatní. Výsledná teorie bývá vyložena slovně a též pomocí schémat a diagramů (Švaříček, Ševčíková a kol., 2007, s. 95-97).

K interpretaci dat získaných pomocí zakotvené teorie byla užitá technika vyložení karet, která je dle Švaříka, Šeřové a kol. (2007, s. 226) nadstavbou otevřeného kódování. Kategorie vzniklé v této fázi zakotvené teorie jsou uspořádány do dlovožové linky, do které ovšem nemusí být zahrnuty všechny z nich. Badatel se řídí výzkumnou otázkou a vzájemnými souvislostmi, které mezi kategoriemi i subkategoriemi existují.

3.5.2.1 Otevřený kódování

V následující podkapitole je podán pohled kategorií vzniklých užitím otevřeného kódování. Identifikovány byly tyto kategorie, jež jsou dále tvořeny dílčími podkategoriemi. Každá z kategorií je uváděna pro větší přehlednost v tabulce. Tabulky jsou doplněny o slovní komentář, v němž uvedení některých výroků respondentů, úzce se vztahujících k popisovaným jevům.

Tabulka 12 Kategorie 1

Nejistota
Nízké sebevědomí
Potřeba ochrany
Silné emoce
Reakce na nesoulad
Potřeba uznání

Zdroj: vlastní výzkum

První kategorie, která otevřeným kódováním vznikla, byla nazvána jako „Nejistota“. V rozhovorech s respondenty toto slovo explicitně nezaznělo ani jednou, avšak z výpovědí respondentů bylo zřejmé, že tento vnitřní a velmi silný pocit zažívají velmi často.

Přestože o nejistotě hovořili respondenti přinejmenším, v každém z analyzovaných rozhovorů bylo významným tématem nízké sebevědomí. Právě prožitkem toho, že si jedinec nevěří, má následně na respondentův vliv na jejich chování zejména v blízkých, intimních vztazích. Respondent 4 uvedl: „*jsem si vždycky připadala jako ošklivé kárátko, že jsem nikdy neměla sebevědomí.*“ Respondent 1 v rámci určité sebereflexe uvažoval o spojitosti nízkého sebevědomí a žárlivosti, a to takto: „*Sebevědomí jsem si navyšovala často zejména záletama, nebo prostě tím, že o mě ti kluci jevíli zájem a dávali mi najevo, že mě chtějí. Možná i proto jsem byla žárlivá? Kvůli tomu blbýmu sebevědomí?*“

Nejistota a nízké sebev domí má vliv na to, jak se respondenti ve svých partnerských vztazích cítí, jakou d v ru mají v sebe sama, ale i své partnery. Sta í drobný kontakt partnera/partnerky s osobou druhého pohlaví (respondentka . 1 uvedl: „žárlím, když nap íklad dá „like“ jiné holce, nebo když si n jakou p idá, anebo když by ji za al sledovat na Instagramu, aby mohl sledovat její fotky.“), a asto respondenti prožívají velkou nejistotu, kterou demonstrují afektivním jednáním: „na Facu totiž z stává historie vyhledávání...tak jsem ho nechala to jedno jméno vyhledat a pak jsem mu ten mobil vzala, zná kla jsem do toho okénka a vysko ila mi historie vyhledávání a tam bylo jméno jeho bývalky, to jsem myslela že m odvezou. Hodila jsem mobil o ze , sbalila jsem si v ci a vypadla jsem. Dote mu historii vyhledávání kontroluju.“ (respondentka . 1).

Nejistota se u respondent projevuje také v situacích, kdy se v partnerských vztazích objeví nesoulad. Všechny osoby, s nimiž byl veden rozhovor, shodn uvád ly obdobný sled reakcí následující poté, co se s partnerem/partnerkou pohádají. Respondenti pot ebují získat odstup, který je asto realizován odstupem fyzickým, a již tím, že doty ný opustí místnost, byt, v n mž oba pobývají, mnohdy následuje po partnerské hádce absence kontaktu i po dobu n kolika týdn , partne i si shodn mažou telefonní kontakty toho druhého apod. Tento odstup je do ur ité míry i testováním, zda ten druhý má o doty ného zájem - nap . respondent . 3 uvád l, že po odchodu z místnosti i bytu velmi brzy následuje fáze op tovného kontaktu, kdy hádka pokračuje, ale s v tší intenzitou. Být sám a zpracovat si prožitou situace tak je pro doty ného obtížné.

Žárlivost má p i této nejistot silnou dynamiku. Odhaluje, jak moc jedinec miluje i nemiluje, eho je schopen, o co stojí apod. Z rozhovor též vyplývá, že respondenti mají silnou pot ebu ochrany od své nejbližší osoby, tj. partnera i partnerky, a to jak ve smyslu zvyšování sebev domí, tak i s ohledem na stanovování hranic ve vztahu. Partner i partnerka tak do ur ité míry musí vstoupit do rodi ovské role, v etn kontejnování silných afekt , které respondent prožívá (respondentka . 4: „p ítel m ubezpe uje, že jsem hez í“; „na všechny kámošky jsem žárlila, protože jsem byla ten poslední láněk odstrkovaný...p ítel m takto nikdy neodstrkoval a snažil se m zapojit.“, respondentka . 3: „D ív jsem žárlila ješt víc, protože sou asný p ítel je jiný a dokáže m srovnat. Za ve a já se zaleknu, má z n ho takový respekt.“).

Tabulka 13 Kategorie . 2

Rodinné vlivy
Vztahy mezi rodiči
Přístup rodičů k dětem
Chování rodičů
Názory na žárlivost

Zdroj: vlastní výzkum

Obsahem rozhovorů bylo i téma důstavnosti a případného vlivu rodiny na vznik a rozvoj žárlivosti u respondentů. Za zmínku stojí, že téměř všechny respondenty pocházejí z rozvedených rodin a zmínili, že se rodiče často hádali, mimo jiné byla přítomna i chůze hádek i žárlivost. Všechny tyto skutečnosti pravděpodobně měly vliv na sebepojetí těchto jedinců. Nejistota, kterou nutně tyto děti musely zažívat, se patrně promítla i do vztahů k sobě samému a druhým lidem. Jeden z respondentů dokonce uvádí, že od svých 13 let vyrůstal u starší sestry.

Z rozhovorů též vyplývá, že u této respondentky nepanovala v rodině rodičovská jednota. Koalice rodičů byla narušena a bylo pravidlem, že každý z rodičů preferoval jiné dítě (tito respondenti tak měli vždy jednoho rodiče výrazně na své straně (jeden z respondentů tuto skutečnost označil za diskriminaci staršího sourozence). To se projevovalo například tím, že dostávali více dárek, i za cenu ústřípků staršího sourozence, byli méně nebo vůbec trestáni, měli méně pevné vedení). Velmi brzy se naučili této výhody využívat ve svůj prospěch: „V únoru mělá sestra narozeniny. A hrozná chtěla zimní bundu. Tak jsme jely s mámou i s tátou na nákupy...Mně i sestře se zašla hrozná líbí jedna bunda. Když jsem viděla, že k ní jde, rozběhla jsem se a ramínko s bundou jsem si vzala do ruky já. Zašla vykoukat ze jí se líbila první... Máma řekla, že jsem jí asi první viděla já, když jí mám v ruce a ona se o to nehádáme, že takových bund ještě můžeme najít spoustu. Asi patnáct minut jsme se o ni hádaly...Ona se urazila, odešla z obchodu, že nic nechce, máma řekla že je nevděčná a bundu koupila já. Samozřejmě sestra pak taky nic dostala k narozeninám, ale ne tu bundu.“ (respondentka . 1)

V tštinou se však rodiče respondentů snažili být alespoň spravedliví ke svým dětem i nadlování dárek k Vánocím apod. „Nadržování“ respondentů ze strany jednoho z rodičů však výrazně ovlivnilo důvěru respondentů v rodiče. Respondent . 2 uvedl:

„Nejvíc m la tendenci zastávat se máma bratra. A u m to zase bylo, že se otec zastával více m . Takže tady v tom sm ru jsem m l lepší vztah s otcem, v il jsem mu víc, že mi uv í.“ P estože respondenti uvád li, že tento menší zájem o jejich osobu ze strany druhého rodi e jim vlastn v bec nevalil, lze p edpokládat, že skute nost byla a je jiná a je možné, že i tyto okolnosti m ly vliv na pocit základní jistoty a d v ry v sebe sama a druhé osoby a též na vznik a rozvoj žárlivosti.

Respondenti se také museli vyrovnat s tím, že svým jednáním ubližují druhému sourozenci, který nebyl ve srovnání s nimi u daného rodi e favoritem a do jisté míry byl tímto rodi em p ehlížen, nerespektován. Respondenti uvád li, že daný sourozenec plakal, byl depresivní apod. a velmi ásto i tyto události vedly k tomu, že sourozenecký vztah byl po dlouhou dobu výrazn narušen. Tento zisk tak byl v mnoha ohledech pro respondenty ztrátou. I v tomto p ípad lze uvažovat o tom, že tato osobní zkušenost negativn ovlivnila možnost prožívat blízký vztah s druhou osobou jako nejistý – tito lidé se nau ilí brát a získávat to, co cht li a pot ebovali, silou, manipulací, agresí. To v nich mnohdy vyvolávalo nep íjemné pocity (respondentka . 3: „v pozd jším v ku mi to bylo líto...snažila jsem se jí to vynahrázovat“). Respondenti tak mohli zažívat pocity viny. Na jedné stran u nich rodi e svým nejednotným p ístupem rozvíjeli jako životní strategii pot ebu vyhrávat, vít zit, srovnávat se s n kým druhým, a zároveň p íspívali k tomu, že se tito respondenti mohli vnímat jako špatní, zlí, zra ující druhé. V projevech žárlivosti tak lze spat ovat odehrávání t chto pocit , a tedy i posilování tohoto sebepojetí (respondentka . 1: „A možná m n kdo z vrchu potrestal, protože d ív žárčila spíš sestra na m a te je naprosto v pohod a vyrovnaná v tom svém vztahu...a já jsem se stala tou žárlivou.“).

Pokud se respondenti zamýšleli nad tím, k emu žárlivost slouží a jaký postoj k ní mají, shodovali se v tom, že ur itá míra žárlivosti je v po ádku, nebo je známkou toho, že lov k o n koho stojí, n koho miluje. Pouze respondentka . 3 na žárlivosti nevidí nic pozitivního: „Je to debilní vlastnost, že bych byla radši, kdybych ji nem la, protože je to stupidní, když n komu d láš scény kv li tomu, že odepsal na ahoj, jak se máš? Takže je fakt že se tím ponižuju, zbyte n ze sebe d lám trapku... Je to prost vlastnost, které bych se cht la zbavit.“

Tabulka 14 Kategorie 3

Žárlivost
Srovnávání se s druhými
Vývoj vlastní žárlivosti
Přístup k vlastní žárlivosti
Vliv sourozeneckých vztahů na žárlivost

Zdroj: vlastní výzkum

Tato kategorie byla nazvána jako žárlivost. Jejím obsahem jsou aspekty života respondentů, které oni sami vnímají v úzkém vztahu k žárlivosti.

Respondenti mají potěbu se srovnávat s ostatními (respondentka 2: „*dám menší problémy než on*“). Toto srovnávání vzniklo již v dětství, a jak již bylo uvedeno, za velké podpory rodičů respondentů.

Žárlivost u respondentů vznikala již v dětství. Sourozenecká rivalita je jevem zcela běžným. U respondentů se velmi významně projevila i do jejich dospělých životů – žárlí na partnery a partnerky, potenciální rivaly v jejich vztazích, minulé milence i milenky svých současných partnerů/partnerek, kamarády apod. Ideálním stavem dvou respondentů by bylo žít v partnerském vztahu zcela odříznutí od okolního světa. Respondentka 4 v souvislosti se žárlivostí na předchozí partnerku svého současného partnera uvedla: „*Muselo by uplynout spousta let, aby m to přešlo. Museli bysme se odstěhovat, protože dokážíš budeš vidat, tak si na to vzpomeneš. I když se vezmeme, postavili bysme barák a mli bysme dít, vždycky když j potkáš, furt si na to vzpomeneš.*“ Takto silná žárlivost bezesporu není obvyklá. Podobně respondentka 1 uvedla: „*Abych o sob mohla říct, že nejsem žárlivá, tak bychom se museli jen spolu a našimi nejbližšími přestěhovat na pustý ostrov a tam žít. Je to komický, ale fakt nepřeháním. Bez cizích lidí, kteří by pro m mohli být hrozbou.*“

Je však nutné též uvést, že všichni respondenti uvádějí, že jejich aktuální stav žárlivosti je ovlivněn předchozími zkušenostmi, a již v současném nebo minulém vztahu. Pokud zažili, že jim stávající nebo minulý partner lhal a dokonce byl nevěrný, jejich schopnost vstoupit tomu druhému v blízkém vztahu se výrazně snížila a začala se u nich rozvíjet velmi silná žárlivost. Její průběh závisí na tom, s jakým protějškem jsou ve vztahu

– pokud ten je schopen zavést určitá pravidla, odmítat například hysterické projevy respondent (oni sami své chování v souvislosti se žárlivostí označovali za hysterické), tedy cíci žárlivosti jasně „ne“, jsou respondenti schopni být ve svých projevech žárlivosti, pokud ji pocí ují, mírnější. Jejich pocity a prožitky se však neumenšují. Těž však má na rozvoj jejich žárlivosti ve vztahu kvalita partnerského vztahu – pokud partner/partnerka žárlivost nepodporuje rozvíjením intenzivnějších vztahů s druhým protějšek a tež dodržuje nepsaná pravidla daná respondenty (tj. například neodpovídat na SMS bývalým partnerem, nebo odpovídat pouze stroze), cítí se respondenti ve vztahu bezpečněji a žárlí méně. Stačí však jediná situace, kdy jsou ve své blízkosti nejisté, a nastává nezávidka velmi silně emocionální scéna, při níž bývají respondenti vulgární, rozbíjejí věci apod.

Tabulka 15 Kategorie 4

Vztah k druhým lidem
Manipulace
Potřeba moci
Kontrolující chování
Sebeprezentace

Zdroj: vlastní výzkum

Z předchozího textu je zřejmé, že žárlivost respondent má velký vliv na jejich mezilidské vztahy. To se týká nejen partnerských vztahů, ale i vztahů se sourozenci, kamarády, kolegy v práci apod.

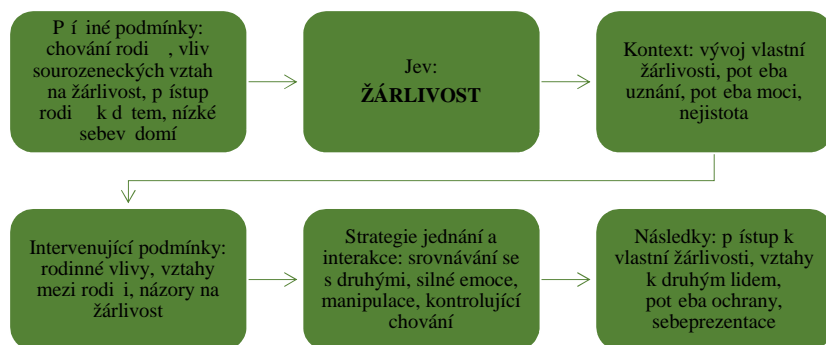
Aby se respondenti cítili bezpečněji a více mocně, užívají ve vztazích manipulaci (respondentka 1: „já jsem ze sebe vždycky dala mladšího a slabšího chudáka“), mají potřebu být ve vztahu dominantní, mít vše pod kontrolou (respondentka 1: „dosáhla jsem svého, toho jsem chtěla“; „zase jsem cejtla tu svou potřebu nad ní“, respondentka 3: „cítla jsem se vítězoslavně“). Pocí ují nenávisť k druhým lidem, kterou se však snaží potlačit a skrývat (respondentka 1: „tvá úcta se na oko suverénní“, respondentka 4: „snažila jsem se na ni být milá. Aji když ju ze srdce nenávidím.“). Hojně se tež u respondentů vyskytují majetnické sklony (respondentka 1: „chci mít sama pro sebe. Jsem majetnická, a to hodně“). Respondentka 4 uvedla: „Na diskotéce, když se po ní mně jaká dívá, to mi nevdá. Já se přitulím a dávám najevo, že ten je můj.“

Respondenti jsou zvyklí ze svého d tství na velkou pozornost, kterou jim jeden z rodi v noval, a totéž o ekávají i v dosp lém život : „*Spíš se neumím d lit a nebyla jsem zvyklá, aby m n kdo nev noval veškerou pozornost.*“ (respondent . 3)

3.5.2.2 Axiální kódování

Výše uvedené kategorie byly ve druhé fázi analýzy dat uspo ádány dle paradigmatu. Schéma tohoto paradigmatu je zachyceno na obrázku . 1.

Obrázek 1: Axiální kódování

Zdroj: vlastní výzkum

Za centrální kategorii byla ozna ena žárlivost jako jev, na který byla v rozhovoru soust ed na hlavní pozornost, což pochopiteln vyplývá i z cílené zam enosti t chto rozhovor . Bylo však z ejmé, že žárlivost je v životech respondent velmi p ítomna a zasahuje de facto do všech vztah respondent .

P í jinými podmínkami žárlivosti jsou vlivy z d tství (tedy chování rodi ke svým d tem, které se vyzna ovalo nespravedlností, výraznou a nep ehlédnutelnou preferencí n kterého z d tí, ale též zástupné u ení – respondenti bývali sv dky situací, kdy jeden z rodi žárlil na toho druhého). Roli hrála i sourozenecká rivalita, která p er stala v žárlivost. V dosp lém v ku se stává p í inou žárlivosti respondent jejich nízké sebev domí.

Kontext je podle Strausse a Corbinové (1999, s. 75) souborem podmínek, které ovliv ují jednání, ale též v sob nese vlastnosti jevu. Do kategorie kontextu tak byla

za azena nejistota respondent – ta p ináleží jejich žárlivosti, ale též je spoušt em projev žárlivosti. Totéž lze uvést o pot eb moci i uznání. Za kontext lze považovat i vývoj vlastní žárlivosti. S tím, jak se žárlivost u respondent vyvíjí a p ípadn m ní svoji kvalitu, m ní se i jejich následné chování.

Intervenující podmínky jako obecné podmínky mající op t vliv na chování respondent v souvislosti s jejich žárlivostí tvo í rodinné vlivy, vztahy mezi rodi i a obecn názor na žárlivost a postoj k ní. Tyto podmínky jsou z velké ásti respondenty neuv domované, o to více se však projevují v jejich chování. Lze považovat za p ínosné, že rozhovor vedl u n kterých respondent k ur ité reflexi a introspekci – mohli si sami uv domit, kdy jejich žárlivost vznikala, s ím patr n souvisí, jaké emoce v nich vyvolává a jak m že být vn ějšími pozorovateli vnímána a hodnocena.

Strategie jednání a intervence p edstavují díl í projevy žárlivosti. Pat í k nim srovnávání se s druhými, což ásto vede k silným emocím, manipulaci a kontrolujícímu chování. Tato kontrola m že být zjevná a z ejmá – to když si respondenti se svými partnery stanovují pravidla (ásto velmi p ísná) týkající se nap . toho, s kým se jejich partner m že i nem že vídat, bavit, jak dlouho, kdy m že odpov d t na SMS apod. Projevuje se však již zmín ěnými afekty, prezentací vlastní osoby jako slabé, která pot ebuje ochranu.

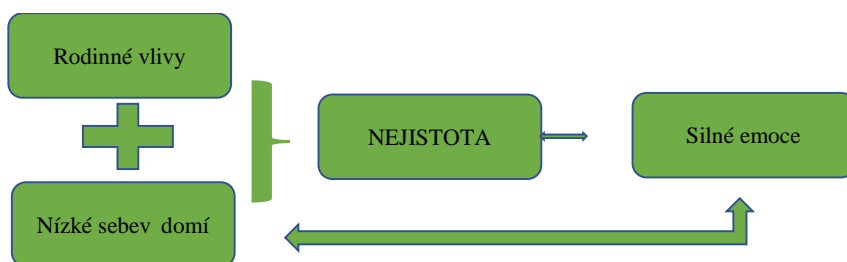
K následk m lze p i adit p ístup k vlastní žárlivosti – v n m se projevuje mnohdy racionalita respondent a náhled na své chování. Žárlivost bezpochyby ásto velmi siln deformuje vztahy respondent s druhými – do nich je vnášena ned v ra, již zmín ná manipulace, ale též nez ídka dochází k tomu, že blízká osoba je nekompromisn „od íznuta“, pokud respondentovi ublížila, v jeho o ích selhala, nedostate n uspokojila jeho pot eby apod. Respondenti takové chování vnímají jako k ivdu a nerespektování jejich osoby. Prožívání silné a ásté žárlivosti také vede k nutnosti modifikovat své chování a prezentovat se jinak, než jaká je skute nost. Zde op t dochází k manipulaci s druhými, a to za ú elem zachování si vlastní d stojnosti, zvýšení nejistoty a nízkého sebev domí.

3.5.2.3 Selektivní kódování

Ve fázi selektivního kódování byla hledána centrální kategorie a k ní byly vztaženy kategorie, které se k ní nejvíce váží. Jak je z obrázku . 2 patr né, za centrální kategorii

nebyla zvolena žárlivost (tj. paradigmatický model z axiálního kódování byl revidován), ale stala se jí „nejistota“.

Obrázek 2: Selektivní kódování

Zdroj: vlastní výzkum

Žárlivost respondent lze pozorovat, oni sami ji mnohdy velmi silně prožívají. V jejím pozadí však stojí právě nejistota, již je žárlivost jedním z projevů, avšak velmi z etelným a možná i nejvýraznějším.

Všichni respondenti shodně uvádějí, že mají nízké sebevdomí. Jeden z respondentů mimo jiné zmínil, že se toto dozvěděl od svého partnera, který žárlivost dotyčného (resp. dotyčné) spojuje právě s nízkým sebevdomím. Toto zjištění však u této respondentky nevede k sebereflexi, ale spíše k silným emocím a potřebě ve vztahu ještě více bojovat – vyhrát a dokázat, že tomu tak není.

Nejistota vyvolává u respondentů potřebu jistoty, kterou jim zajišťuje – resp. zdánlivě zajišťuje – žárlivé chování. Pomocí vlastní žárlivosti se respondent může získat ve vztahu – opět zdánlivou – kontrolu. Vnímají však, že takto nabytá rovnováha je velmi křehká a kdyby to šlo, uzavřeli by se pouze do vztahu a vyloučili by z něj všechny jiné osoby. Kdyby to šlo, tak by svůj vztah rozvíjeli třeba i na opuštěném ostrově. Je jisté, že i přes tuto zesílenou kontrolu se však jejich nejistota nemůže zmenšit. Respondenti jsou ve svých představách pronásledováni až obsedatními myšlenkami o nevěře partnera/partnerky, neistých úmyslech druhých apod., které se někdy snaží potlačit a prezentují se jako silní a jistí. Tato sebezprezentace však nestojí na pevných základech a při i drobném narušení se hroutí – respondenti pak opět podléhají silným emocím. Pokud si nemohou ve vztahu udržet kontrolu a dostatečně vysoké sebevdomí, vztah opouští, nebo alespoň radikálně opouští situaci, která je do tohoto stavu dostala.

Mají potěbu neustále ve vztahu bojovat, což znají ze svého dětství. Vnímání rodičů v tšinou sytí a nevědomě podporovali sourozeneckou rivalitu a žárlivost. Mnohdy také respondenti byli svědkem žárlivých scén mezi rodiči.

V obrázku je též zachycena dynamika žárlivosti. Její dílčí aspekty na sebe vzájemně působí a negativně tak ovlivňují její další rozvoj. Je však zřejmé, že z tohoto cyklu lze vystoupit. Klíčem „úzdav“ ze žárlivosti lze spatřovat právě v práci (např. v rámci psychoterapie) na uvědomování si vlastních prožitků nejistoty, jejich působení a následných změn v chování, včetně snahy regulovat své, mnohdy velmi silné, emoce vyvolané žárlivostí (nejistotou ve vztazích). Nejistota, která byla zvolena za centrální kategorii, odkazuje především ke skutečnosti, že žárlivost se u respondentů aktualizuje v mezilidských vztazích, zejména těch nejbližších.

4 DISKUZE

Výsledky kvantitativního výzkumu ukázaly, že nejvíce žárlivou skupinou v partnerských vztazích jsou děti, které se v rámci sourozenecké konstelace narodily jako poslední (tedy nejmladší dítě). V porovnání s jinými výzkumy, stejných výsledků dosáhl Betzig, který podal evoluční vysvětlení, že rodiče více investovali svůj materiál a nehmotné zdroje do prvorozených potomků. Později narození museli tedy o tyto zdroje soutěžit a museli se snažit, aby se jim dostalo od rodičů více lásky a pozornosti. Takové dítě si tak přeneslo do dospělosti přesvědčení, že je za každých okolností potřebová získat si a udržet lásku druhého člověka (in Buunk 1997). Další vysvětlení nastolili McGuirk a Pettijohn II. (2008), že nejmladší dítě je jediná dítě, které může být ve vztazích žárlivé, protože nejsou zvyklí, aby přenesla pozornost směrem od nich na další dítě. V pozdějším partnerském vztahu mohou mít pocit, že ztratí svého partnera kvůli někomu jinému (McGuirk a Pettijohn II. 2008). Buunk (1997) tvrdí, že exklusivní láska a pozornost rodičů vede ke snížení žárlivosti. Dokládá to na základě výsledků výzkumu, že jediná dítě bylo o něco méně žárlivé než prvorozené. Jediná dítě tedy veškerou pozornost a žádného rivala. Tato teorie zní logicky, avšak rozhovory v tomto výzkumu tomu nenasvědčují. Dvě respondenty, které dostávaly více pozornosti a lásky oproti sourozenci, jsou nyní žárlivější než upozaděný sourozenec (Buunk 1997). Myslím, že právě velké upravení je narušení schopnosti umět se o blízkého člověka dělit s ostatními a neznámý pocit, kdy nejsou pro milovanou osobu „středem vesmíru“ vyvolává velkou úzkost a zlost. Rozumím tomu, že žijí v neustálé obavě, že jim někdo milovaného člověka krade a berou jako projev nelásky nepatrný zájem partnera o někoho jiného. Verena Kastová přináší obecnější tvrzení, že emoce jako žárlivost a rivalita „mají kořeny ve vztazích k rodičům a k sourozencům a později se přenesou na další blízké osoby“ (Oehler, 2007, s. 131). V průběhu zjišťování více podrobností ze života čtyř vybraných probandů skupiny nejmladších dětí jsem nabyla dojmu, že sourozenecká konstelace je jedním z mnoha významných faktorů, majících vliv na vývoj žárlivosti. Žárlivost považuji za něco, co je z evolučního hlediska dáno živým bytostem v různé míře, avšak na její extrémní podobu se podílejí další faktory a události během života. Souhra všech těchto faktorů a událostí tvoří jeden komplex žárlivosti.

Naznačuji zaměření pozornosti od sourozeneckých konstelací směrem k jiným faktorům ve vztahu k žárlivosti upozornili například White a Mullen (2006), kteří zkoumali sebeposouzení žárlivosti probandů a zjistili, že prvorozené děti neprožívaly větší žárlivost než děti, které byly

narození v druhém i tím po adí. Stejn tak Kosins, který na vzorku vysokoškolských student a klient terapie zkoumal souvislost d tské sourozenecké rivality a žárlivosti v dosp losti, nedosp l k potvrzení p edpoklad výzkumu. Podle Whitea a Mullena (2006) bychom se p i zkoumáním žárlivosti m li více odklonit od p i ítání vlivu narušených vztah v rodin , v etn sourozeneckých konflikt a zam it se na individuální zdroje, jako je nap íklad sebeúcta.

Cílem rozhovoru bylo jít tímto sm rem a zkoumat další p í inné faktory žárlivosti. Egoismus, majetnickost, úzkost, sebeúcta atd. To jsou faktory, které b hem rozhovor zazn ly a nepochybn p íspívají k vývoji žárlivosti. Uvažuji však, že tém u všech respondent bylo rodinné prost edí natolik nestabilní, že hrálo úst ední roli v rozvoji žárlivosti a m lo dopad zmín né osobnostní faktory jako je egoismus, sebeúcta apod. Jak bylo psáno v teoretické ásti, jedna teorie íká, že nadřžování a poskytování v tší lásky jednomu dít í ohrožuje sebev domí obou d tí a vyvolává v nich úzkost v pozd jších partnerských vztazích (Rauer a Volling 2007). To by vysv tlovalo, pro se vyskytuje žárlivost a úzkost v partnerských vztazích jak u respondent , kte í byli rozmazlování, tak i u t ch upozad ných. V tomto výzkumu se dosp lo ke statisticky významným výsledk o výrazn jší žárlivosti nejmladších d tí. Na White v a Mullen v návrh odklonit se od rodinných vztah a zam it se na osobnostní vlastnosti m napadá námitka, zda tyto osobnostní faktory nejsou produktem on ch výchovných problém . Zcela opa né stanovisko zaujímá Buunk (1997), který zkoumal souvislost mezi žárlivostí a práv on mi osobnostními vlastnostmi. Jako statisticky významný rozdíl v osobnostních charakteristikách prvorozených a pozd ji narozených se ukázal jen egoismus, který byl významn jší u prvorozených, avšak nekoreloval se žádným typem žárlivosti. Proto autor usoudil, že osobnostní prom nné nemohou být zodpov dné za efekt sourozeneckého po adí na žárlivost. Autor zjistil, že druhorození žárli více než prvorození z hlediska všech druh žárlivosti, p í emž osobnostní rozdíly v tom nehrály žádnou roli. Mn osobn p ijde málo pravd podobné, že by ur íté vzorce chování rodi v í d tem dané skupiny (tedy prvorození i pozd ji narození) nepodmí ovaly charakteristiky osobnosti.

White a Mullen (2006) p íší, že ve výzkumech, zabývajících se faktory žárlivosti, se velmi ásto objevuje téma nízká sebeúcta a vysoká závislost na partnerovi. Všichni respondenti vyjad ovali nízké sebev domí. Stejn tak respondenti vypovídali to, co je ve shod s výzkumem Whitea a Mullenna (2006), tedy že jsou na partnerovi svým zp sobem závislí, vyžadují od n j mimo ádnou pozornost. N kte í respondenti se taky vyjad ovali o

svém partnerovi jako o „hezounku“ a o sobě jako o „ošklivém káátku“. S tím souvisí další teorie autorů, že žárlivost pramení z pocitu vlastní nedostatečnosti vůči svému partnerovi (White a Mullen 2006). Zůstává však otázkou, zda je nízké sebevědomí příčinou žárlivosti anebo zda prožívání žárlivosti snižuje sebevědomí. Umím si například představit, že sebevědomí této respondentky utrpělo značný šrám, jelikož byla několikrát podvedena souasným partnerem s krásnější a oblíbenější dívkou. To byl zejména zlom, kdy respondentka při komunikaci jejího partnera s jinou dívkou bude pociťovat velmi nepříjemné prožitky. Na druhou stranu uvažují, že pokud by respondentka měla již zpoátku sebevědomí vysoké, tolik by ji „krásná rivalka“ nevykolejila, nebo by ji nepisoudila a nikoli násobně vyšší popularitou a oblíbeností. Respondenti si připínávali majetnické sklony. Není se tomu divit, nebo žárlivost a majetnickost jsou často porovnávány ke dvěma propojeným nádobám. Žárlivost je mnohými považována za projev lásky a zamilovanosti. Je však otázka, nakolik je žárlivost způsobena zamilovaností a nakolik majetnickostí, tedy sklonem vlastnit partnera. Připomíná mi to malé dítě, vlastnící svou hračku, se kterou se nechtějí sdílet, rozhodují o tom, komu hračku chtějí půjčit, kdo na ni nesmí sáhnout, kde bude hračka ležet. Z rozhovoru vyplynulo, že dva respondenti byli v dětství velmi rozmazlováni a výchova rodičů v nich mohla majetnické sklony vyvolávat. Jeden respondent s velmi výraznými majetnickými sklony, jenž neměl rozmazlující výchovu, se však úzce pohybuje v prostředí lidí, v jejichž kultuře se majetnické sklony u ženám projevují s větší intenzitou, než v kultuře evropské. Žárlivost a majetnické sklony mají jen blízko ke spuštění agrese, což bylo téma, které nejednou během rozhovoru vyplulo na povrch.

Kromě důležitých sourozeneckých konstelací a osobnostních charakteristik je důležité zohlednit zkušenost osob s partnerskou žárlivostí ještě předtím, než ji zažili sami na sobě. Během rozhovoru zaznamenalo, že respondenti byli přítomni u žárlivých scén svých rodičů, a skoro všichni respondenti pocházejí z rozvrácených rodin. To je důležité zmínit, neboť, jak píše Michelle A. Koski (2001) chování v partnerském vztahu je odrazem toho, co bylo viděno u svých rodičů, a už se jednalo o správné i nezdavé vzorce chování, postoje vůči partnerství nebo názory, co je ve vztazích správné, a co ne (Koski, 2001). Tímto způsobem se může být utvářena i žárlivost. Protože respondenti byli jako děti přítomni takovému chování, mohli si chování zvnějškovat a vytvářet si představu o normalitě takového chování.

Dále považuji za velmi významný mezník ve vývoji žárlivosti, pokud se respondenti v životě setkali s nevěrou. Často se mohou poprvé seznámit s nevěrou u svých rodičů, což byl i případ některých respondentů tohoto výzkumu. Tato zkušenost může být „strašákem“ při navazování vlastních partnerských vztahů a pro jedince je velmi obtížné zbavit se nevěry, která se přenáší z manželských vztahů rodičů. Nepochybuji o tom, že je dítě, když donuceno vyslyšet náky zklamaného rodiče, kterak jsou „všichni muži stejní nevěrníci“ nebo „hlavně si dávej pozor na ženské.“ Během rozhovoru jsem nabyla dojmu, že právě respondenti, u nichž v rodině došlo k nevěře, měli tendenci k podobným výrokům.

Myslím, že hodně osob si někdy v životě zažila nevěru partnera. Je to zážitek, který nepochybně na jakýmsi způsobem sobem nabourá důvěru, jistotu a idealizování si lásky. V kombinaci se zažitím si nevěry svých rodičů může dojít k obzvlášť velké nevěře, zvláště má-li jedinec další osobnostní předpoklady. Bringlea a Williams (1979) poukazují na to, že lidé, kteří u svých rodičů zažili zvýšenou míru žárlivosti, budou sami přecitlivěle na podobné typy vyvolávající žárlivost. Během dvou rozhovorů vyplynulo, že respondenti pocházejí z rodin, v nichž se za doby jejich dětství i dospívání objevila nevěra rodičů. Tato zkušenost může mít vliv na důvěru ve věrnost partnera, z čehož se pak mohou odvíjet problémy v partnerství. Žárlivost respondentů tohoto výzkumu může být tedy ovlivněna neharmonickou rodinnou situací, přítomností nevěry rodičů a pozorování žárlivých výstupů rodičů.

Všichni respondenti měli za svůj život alespoň jednu zkušenost s nevěrou svého partnera – buďto bývalého partnera nebo současného partnera. Nevěra partnera neměla vždy povahu přímého fyzického kontaktu, ale vždy došlo k významnému narušení důvěry (a vztah s jinou osobou probíhal na sociálních sítích, formou schůzek atd.). Sami respondenti uvádějí, že špatná zkušenost s nevěrou má vliv na jejich narušenou důvěru v partnerovi a vyvolává v nich za různých situací silné žárlivé reakce. Respondenti mají často strach z nevěry svého partnera, nebo nevěra minulého partnera často abnormálně zesensitivní na nepatrné signály a podezření z nevěry v dalších vztazích. Sagarina a spol. (2003) ve výzkumu objevil, že muži více žárlí a pociťují úzkost z představy partneriny nevěry, pokud s tím dosud nemají osobní zkušenost, než muži s podobnou zkušeností. Ženy reagují úzkostněji na představu partnerovi nevěry se stejnou intenzitou, zda mají či nemají osobní zkušenost. Výzkum Sagarina a spol. (2003) ukázal, že i v následcích předchozí zkušenosti s nevěrou se objevují pohlavní rozdíly. V našem případě pociťují

úzkost a žárlivost všichni respondenti, a už mají zkušenost s nevěrou partnera minulého, souasného nebo došlo k narušení důvěry jiným způsobem než sexuální stykem. Cherkasová a spol. (2004) ve své studii došla k závěru, že postoje k nevěře jsou utvářeny vlivem prostředí, ne genetikou. Žárlivost mohou tedy způsobovat vlastní zkušenosti, zkušenosti druhých, názory, postoje a tolerance okolí.

Všichni respondenti byli alespoň jednou za život nevěrní svému partnerovi. A už byl motiv jakýkoliv (např. „oko za oko, zub za zub“), lze se připínat k možnosti, že respondenty zúzkostuje projikování sebe sama do druhých. Sagarin a spol. (2003) objevili, že v intenzitě žárlivosti muž nehraje roli, zda byli někdy své partnerce nevěrní. Avšak u žen platí, že předchozí nevěra partnera vyvolává větší úzkost nad představou partnerovi sexuální nevěry. To je v souladu s respondentkami tohoto kvalitativního výzkumu, které alespoň jednou za život podvedly svého (bývalého) partnera, přičemž některé přiznávají, že (již) nemají důvod žárlit.

Z rozhovorů se zdá, že se respondenti se žárlivostí potýkají nejen v partnerských vztazích, ale měli s nimi zkušenosti i v rámci kamarádských vztahů. Důležitá náchylnost pociťovat žárlivost vůči svým nejlepším kamarádům byla zkoumána v rámci dvou studií (Parker et al, 2005). Jak se dalo očekávat, adolescentní dívky a adolescenti s nízkou sebeúctou byli více žárliví na své nejlepší kamarády. Sebeuposouzení své žárlivosti a posouzení žárlivosti od vrstevníků spolu jen mírně asociovaly a poněkud odlišně korelovaly. Studie odhalila, že pověst dospívajícího jako žárlivého kamaráda souvisela s agresivním chováním jedince a z etelnými problémy s přizpůsobením se vrstevníkům. Sebeuposouzení žárlivosti a žárlivost posouzena vrstevníky ukazovaly souvislost s prožitkem samoty dítěte (Parker et al, 2005). Dospívající chlapci oproti dívkám málokdy přiznávají žárlivost na své kamarády. Otázkou je, zda skutečně vůči kamarádům žárlivost nepociťují nebo zda by pro ně bylo nepřijatelné podobné city vyjádřit. Pokud dospívající chlapci nepociťují žárlivost vůči kamarádům, ke kterým mají velmi blízký vztah, znamenalo by to, že jejich žárlivost je odrazem pouze romantické náklonnosti. Dospívající dívky zřejmě dávají do vztahu k nejlepším kamarádkám více emotivity a jejich vzájemné projevy jsou intimnější; je zcela normální vidět dívky držet se za ruce, více se dotýkají, objímají se, dávají si pusy, svíjejí se. Navíc, investují tyto city mezi méně kamarádek, než chlapci. Úzký vztah dvou dospívajících nejlepších kamarádek mi trochu připomíná předpartnerský vztah, s absencí sexuálního

styku. Nemyslím si, že by tento rozdíl byl dán genderovým rozdílem v intenzitě žárlivosti, což taky potvrzují mnohé výzkumy.

Dotazník MJS zjišťoval tři formy žárlivosti; behaviorální, kognitivní a emocionální. Co se týče behaviorální žárlivosti, tedy jak probandi svou žárlivost dávají najevo chováním, nelišily se výzkumné skupiny statisticky významně. Emocionální žárlivost se projevuje u všech skupin s daleko větší intenzitou, než behaviorální žárlivost. Myslím, že to je způsobeno potlačováním žárlivých projevů, nebo spousta osob si myslí, že v takových situacích by jí padat nedostojně. Nicméně emocionální člověk neporadí, ne vždy je lze lehce potlačit. V rámci emocionální žárlivosti se nejmladší děti projevili jako nejžárlivější a hned za nimi jediná dcera. Nejmladší děti a jediná dcera nezažili trauma ztráty náhlé pozornosti, jsou tedy pravděpodobně citlivější, prožívají emotivněji výhradní pozornost partnera. Jak však bylo zmíněno, často vznikají v rodině koalice rodiče a dítě. Není tedy vždy pravidlem, že dítě dítěti nadřazuje oba rodiče. Uvažují tedy nad tím, zda by mohl mít vliv vztah „tatínková holčička“ a „maminčin chlapeček“ na to, že budou jedinci chtít opět mít protějšek opačného pohlaví výhradně pro sebe. Kognitivní žárlivostí disponují probandi méně, než jinými formami žárlivosti. To mi připadá zjevné, o čem jsem se předtím domnívala, že skóre bude podobné jako u emocionální žárlivosti. Napadá mě vysvětlení, že se člověk snaží nepřijmout myšlenku potlačit, avšak přesto v něm emoce pracují naplno. Proto mohou někdy osoby jednat zkratkovitě, například nahlédnutí do osobních věcí partnera (nejlépe jim byly uváděny sociální sítě a SMS). Zkrátka, zachováme se nevhodně dříve, než si informaci stihneme řádně zpracovat. Nejmladší děti byly v rámci kognitivní žárlivosti opět nejžárlivější, statisticky významně jen v jediné prostědní dětem. V tomto výzkumu se obecně prostědní děti zdají být nejméně žárlivé, což může být podáno v souvislosti s teorií, že nejmladší děti zažívaly často již v dětství zkušenost upozadění, nebo starší sourozenec měl jistá privilegia, mohl být obdivován za více dovedností a mladší sourozenec byl rozmazlován. Není tedy zaskočen v partnerském vztahu, když mu není vnována exklusivní pozornost. V dětství se mohl naučit ukončovat své emoce, nebo mu nebyly tolerovány žárlivé výstupy, a tak tedy na kognitivní úrovni zpracoval dané zkušenosti.

Na základě analýzy dat se zjistilo, že v rámci celkové žárlivosti mají nejvyšší skóre nejmladší děti – statisticky významně se tyto výsledky liší v jediné prostědní a prvorozeným. Prvorozené děti byly stejně jako prostědní děti konfrontovány se zkušeností ztráty pozornosti.

Pouze jedna respondentka uvádí harmonický až idylický vztah bez rivality se starším sourozencem v době dětství. Respondentka uvedla, že rodiče se chovali ke svým dětem spravedlivě, a koliv drobná koalice „maminin chlapec“ a „tatínkova holčička“ se vyskytovala. Bezkonfliktní vztah se sourozencem pokračuje až doposud. Je však také důležité fakt, že manželství rodičů respondentky bylo jako jediné harmonické, plné lásky, bez nevěry a žárlivých scén. To je v souladu s teorií Panishová a Strickera, kteří zkoumali vliv konfliktního vztahu rodičů na rivalitu dětí, která v nezdravé formě přetrvává až do dospělosti. Výsledkem výzkumu byl závěr, že děti rodičů s konfliktním vztahem uvádějí konfliktnější sourozenecký vztah v dospělosti, oproti respondentům z harmonické rodiny (Poortman a Voorpostel, 2011).

Riggiová (2001) ve svém výzkumu dávala do souvislosti rozvod rodičů a sourozenecké vztahy dospělých jedinců. Vztah těchto dvou proměnných se ukázal jako platný, avšak pouze v případě, že k rozvodu rodičů došlo po dovršení osmi let dítěte. Vysvětlením může být, že dítě prožívalo konflikt mezi rodiči delší dobu.

Kromě nevyváženého chování vůči svým dětem mohly být rodinné nepokoje dalším zdrojem sourozenecké rivality a problematických vztahů, jež přenesly na partnerské vztahy v pozdějších letech.

Limitem výzkumu je menší vzorek probandů, což se odvíjelo od potřeby většího vzorkového prostoru. Obzvláště problematické bylo nalezení probandů mající pozici prostředního dítěte, což pravděpodobně souvisí s trendem dvou dětí v rodině. Stejně tak bylo provedeno poměrně málo rozhovorů, z nichž byl jen jeden zastoupen mužem. Bylo by možné vhodné obsáhnout více mužského pohledu v rozhovoru.

Do budoucna bych doporučila rozšířit výzkum rozhovorem s probandy z dalších skupin, aby bylo možno porovnat jejich pohled na svou výchovu rodičů. Uvažuji o tom, že spousta osob může mít dojem o nespravedlivém chování rodičů vůči své osobě, avšak sourozenec mohl mít stejný dojem.

5 ZÁVĚR

Vliv sourozenecké konstelace na žárlivost v partnerství se ukázal v rámci tohoto výzkumu jako platný. Výsledky kvantitativního výzkumu říkají, že nejžárlivěji se projevují v partnerských vztazích probandi, kteří jsou narozeni jako nejmladší v rámci sourozenecké konstelace; statisticky významně se tyto výsledky liší v porovnání s prostředním a prvorozeným.

Výzkum rozlišoval v rámci faktoru žárlivosti tři dimenze; behaviorální, kognitivní a emocionální. Pomocí multidimensionální škály žárlivosti a následné kvantitativní analýzy dala skupina probandů, narozených jako nejmladší děti ukázaly žárlivější se statisticky signifikantně odlišit v rámci emocionální žárlivosti; a to v porovnání s prvorozeným probandem a probandem narozeným jako prostřední dítě v rámci sourozenecké konstelace. V rámci kognitivní dimenze žárlivosti se ukázaly probandi narození jako nejmladší děti nejžárlivější; se statistickou významností v porovnání s prostředním dítětem. Probandi narození jako prostřední dítěti o sobě vypovídali nejmenší žárlivost.

Emocionální dimenze žárlivosti se projevuje nejintenzivněji v rámci všech výzkumných skupin. Následuje behaviorální dimenze žárlivosti a poté kognitivní dimenze žárlivosti.

Na základě kvalitativního výzkumu, jehož metodou byl polostrukturovaný rozhovor se zjistilo, že výsledky kvantitativního výzkumu mohou být ovlivněny následnými vedlejšími faktory; nestabilní rodinné prostředí, zkušenosti osobní i rodičovské, žárlivost viděná u rodičů a dále; nejistota, sebevdomácnost, majetnickost, nedůvěra.

V závěru jsem došla k závěru, že žárlivostí díky evoluci disponuje každý jedinec, avšak na její extrémnější podobu se podílí řada faktorů, mnohdy vzájemně spolu souvisejících. Zdá se, že sourozenecká konstelace může mít skutečně významný podíl na utváření žárlivosti, avšak nikoliv jediný. Možná je více důležitým faktorem obecně nespravedlivé chování rodičů vůči svým dětem. Probandi často vnímali podobnost mezi sourozeneckou rivalitou v dětství a bojem o moc v současných partnerských vztazích. Účel sourozenecké konstelace často přinášel nespravedlivé chování rodičů, které mělo dopad na sourozeneckou rivalitu.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- ADAMS, Sabrina. *Jealousy in Romantic Relationships, Self-esteem and Ego defenses*. Doctor of psychology. USA, 2012. Victoria University. Faculty of Arts, Education and Human Development Psychology
- DUMONTEIL-KREMER, Catherine. *Další dítě v rodině*. Praha: Portál, 2015 ISBN 978-80-262-0802-0
- FABER Adele a Elaine MAZLICH. *Sourozenci bez rivality*. Brno: Computer Press, 2009 ISBN: 978-80-251-2312-6
- FREUD, Sigmund. *Vybrané spisy 1*. Státní zdravotnické nakladatelství, 1992 ISBN 80-201-0225-6
- HARTL, Pavel a Helena, HARTLOVÁ. *Velký psychologický slovník*. Praha: Portál, 2010 ISBN 978-80-7367-686-5
- HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. 408 s. ISBN 80-7367-040-2.
- KOP IVA, Pavel. *Když vás trápí někdo blízký : manželské a rodinné vztahy z pohledu psychologa a právníka*. 1. vyd. Praha: Hestia - nadace pro rodinu, 1998 ISBN 80-238-2592-5.
- KOZEL, Roman et al. *Moderní marketingový výzkum*. Praha: Grada ,2015 ISBN: 80-247-0966-X
- LEMAN, Kevin. *Sourozenecká konstelace*. P e lo ž ila: Hana Kašpárková. Praha: Portal, 1997 ISBN 80-7178-152-5
- MAT J KOVÁ, Erika. *ešíme partnerské problémy*. Praha: Grada, 2009 ISBN 978-80-247-23338-9
- NOVÁK, Tomáš a Blanka DVO Á KOVÁ. *Vztah matky a syna*. Praha: Grada, 2008 ISBN: 978-80-247-2077-7
- NOVÁK, Tomáš. *Vztah otce a syna*. Praha: Grada, 2008 ISBN: 978-80-247-2079-1
- NOVÁK, Tomáš. *Žárlivost – Jak ji zvládat*. Praha: Grada, 2009 ISBN: 978-80-247-2578-9
- OEHLER, Kurt Theodor. *Rivalita a jak s ní správně zacházet*. Praha: Beta Books, 2007 ISBN 978-80-86851-67-9

PLHÁKOVÁ, Alena. *U ebnice obecné psychologie*. Praha: Akademia, 2004 ISBN 80-200-1086-6

PLZÁK, Miroslav. *Othelon aneb manuál o žárlivosti*. Praha: Motto, 2006 ISBN 80-7246-321-7

PLZÁK, Miroslav. *Manželské judo*. 5.vyd.Praha: Motto, 2012 ISBN: 80-7246-668-9

SHACKELFORD, Todd K. a Hansen, Ranald D. HANSEN. *The evolution of sexuality*. New York City: Springer, 2015 ISBN 978 - 3-319-09384-0

SMÉKAL, Miroslav. *Pozvání do psychologie osobnosti. lov k v zrcadle v domí a jednání*. Brno: Barrster a Principal, 2002 ISBN 978-80-87029-62-6

STRAUSS, Anselm a Juliet CORBIN. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Boskovice: Albert, 1999. 196 s. ISBN 80-85834-60-X.

ŠVA Í EK, Roman, Klára ŠE OVÁ a kol. *Kvalitativní výzkum v pedagogických v dách: pravidla hry*. Praha: Portál, 2007. 384 s. ISBN 978-80-7367-313-0.

WHITE, Gregory L. a Paul E. MULLEN. *Žárlivost: teorie, výzkum a klinické strategie*. P eložil: Daniel Micka. Praha: Triton, 2006 ISBN 80-7254-708-9

AUNE, Krystyna Strzyzewski a Jamie COMSTOCK. *Effect of relationship lenght on experience, expression, and perceived appropriateness of jealousy*.researchgate [online].The journal of social psychology, 1997 [vyd. 1997-03] Dostupné z: <https://www.mcneese.edu/f/c/fbb4fc9f/AJPR%2010-05%20Southard%20Abel%2002-03%20revised.pdf>

BLOMQUIST, Katrina POETZL. *Jealousy in close relationship among emerging adults*. Dukespace [online]. Duke University: Department of psychology and neuroscieny, 2014 Dostupné z: http://dukespace.lib.duke.edu/dspace/bitstream/handle/10161/9039/Blomquist_duke_0066D_12532.pdf;sequence=1

BRINGLE, Robert G. a Larry J. WILLIAMS. *Parental — Offspring similarity on jealousy and related personality dimensions*. link.springer [online]. Springer Link, 1979 Dostupné z: <https://link.springer.com/article/10.1007/BF01904230>

BUSS, David M. *Sexual jealousy* [online]. University of Texas: Department of psychology, 2013 [vyd. 2013-07-24] Dostupné z: hrcak.srce.hr/file/159877

BUUNK, Bram P. *Personality, birth order and attachment styles as related to various types of jealousy*. [online]. University of Groningen: Department of Psychology, 1997 [vyd. 1997-02-04] Dostupné z: <http://isiarticles.com/bundles/Article/pre/pdf/36448.pdf>

COBEY, Kelly D. et al. *Hormonal birth control use and relationship jealousy: Evidence for estrogen dosage effects*. Elsevier [online]. University of Groninger: Evolutionary Psychology, 2001 [vyd. 2001-09-08] Dostupné z: http://www.scairoberts.com/uploads/1/5/0/4/15042548/2010_cobey_paid.pdf

DUNN, Jude. *Sibling Relationships in Early Childhood*. Jstor [online]. Wiley on behalf of the Society for Research in Child Development, 1983 [vyd. 1983-08] Dostupné z: https://www.jstor.org/stable/1129886?seq=1#page_scan_tab_contents

FUSSELL, Nicola J. et al. *Masculinised brain and Romantic Jealousy: Examining the association between digit ratio (2D:4D) and between – and within-sex differences*. Elsevier [online]. University of Bristol: School of Experimental Psychology, 2011 [vyd. 2011-03-14] Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/236951266_Masculinised_brain_and_romantic_jealousy_Examining_the_association_between_digit_ratio_2D4D_and_between-_and_within-sex_differences

GEARY, David C. et al. *Estrogens and relationship jealousy*. Citeseerx [online]. Hall University of Missouri: Department of psychological Sciences, 2001 [vyd. 2001-03-16] Dostupné z: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.413.995&rep=rep1&type=pdf>

GOLDMAN, Emma. *Jealousy: Causes and Possible Cure*. Theanarchistlibrary [online]. The anarchist library, 2009 Dostupné z: <https://theanarchistlibrary.org/library/emma-goldman-jealousy-causes-and-a-possible-cure>

HARRIS, Christine R. *The evolution of jealousy*. Charris [online]. The scientific research society, 2004 [vyd. 2004 – 01/02] Dostupné z: http://charris.ucsd.edu/articles/Harris_AS2004.pdf

HOWE, Nina a Holly RECCHIA. *Sibling relationship and their impact on children's development* [online]. Condordia University: Department of education and centre for research in human development, 2014 [vyd. 2014-12] Dostupné z: <http://www.child-encyclopedia.com/peer-relations/according-experts/sibling-relations-and-their-impact-childrens-development>

HINDY, Carl G. Et al. *If this is love, why do I feel so insecure?* hindyassociates [online]. Library of Congress Cataloging-in-Publication, 1989 Dostupné z: http://www.hindyassociates.com/pdf/book_sample.pdf

CHERKAS, Lynn F. *Genetic Influences on Female Infidelity and Number of Sexual Partners in Humans: A Linkage and Association Study of the Role of the Vasopressin Receptor Gene*. cambridge [online]. Thomas' Hospital: Twin Research & Genetic Epidemiology Unit, 2004 [vyd. 2004-08-30]. Dostupné z: https://www.cambridge.org/core/services/aop-cambridge-core/content/view/CD90C401AB01263A4205D6E926A914F8/S1369052300004979a.pdf/genetic_influences_on_female_infidelity_and_number_of_sexual_partners_in_humans_a_linkage_and_association_study_of_the_role_of_the_vasopressin_receptor_gene_avpr1a.pdf

IJZERMAN, Hans et al. *Sex differences in distress from infidelity in early adulthood and in later life: a replication and meta-analysis of Shackelford et al. 2004*. Psycnet [online]. Hogrefe publishing, 2014 Dostupné z: <http://psycnet.apa.org/journals/zsp/45/3/202.pdf&uid=2014-20922-010&db=PA>

Jealousy management. poundcake.wordpress [online] 2009 [vyd. 2009-06-18] Dostupné z: <https://poundcake.wordpress.com/2009/06/18/jealousy-management/>

KNOBLOCH, Leanne K. et al. *The role of relationship development and attachment in the experience of romantic jealousy*. Onlinelibrary.wiley [online]. University Ave: Department of communication arts, 2001 [vyd. 2001 – 06] Dostupné z: http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1475-6811.2001.tb00036.x/epdf?r3_referer=wol&tracking_action=preview_click&show_checkout=1&purchase_referrer=www.google.cz&purchase_site_license=LICENSE_DENIED_NO_CUSTOMER

KOSKI, Michelle A. *Adult children of parental infidelity and their perspectives of love, intimate relationships, and marriage*. semanticscholar [online]. The Graduate School

- University of Wisconsin-Stout, 2001 Dostupné z: <https://pdfs.semanticscholar.org/62b2/6644472abc96c8a348520a78979191238c4d.pdf>
- McCULLOUGH, Derek a David S., HALL. *Polyamory - What it is and what it isn't*.ejhs [online].Electronic Journal of Human Sexuality, 2003 [vid. 2003-02-27] Dostupné z: <http://www.ejhs.org/volume6/polyamory.htm>
- McGUIRK, Emily M a Terry F. PETTIJOHN II. *Birth Order and Romantic Relationship Styles and Attitudes in College Students*. *Tpettjohn* North American Journal of Psychology, 2008 Dostupné z:http://tpettijohn.net/academic/McGuirk-Pettijohn_BirthOrderandRomanticRelationships.pdf
- Multi-dimensional (romantic) jealousy scale*. Psytoolkit [online]. Survey-library, 2016 Dostupné z: <http://www.psytoolkit.org/survey-library/jealousy-sf-mjs.html#refs>
- O'CONNOR, Jullian J.M. a David R. FEINBERG. *The influence of facial masculinity and voice pitch on jealousy and perception of intrasexual rivalry*. Hawaii [online].Mc Master University: Department of psychology, neuroscience and behaviour, 2012 [vid. 2012-11-25] Dostupné z: <http://www.hawaii.edu/behavior/691D/O'Connor%20and%20Feinberg%202012.pdf>
- Poortman, A.R. A Voorpostel, M.B.J. *Parental divorce and sibling relationships* [online]. Journal of Family Issues [online]. University of Groningen, 2011 [vyd. 2011-01-18].Dostupné z: <http://www.rug.nl/research/portal/files/14557124/2009-PoortmanAR-Parental.pdf>
- PARKER, Jeffrey G. et al. *Friendship Jealousy in Young Adolescents: Individual Differences and Links to Sex, Self-Esteem, Aggression, and Social Adjustment*. secure.uwf.edu [online]. Developmental psychology, 2005 Dostupné z: <https://secure.uwf.edu/smathews/documents/friendshipjealousy.pdf>
- PFEIFFER, Sussan M. a WONG, Paul T.P.*Multidimensional jealousy scale*. drpaulwong [online]. Dostupné z: <http://www.drpaulwong.com/wp-content/uploads/2013/11/Multidimensional-Jealousy-Scale.pdf>
- PINEDA, Melannie a Nancy A. JONES. *The longitudinal stability of jealousy in infancy* [online]. Florida Atlantic University: Department of psychology, 2012 Dostupné z: journals.fcla.edu/faurj/article/download/82218/79318

RAUER, Amy J. a Brenda L. VOLLING. *Differential parenting and sibling jealousy: Developmental correlates of young adult's romantic relationships*. Ncbr [online]. US National library of medicine, 2007 [vyd. 2007-04-14] Dostupné z: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2396512>

Riggio, Heidy R . *Relations between Parental Divorce and the Quality of Adult Sibling Relationships*. researchgate.net [online]. Journal of Divorce and Remarriage, 2001 Dostupné : https://www.researchgate.net/publication/241745758_Relations_Between_Parental_Divorce_and_the_Quality_of_Adult_Sibling_Relationships

SAGARIN, B.J. et al. *Sex differences (and similarities) in jealousy The moderating influence of infidelity experience and sexual orientation of the infidelity*. sites.oxy.edu [online]. Evolution and Human Behavior, 2003 Dostupné z: <https://sites.oxy.edu/clint/physio/article/Sexdifferencesandsimilaritiesinjealousy.pdf>

SHEETS, Virgil L. et al. *Jealousy Evocation, Partner Reassurance, and Relationship Stability: An Exploration of the Potential Benefits of Jealousy*. Isiarticles [online]. Indiana State University: Department of psychology, 1997 [vyd. 2007-08-07] Dostupné z: <http://isiarticles.com/bundles/Article/pre/pdf/36446.pdf>

SOUTHARD, Ashton a Millicent H. ABEL. *Sex differences in Romantic jealousy: Evaluating past and present relationship experience*. Mcneese [online]. Western Carolina University: Department of psychology, 2010 [vyd. 2010-03-10] Dostupné z: <https://www.mcneese.edu/f/c/fbb4fc9f/AJPR%2010-05%20Southard%20Abel%2002-03%20revised.pdf>

TAKAHASHI, Hidehiko et al. *Men and women show distinct brain activations during imagery of sexual and emotional infidelity*.researchgate [online]. National Institute of Radiological Sciences, Department of Molecular Neuroimaging, 2006 [vyd. 2006-07-07] Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/6956534_Men_and_women_show_distinct_brain_activations_during_imagery_of_sexual_and_emotional_infidelity

VOLLING, Brenda L. et al. *Emotional regulation in context: the jealousy complex between young siblings and its relations with child and family characteristics*. Pdfs. semanticsscholar[online]. University of Michigan: Department of psychology, 2002 [vyd.

2002-04] Dostupné z:
<https://pdfs.semanticscholar.org/f2b8/74b0396ed5184c68d72b3269ff407eec026a.pdf>

XIAOJUN, Wang. *Relationship Between Jealousy and Personality*. fed.cuhk.edu.hk [online]. Acta Psychologica Sinica, 2002 Dostupné z:
<http://www.fed.cuhk.edu.hk/ceric/aps/200200340002/0175.htm>

YUMBUL, Cigdem. *The effect of childhood trauma on adult attachment styles, infidelity tendency, romantic jealousy and self-esteem*. Sciencedirect [online]. Psikoloji østanbul Center for Counseling, 2010 [vyd. 2010-01-16] Dostupné z:
<http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1877042810017313>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOL

- . číslo stránky.
- MJS Multidimensional jealousy scale.
- Obr. Obrázek.
- Nap . Nap íklad.
- S. Stránka.
- VIZ. Odkaz na jinou stránku.

SEZNAM TABULEK

- Tabulka . 1 Pr m rné skóre muž a žen (Elphinston et al.)
- Tabulka . 2 V k respondent (Vlastní zdroj)
- Tabulka . 3 Testování normálního rozdělení: Shapiro-Wilk v test
- Tabulka . 4 Testování homogenity rozptylu: Leven v test
- Tabulka . 5 Srovnání behaviorální žárlivosti: Kruskal-Wallis v test
- Tabulka . 6 Srovnání emocionální žárlivosti: Kruskal-Wallis v
- Tabulka . 7 Vícenásobné porovnávání: emocionální žárlivost
- Tabulka . 8 Srovnávání kognitivní žárlivosti: Mediánový test
- Tabulka . 9 Vícenásobné porovnávání: kognitivní žárlivosti
- Tabulka . 10 Srovnávání celkové žárlivosti: Mediánový test
- Tabulka . 11 Vícenásobné porovnávání: Celková žárlivost
- Tabulka . 12 Kategorie . 1
- Tabulka . 13 Kategorie . 2
- Tabulka . 14 Kategorie . 3
- Tabulka . 15 Kategorie . 4

SEZNAM OBRÁZK

- Graf . 1 Rozložení respondentů v rámci skupin sourozenecké konstelace
- Graf . 2 Rozložení pohlaví respondentů
- Graf . 3 Dosažené vzdělání respondentů
- Graf . 4 Rozložení hodnot pro behaviorální žárlivost
- Graf . 5 Behaviorální žárlivost dle sourozenecké konstelace
- Graf . 6 Rozložení hodnot pro emocionální žárlivost
- Graf . 7 Emocionální žárlivost dle sourozenecké konstelace
- Graf . 8 Rozložení hodnot pro kognitivní žárlivost
- Graf . 9 Kognitivní žárlivost dle sourozenecké konstelace
- Graf . 10 Rozložení hodnot pro celkovou žárlivost
- Graf . 11 Celková žárlivost dle sourozenecké konstelace
- Obr. . 1 Axiální kódování
- Obr. . 2 Selektivní kódování

SEZNAM P ÍLOH

P íloha . 1: Multidimensional jealousy scale (Multidimenzionální škála žárlivosti)

P íloha . 2: Anamnestické údaje

Príloha číslo 1: Multidimensional Jealousy Scale (Multidimensionálna škála žiarlivosti)

Predstavte si osobu, s ktorou máte intenzívny romantický partnerský vzťah v súčasnosti. Táto osoba sa bude vzťahovať k nasledujúcim otázkam v dotazníku. Pre každú otázku do dotazníku zaznačte zakroužkovaním odpoveď na nasledujúcu otázku, ktorých je celkom 24. Vaša odpoveď je vyjadrená pomocou čísla, ktoré sa pohybuje v rozmedzí 1-7 (teda 1-2-3-4-5-6-7).

U otázok 1-8 značí číslo „1“ odpoveď „nikdy“ a číslo „7“ značí odpoveď „vždy“.

U otázok 9-16 značí číslo „1“ odpoveď „velmi potšren“ a číslo „7“ značí odpoveď „velmi naštván“.

U otázok 17-24 značí číslo „1“ odpoveď „nikdy“ a číslo „7“ značí odpoveď „vždy“.

otázka	Škála						
	Nikdy						Vždy
Prohlížím partnerovi v ci (facebook, sms, kapsy atd.)	1	2	3	4	5	6	7
Neekam partnerovi volám, zda je tam, kde má byť	1	2	3	4	5	6	7
Ptám se partnera na jeho predchodzí vzťahy	1	2	3	4	5	6	7
Pomlouvám muže/ženy, o které partner jeví zájem	1	2	3	4	5	6	7
Ptám se partnera, kdo mu volal	1	2	3	4	5	6	7
Ptám se partnera, kde byl	1	2	3	4	5	6	7
Připojím se, vidím-li partnera mluvit s mužem/ženou	1	2	3	4	5	6	7
Ověřuji si, s kým partner je – neekanou návštěvou	1	2	3	4	5	6	7

Otázka	Škála						
	pot šen						Naštván
Partner před Vámi komentuje osobu opa něho pohlaví, že vypadá skvěle	1	2	3	4	5	6	7
Partner projevuje zájem a zalíbení během hovoru s osobou opa něho pohlaví	1	2	3	4	5	6	7
Partner se usmívá a přátelsky chová k osobě opa něho pohlaví	1	2	3	4	5	6	7
Osoba opa něho pohlaví se stále snaží dostat do blízkosti partnera	1	2	3	4	5	6	7
Partner flirtuje s osobou opa něho pohlaví	1	2	3	4	5	6	7
Nikdo si dává schůzku s partnerem (žena s mužem i muž se ženou)	1	2	3	4	5	6	7
Partner objímá a políbí osobu opa něho pohlaví	1	2	3	4	5	6	7
Partner pracuje velmi blízce s osobou opa něho pohlaví (ve škole i práci)	1	2	3	4	5	6	7

Otázka	Škála						
	Nikdy						Vždy
Předpokládám, že se partner tajně dívá s protějškem opa něho pohlaví	1	2	3	4	5	6	7
Obávám se, že partnera pronásleduje osoba opa něho pohlaví	1	2	3	4	5	6	7
Předpokládám, že partner je pro někoho atraktivní	1	2	3	4	5	6	7
Předpokládám, že partner udržuje fyzický kontakt s osobou opa něho pohlaví	1	2	3	4	5	6	7
Předpokládám, že se o partnera milostně zajímá osoba opa něho pohlaví	1	2	3	4	5	6	7
Obávám se, že se partnera pokouší svést osoba opa něho pohlaví	1	2	3	4	5	6	7
Myslím, že partner rozvíjí intimní poměr s osobou opa něho pohlaví	1	2	3	4	5	6	7
Předpokládám, že partner je poblázněný osobou opa něho pohlaví	1	2	3	4	5	6	7

Příloha . 2 Anamnestické údaje

Vyplňte nebo zakroužkujte, prosím, odpovědi na následující otázky:

1. Váš věk

.....

2. Pohlaví

muž - žena

3. Vaše vzdělání

základní vzdělání - vyšší odborné vzdělání - student střední školy

dosažené střední odborné vzdělání - student vysoké školy - dokončené vysokoškolské vzdělání

4. Vaše sourozenecké poměry

jsem jedináček - jsem prvorozený - jsem prostřední dítě - jsem nejmladší dítě

5. Považujete se za žárlivého?

Ano - ne

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno a příjmení autora/ky: Sylvie Kroupová

Studijní program: Jednooborová psychologie

Studijní obor: Jednooborová psychologie

Název práce: Vliv sourozenecké konstelace na žárlivost v partnerství

Počet stran (bez příloh): 75

Celkový počet stran příloh: 3

Počet titulů české literatury a pramenů : 20

Počet titulů zahraniční literatury a pramenů : 35

Počet internetových odkazů : 2

Vedoucí práce: Mgr. Jirman PhD.

ROK DOKONČENÍ PRÁCE: 2017

**Posudek vedoucího/oponenta bakalářské/diplomové práce
na Pražské vysoké škole psychosociálních studií**

Jméno a příjmení studentky: Sylvie Kroupová
 Obor studia: Jednooborová psychologie
 Název práce: Vliv sourozenecké konstelace na žárlivost v partnerství
 Vedoucí práce: Mgr. Jaroslav Jirman, Ph.D.

Technické parametry práce:

Počet stránek textu (bez příloh): 75

Počet stránek příloh: 3

Počet titulů v seznamu literatury: 22

0**	1	2	3	4
-----	---	---	---	---

Výběr tématu

Závažnost tématu

	1			
--	---	--	--	--

Oborová příslušnost tématu

	1			
--	---	--	--	--

Originalita tématu a jeho zpracování

	1			
--	---	--	--	--

Formální zpracování

Jazykové vyjádření (respektování pravopisné normy, stylistické vyjadřování, zvládnutí odborné terminologie)

				4
--	--	--	--	---

Práce s odbornou literaturou a prameny (citace, parafráze, odkazy, dodržení norem pro citace, cizojazyčná literatura)

		2		
--	--	---	--	--

Formální zpracování (jasnost tématu, rozčlenění textu, průvodní aparát, poznámky, přílohy, grafická úprava)

		2		
--	--	---	--	--

Metody práce

Vhodnost a úroveň použitých metod

0				
---	--	--	--	--

Využití výzkumných empirických metod

0				
---	--	--	--	--

Využití praktických zkušeností

	1			
--	---	--	--	--

Obsahová kritéria a přínos práce

Přístup autora k řešené problematice (samostatnost, iniciativa, spolupráce s vedoucím práce)

		2		
--	--	---	--	--

Naplnění cílů práce

	1			
--	---	--	--	--

Vyváženost teoretické a praktické části v daném tématu

	1			
--	---	--	--	--

Návaznost kapitol a subkapitol

	1			
--	---	--	--	--

Dosažené výsledky, odborný vklad, použitelnost výsledků v praxi

0				
---	--	--	--	--

Vhodnost prezentace závěrů práce (publikace, referáty, apod.)

0				
---	--	--	--	--

Otázky a náměty k diskusi při obhajobě:

Jak by mohl vypadat následný výzkum zaměřený na souvislost žárlivosti a nejistoty spjaté s nízkým sebevědomím?

Celkové hodnocení práce (klady, nedostatky):

Studentka se ujala tématu své práce tvořivě a s osobním zaujetím. Prostudovala si množství literatury a poznatky strukturovaně členila v teoretické části. Oceňuji, že se pustila do náročného výzkumu spojeného s pracným sběrem dat, která přehledně a graficky zpracovala. V souvislosti s kvalitativní analýzou má ambici vytvářet novou teorii, kterou formát její práce nemůže naplnit. Prezентuje však důležitý závěr, že žárlivost je jedním z projevů nejistoty spjaté s nízkým sebevědomím. Tento poznatek mohl být zmíněn nebo rozvinut v závěru práce. Velkým nedostatkem práce jsou nesrozumitelné věty, neobratné stylistické vyjadřování. Nedrží jednotnou terminologii. Dimenze žárlivosti zaměňuje za formy nebo druhy žárlivosti. Některé pojmy nechává nepřeložené (arousal). Attachment překládá pojmem bezpečná vazba i tam, kde jde o úzkostnou vazbu.

Doporučení k obhajobě: doporučuji

Navrhovaná klasifikace: dobře

Datum, podpis: 22. 5. 2017

**Posudek oponenta diplomové práce
na Pražské vysoké škole psychosociálních studií**

Jméno a příjmení studentky: Sylvie Kroupová
Obor studia: Jednooborová psychologie
Název práce: Vliv sourozenecké konstelace na žárlivost v partnerství
Vedoucí práce: Mgr. Jaroslav Jirman, Ph.D.
Oponent: Mgr. Johana Růžičková

Technické parametry práce:

Počet stránek textu (bez příloh): 75

Počet stránek příloh: 3

Počet titulů v seznamu literatury: 22

0**	1	2	3	4
-----	---	---	---	---

Výběr tématu

Závažnost tématu

	1			
--	---	--	--	--

Oborová příléhavost tématu

	1			
--	---	--	--	--

Originalita tématu a jeho zpracování

	1			
--	---	--	--	--

Formální zpracování

Jazykové vyjádření (respektování pravopisné normy, stylistické vyjadřování, zvládnutí odborné terminologie)

			3	
--	--	--	---	--

Práce s odbornou literaturou a prameny (citace, parafráze, odkazy, dodržení norem pro citace, cizojazyčná literatura)

			3	
--	--	--	---	--

Formální zpracování (jasnost tématu, rozčlenění textu, průvodní aparát, poznámky, přílohy, grafická úprava)

		2		
--	--	---	--	--

Metody práce

Vhodnost a úroveň použitých metod

			3	
--	--	--	---	--

Využití výzkumných empirických metod

			3	
--	--	--	---	--

Využití praktických zkušeností

0				
---	--	--	--	--

Obsahová kritéria a přínos práce

Přístup autora k řešené problematice (samostatnost, iniciativa, spolupráce s vedoucím práce)

0				
---	--	--	--	--

Naplnění cílů práce

			3	
--	--	--	---	--

Vyváženost teoretické a praktické části v daném tématu

		2		
--	--	---	--	--

** 0 – nehodnoceno; 1 – výborně; 2 – velmi dobře; 3 – dobře; 4 – neprospěl/a

Návaznost kapitol a subkapitol

	1			
--	---	--	--	--

Dosažené výsledky, odborný vklad, použitelnost výsledků v praxi

			3	
--	--	--	---	--

Vhodnost prezentace závěrů práce (publikace, referáty, apod.)

			3	
--	--	--	---	--

Otázky a náměty k diskusi při obhajobě:

1. Jak byl podle Vás naplněn cíl kvalitativní části výzkumu, který jste si stanovila?
2. Na základě jakých zjištění docházíte k závěru, že: *"žárlivostí díky evoluci disponuje každý jedinec, avšak na její extrémnější podobě se podílí řada faktorů, mnohdy vzájemně spolu souvisejících"*.

Celkové hodnocení práce (klady, nedostatky):

Autorka přistoupila k diplomové práci s ambiciózním cílem vysledovat souvislost mezi sourozeneckou pozicí a žárlivostí ve vztazích v dospělosti.

Do teoretické části zahrнула kapitoly týkající se vývoje žárlivosti v dětství a dospělosti, dále zpracovala téma sourozenecké rivality i problematiku sourozeneckých konstelací.

Teoretické části bych vytkla především její výraznou nevědeckost. Autorka předkládá jako fakta tvrzení různých autorů, přičemž čerpá často z literatury populárně naučné, nikoliv odborné. Bez diskuse, zpochybnění, porovnáním či podkladu z výzkumu se tak můžeme dozvědět např.: *"Sexuální žárlivost je pro muže natolik silným komplexem emocí, že není s podivem, že zapříčiňuje násilí a vraždy proti manželkám"*., nebo: *"Jsou-li děti přítomny slovně nevyjádřené rivalitě mezi rodiči, kterou přesto děti vycítí, má to na jejich psychický vývoj nepochybně negativní dopad, neboť se na ně přenese."* Pro některá svá silná tvrzení neuvádí dokonce ani zdroj, můžeme se tedy jen dohadovat, jak došla např. k těmto: *"Tímto druhem žárlivosti (psychopatickou) je více zasažena mužská populace, a to až devítinásobně"*.

Praktická část je pojata velkoryse. Autorka kombinuje kvantitativní a kvalitativní výzkum. V kvantitativní části šetření využívá standardizovaného dotazníku, výsledky vyhodnocuje a prezentuje přehledně a správně. Výrazně hůře zvládnutá je ovšem část kvalitativní. Problémem je, že autorka nepřikládá přepisy rozhovorů, není tedy vůbec jasné, jak byl rozhovor veden a z jakých dat autorka vyvozuje své závěry. Na první pohled je ovšem výsledek velmi spekulativní, autorka silně interpretuje, což je dle mého názoru v rozporu s užitou metodologií. Její tvrzení jsou někdy dokonce v přímém rozporu s výpovědí participanta, což je problematické především tehdy, tvoří-li její domněnka základ celkového výsledku výzkumu. *"Přestože respondenti uváděli, že tento menší zájem o jejich osobu ze strany druhého rodiče jim vlastně vůbec nevadil, lze předpokládat, že skutečnost byla a je jiná a je možné, že i tyto okolnosti měly vliv na pocit základní jistoty a důvěry v sebe sama a druhé osoby a též na vznik a rozvoj žárlivosti."*

Některé závěry jsou pak bez odkazu na získaná data zcela nesrozumitelná: *"Žárlivost má při této nejistotě silnou dynamiku. Odhaluje, jak moc jedinec miluje či nemiluje, čeho je schopen, o co stojí apod"*.

Cílem rozhovoru v kvalitativní části bylo dle autorky *"zjistit, zda daná skupina dominuje žárlivostí na základě faktoru sourozenecké konstelace či tento jev se žárlivostí probandů ve skutečnosti vůbec nespojuje"*. Není divu, že takto stanovený cíl nebylo možno naplnit.

Doporučení k obhajobě: nutnost přiložit přepisy rozhovorů

Navrhovaná klasifikace: dobře/nedostatečně dle obhajoby

Datum, podpis: 25. 5. 2017

A handwritten signature in blue ink, consisting of a large, stylized 'J' followed by a cursive 'K' and a diagonal stroke.